

muusika

Nr 11
november
2010
hind 35.-
(2.24 €)

Pärdi
pidunädalad

Muusikapreemiad
2010

**Aile
Asszony**

NOVEMBER

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdid

6. november kell 14.00

EMTA orelisaal

6. november kell 16.00

Tallinna Niguliste kirik

7. november kell 13.00

Tallinna Jaani kirik

KÜLALISKONTSERT

Peterburi Konservatooriumi ja EMTA oreli eriala
üliõpilased

juhendajad: prof Daniel Zaretsky, prof Andres Uiho
kavas: Bach, Bruhns, Liszt, Schumann, Mendelssohn,
Brahms, Franck

16. november kell 16.00

EMTA orelisaal

HELJO SEPA uue duubel CD-plaadi esitus ja
kohtumine Heljo Sepaga

20. november kell 18.00

EMTA kammersaal

KÜLALISKONTSERT

Mikk Murdvee (viul)

Reet Ruubel (klaver)

26. november kell 17.00

EMTA kammersaal

Kontserdisari JUBILATE

HEIKI KALAUS 60

27. november kell 18.00

EMTA kammersaal

KÜLALISKONTSERT

Nikita Fitenko (klaver, USA)

28. november kell 12.00

EMTA kammersaal

“Tõrudest tammedeni” esitleb – Robert Schumann 200

Noorte klaveriõppurite Schumanni-konkursi pidulik

LÕPPKONTSERT

NOVEMBER

Intro 11/2010

Vahel on hetki, kui tundub, et muusikat saab liiga palju ja et selles paljususes kaob võimalus süveneda ja väärtustada olemasolevat. Tahaks helide vahele vaikust, et kuulmine puhastuks ja vastuvõtumeel taas värskelt oleks valmis pakutavat vastu võtma. Mõtlesin sellele lugedes intervjuud Aile Asszonyiga. Talle esitatakse küsimus, et mis juhtuks, kui maailmas äkki muusika ära keelataks? (Ei kujuta sellist situatsiooni ettegi.) Aile Asszonyi vastab, et seda aastat inimkond üle ei elaks.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Körver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Pajo trükikojas**
Pärnu mnt. 58, Sindi linn, 86703 Pärnumaa
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **23** krooni number
Aastatellimus **305** krooni
Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 215 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Aile Asszonyi
FOTO ARVO AUN

KAVA

SOOLO

2 Loone Ots. Sa lood endale oma maailma, kui lood muusikat. Intervjuu Aile Asszonyiga

BAGATELLID

9 Nele-Eva Steinfeld, Ivo Heinloo. Uudiseid maailmast

IDOL

12 Leanne Barbo. Lood pingviinikohvikust

EKSPRESSIOON

14 Tamara Unanova. Nikolai Luganski: elav kontsert on alati ime
17 Joosep Sang. Brasiilanna Eestimaal

HOMMAGE

18 Alo Põldmäe. Eesti klaverimängu lövi Artur Lemba

AKTSENT

20 Muusikapreemiad 2010

IMPRESSIOONID

22 Age Veeroos. Helidega sina peal. Pärdi pidu-nädalatest
24 Kadri-Ann Sumera. Kaunis ja kohutav "Turangalila"
26 Virve Normet. Ralf Taali "Homage à Chopin" – eliitkontsert
28 Maris Pajuste. Ennekõike isikupära. EMTA Sügisfestivalist
30 Virve Normet. Eesti Kontserdi "Vocalissimo" sari alustas kolmandat hooaega
31 Heili Vaus-Tamm. "Silva" – Mart Sanderi galantne ukseavamine riigiteatrisse

BAGATELLID

33 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

36 Heliplaate tutvustus

COLLAGE

38 Valik novembrikuu muusikasündmusi

PILL

40 Kristi Mühling. Kromaatileine kannel

muusika

SOOLO

Sa lood endale oma maailma, kui lood muusikat

Intervjuu ooperilaulja Aile Asszonyiga

LOONE OTS
filoloog ja ooperisõber

FOTO ARVO AUN

Kohtun Aile Asszonyiga kuldse sügispäeval. Meeleolu on juba enne intervjuud väga päikeseline. Aile on täpne. Ta tuleb, hele, suur ja rõõmus, ja teeb kohe ettepaneku minna üle sina peale. Tema maneer on nii võrd loomulik, et tunnen, nagu oleksime vanad tuttavad, kui mitte rohkem. Ta naerab palju ning räägib elavalt. Olen kodus kirja pannud seitsekümmend viis küsimust, millega soprani suunata. Suunamist ta ei vaja, tal on, mida öelda. Paari minuti pärast poetan küsimused vargsi kotti tagasi ja sinna nad jäävadki. Niisiis:

Kes on Aile Asszonyi?

Ma olen sünnilt viimne Vähk. Pidanuks olema Lõvi, aga ema hakkas millegipärast põrandaid värvima... Lõvi Lõrri (uriseb) on minus vähe. Mul on puudu Lõvi oskusest mõirata. Vähemalt, kui asi puudutab mind ennast. Teiste eest olen küll mõirata suutnud, teisi kaitsta suudan.

Mida tähendab nimi Aile su vanematele? Miks pandi just selline nimi?

Minu ema laskespordi treeneri eesnimi oli Laine. Ema tegi sellest täitsa oma peaga Aile. Alles hiljem said vanemad teada, et Aile on arhailine soome naisenimi ja et Ailesid on Eestiski päris mitu. Õnneks on Aivesid ja Ailiseid veel rohkem.

“Asszonyi” on ungari keeles “emand”, “proua”. On mul õigus?

“Asszonyi” tähendab naiselikku. Sealt on mul tekkinud omad küsimused. Vanasti said Ungaris perenimed ainult mehed. See oli vist lausa 1970. aastatel, kui muudeti seadust, mille järgi naine sai abielludes passi mitte ainult mehe pere-, vaid ka eesnime, omastavas käandes, nii et näiteks Andrásiga abielludes kõlas su passinimi umbes nagu “Andrási naine”. Ja siis ma ikka mõtlen, millest minu esiisal selline nimi. Nimi pandi ju ikka omaduse järgi, Mäetaguse Lajos oli mäe tagant talust – ja korraga Naiselik see ja too...

Kust on pärit musikaalsus?

Küllap emapoolselt vanaisalt, heliloojalt ning orkestrijuhilt John Porilt. Minu ungari vanaisa ja vanaema olid samuti väga musikaalsed. Terve pere oli, ainuke, kes viisi ei pidanud, oli minu isa. Aga ma usun, et ta k u u l i s küll. (*Tõsineb.*) Minu mõlemad vanemad on juba surnud. Liiga vara. (*Muutub endiseks tagasi.*) Aga nendega koos veedetud aeg oli viimase peal. Kodu oli väga lahe koht, kõik mu sõbrad meenutavad, et ka nende jaoks. Kes uksest sisse sattus, sellel söödeti kõigepealt köht täis. Pinginaaber Evelin Samuel ütleb Facebookis: “Läksin Aile juurde, seal oli lauas kolmteist inimest. Nagu alati.”

Elasime kuulsa “torniga maja” (stalinistik koloss Tartu maanteel, Stockmanni vastas – *autor*) hoovis. Keegi tavaliselt ei teagi, et seal siseõues on eestiaegne maja. Olime trajektoiril bussijaamlinn. Nii et igaüks astus ikka enne bussi meilt läbi.

Oli see ühiskorter?

Ei, see oli tole aja mõistes luksuslik neljatoaline. Vaadates sarja “ENSV”, tekkis mingil hetkel äratundmine. Mina veel mäletan nõukaaega. Samas minu abikaasa ei saanud üldse asjale pihta.

Temal see kogemus puudub. Tema on pärit Iisraelist, ta vanavanemad kolisid sinna juba enne sõda, nendel sovetikogemus puudub.

Kas mehe pere go’id ehk mittejuuti ei võõrasta?

Väga hea küsimus! Mehe pere ei ole ortodoksid. Aga peretuttavaid on küll, nad ei tule külla siis, kui mina, *schiksa*, seal viibin. Mina kartsin hoopis oma ungari vanaema suhtumist. Tema oli juba üle üheksakümne aasta vana, kalvinistist kirikuõpetaja lesk. Mina olin tema jaoks niigi pere must lammas...

Kas sellepärast, et olid end sidunud patuse teatriga?

Ei, pere oli nagu üks mees minu muusikaõpingute poolt. Kartsin sellepärast, et ma ei käinud leeris. Ja abiellumisest ei julgenud keegi vanaemale rääkida. Lõpuks, kui pulmapäev oli juba kindel, saatsin tädi teatega ette. Vanaema suhtumine oli üllatav: “Ikkagi äravalitud rahvas!” Läksime siis vanaemale peigmeest tutvustama. Vanaema käskis mind: “Ütle talle, et mulle juudid väga meeldivad.” Näed siis, vahel me mõtleme endale välja pseudohirme.

Ma näen su jutust, et teil on õnnelik abielu.

Kui me teineteist leidsime, oli kummagi suurem eneseleidmine juba ära olnud. Meil ei ole kunagi olnud isegi küsimust sellest, et me ei oleks vabad, et teine ei saaks teha seda, mida soovib.

Nüüd räägi palun ungari verest oma ihus.

See on lugu, mida tahangi rääkida! Aga jutt tuleb pikk. Minu ungari vanaisa lugu on eellugu sellele, miks mu isa, kaks onu ja tädi

sattusid Eestisse õppima. Ilmasõjas, nagu teame, oli Ungari vabel poolel. Pärast sõda valisid võitjad endale sealt tükke. Vanaisa külla Munkacsi lähedal jäi Ukrainale ja sellest sai Mukatševo. Külarahvale anti kaks nädalat aega – kes soovis, võis ära minna. Vanaisa ütles, et tema oma kogudust ei jäta. Veidi aega jäeti kalvinistid rahule, represseeriti roomakatoliiklasi ja juute. Ümbruskonna kirikuõpetajad-protestandid vaatasid, et nii ei saa. Ja minu vanaisa kirjutas koos sõpradega Stalinile kirja. Pärast seda represseeriti teda ja allkirjutanuid. Vanaisa saadeti Kaug-Põhja vasekaevandustesse. Vanaema visati koos nelja lapsega, kellest viimane oli äsja sündinud, majast välja ning talt võeti õigus töötada. Aastaid elasid nad annetustest. Aga süüa polnud külarahvalgi. Nii et minu isa mäletas hästi füüsilist nälga.

Vanaisa narikaaslaseks laagris sattus eestlane, nõrga tervisega mees. See eestlane pani ette õppida vabal ajal teineteise keelt. Vanaisa loobus, ütles, et mees peab oma jõudu hoidma. Varsti see mees suri. Vanaisal jäi eesti keel õppimata. Aga kõik kirikuõpetajad, kes nende kandist välja saadeti, jäid ellu ja tulid amnestiaga tagasi. Kirikuõpetaja lapsed ei tohtinud Ukrainas kõrgkoolis õppida. Nii et pärast keskkooli oli haridustee kinni. Kuid just kuuekümnendatel alustas Eesti hõimurahvaste haridusabi programmi Eesti ülikoolides. Kõik pere lapsed tulid siia. Neljast lapsest kolm abiellus eestlasega. Üks onudest elab tänapäeval Budapestis.

Kõik mu lapsepõlvesuved olid ühe mustriga. Mingil juuli reedel kell viis tuli ema töölt koju, autosse pakiti pere ja kuuks ajaks vajalik elamine ja hommikul asuti teele Karpaatidesse. Sõit kestis kaks päeva. Ema tegi hiigelleivakotid, tavaliselt ava-

sime esimese juba Kivimäel ja enne Pärnut oli see tühi.

Väga draamatiline perepärimus. Kas draamaarmastus ongi äk-ki sealt?

Arvatavasti. Olen perele palju võlgu. Mu emal oli aega meile pühenduda (mul on ka tore suur vend Istvan). Enne "meie aega" laskis ta püssi, sõitis mootorrattaga ja käis Gobi kõrbes matkamas. Ükskord jättis ta vanaema, proua Pori esikupeegli vahele kirja: "Läksin uudismaale, tulen sügisel." Sõjajärgne laps, kasvas ise ja iseseisvus.

Emal saatis meid hommikuti kooli. Oli tunne, et oled hoitud ja armastatud. Käisin kaheksa aastat 21. koolis, Siis Otsa koolis. Tahtsin õppida laulmist, aga et olin liiga noor, astusin koorijuhtimisse. 21. koolis õppisin õppima, mitte tuupima. Otsas olid õpetajad ja õpilased, kes üksteist inspireerisid. Kolm aastat elasin ainult koolis, oli kohutavalt intensiivne muusikaline areng, neelasin üldaineid, mul olid kohutavalt lahedad juhendajad. Lõikan lauljatöös sellest suurt kasu. Solfedžo, klaver, harmoonia – minu töö on tollal omandatu võrra lihtsam. Pole kõrvale vaja pianisti, kes meeloodia ette mängiks. Muide, Hollandis ja Itaalias oleks see teenus ikka tõelise teenuse hinnaga.

Räägi Itaaliast ja Hollandist.

Hollandiga oli nii, et õppisin Madalmaade ooperistuudios Amsterdamis. Seal on kraadijärgne õpe, saad stipendiumi ja õpid. Õppeajal oled stuudio oma. Saad isiklikku juhendamist. Olin seal kaks hooaega. Õnneks sai Eesti vahepeal Euroopa Liidu liikmeks ja paberimajandus muutus kordades lihtsamaks. Mu tulevane abikaasa õppis Hollandis vanamuusikat, laulmist. Nüüd on temast saanud lavastaja.

Itaalia. Mul on olnud kinnisidee, et kui kuskil elada, siis Itaalias. Ja kui hetk on õige, siis saadki, mida tahad. Minu õpingud lõppesid. Üks tee oli minna ja alustada karjääri mõnes Saksa väike-teatris. Aga süda ütles, et siis ei tule elu armastusest midagi välja. Käisin ettelaulmistel, ikka nendes väiketeatrites. Üks linn oli Saarbrücken. Päeva valgel polnud ma seda veel näinud. Viimase ettelaulmise hommikul tõmbasin hotellitoas kardinad eest ja näen: raudtee, palju rõõpaid ja kõik lõpevad ära. Teed sellest linnast välja ei vii, ümber on mäed. Oli tunne, et olen maailma lõpus. Jalutasin teatriteni. Ja ei läinud sisse. Võtsin kohvri ja sõitsin. Välja. Arvan, et tegin väga õigesti. Vabakutselisel on ükskõik, kus elada. Holland on lihtne ja mugav, kõik käe-jala juures. Aga minu abikaasale oli see põrgu. Seal ei ole pihutäitki maad, mida inimkäsi ei ole üles harinud. Ja seal ei suhelda. Tüdrukut kohtama kutsutakse ka agen- da ehk päevakava järgi.

Meil on Itaalias täiesti oma kodu. Algmõte oli kolida Bergamosse, kuid kohapeal korterit otsides selgus, et selles linnas on liiga palju müra. Loobusime. Pidime viimasel päeval enne lahkumist sõitma Veneetsiasse. Rongijaama kassir ütles, et mis te sinna lähete, siin ümber on oi kui ilusad mäed. Ta saatis meid Como järve äärde. Olime täiesti "mesmeriseeritud", seal leidsimegi endale pesa. Iga kord, kui sinna saabume, on nii ilus. Vaikne on ka, nii müra kui kuritegude poolest. Ilm võib muidugi muutuda minutitega. Talvehommikud on imelised, tundub, et mäed auravad. Väga wagnerlik. Mõnikord on lausa eldorrenderlik, uskumatult ilus, liiga ilus.

Elad seal pääsupesas ja kuidas sa siis laulad?

(*Naerab.*) Ma loodan, et iga päevaga ikka paremini. Laupäeval, 9. oktoobril on minu esimene "La traviata". Suvel andsime vabaõhu-

etenduse Ungaris, aga Estonia laval, päris teatrisaalis, on see minu esimene Violetta.

Ja kuidas tundub?

"La traviata" oligi see ooper, mis mind ära võlus, mis mulle ooperilauljaks saamise risti kaela tõmbas, "rist ja rõõm", nagu Violetta ise ütlebki. Olin kuueaastane, kui kuulsin raadiost ooperit. Siis viis ema mind teatrisse. "La traviata". Istusime Eri Klasi selja taga. Sel õhtul sai minust laulja. Ma teadsin, et pean olema ooperilaulja. Mitte see, kes sinises valguses sureb, vaid see, kes teeb seda häält. Helide maailm tõmbas rohkem kui aplaus.

Violettat on julm laulda.

Põhjus, miks suurema häälega sopranid Violettat ei laula, on esimese aaria tessituuris ja faktuuris. Eks ma oskan pärast kolmenelja etendust rohkem öelda. Roll pakub mulle suurt huvi. Mängu võlu, see potentsiaal, mis temas rollina on, on mulle hästi hingelähedane.

Kas see lugu ei ole juba ära kulunud?

Tihti öeldakse, et Violetta lugu on banaalne. Üldse mitte! Iga lugu on banaalne, kui see kontekstist välja võtta.

Alfredo isa apelleerib Alfredo õele: näe, sina oled teinud valesti ja sinu pärast peab kannatama see, kes on teinud kõik õigesti. Violetta teab, et see lahkumine on murrab. Ja siis peab ta veel hüvasti jätma! "Amami, Alfredo!" Siin ongi see koht, et kui vaatad asja üks ühele, on tõesti banaalne, kuid selles stseenis on nii palju allteksti, varjatud tundeid, sisemist pinget, ühesõnaga kõike.

Mitte suured žestid, mida muusika crescendo ju nii ahvatlevalt pakub.

Võltspaatost saab alati lisada, aga siin on psühholoogiliselt rikas- rikas värvistik, koos Violetta väärilise *crescendo*'ga. Mul ei teki värvide otsimisest iial küllastust ja ma palun, et mulle iial samal selga ei kasvaks, et mulle "videvik pilku ei tuleks". Et ei tuleks seda hetke, kus ma enam ei taha, ei viitsi areneda!

Aga kui lavastaja näeb Violettat just banaalselt?

Mul on olnud õnne. Ma ei ole veel türrannlavastajatega kokku puutunud. Asi on kahetine. Mina kui laulja olen ettur lavastaja laual. Aga suuri lahkkelisid ei saagi tekkida, sest ma ütlen oma arvamuse välja. Me arutame ja lõpuks leitakse lahendus, mis sobib mõlemale.

Järelikult "Fidelio" kiilas pea sobis sulle?

Ma ei ole seda tüüpi, et mul peaks olema kõige ilusam kleit laval. "Fideliot" ei saagi sotsrealistlikult teha. Liis Kolle lavastuses, kui Fidelio-Leonore abikaasa astub talle vastu, on kõik selge – nad on täpselt samasugused, nende identne välimus rõhutab abielu- õnne. Kui lahendus on lavastusega harmoonias, on kõik korras.

Nii et lavastaja on vaba.

Me kõik oleme vabad. Lavastaja samuti. Lavastajal on isegi õigus mitte omada fantaasiat. (*Naerame mõlemad.*) Tegelikult on ikka jube küll, kui lavastaja ütleb: mina lihtsalt räägin lugu. Mina tahan näha seda, kuidas lavastaja looga suhestub. Vastasel juhul võin ju need neli tundi siitsamast kohvikust välja vahtida ja mul on ehk huvitavamgi. Nii kallis žanris nagu ooper ei tohi lavastaja endale mõtte- ja fantaasialaiskust lubada.

Valisid kohtumiseks kohviku C'est la vie. Pead lugu kaheküm- nendate glamuurist? Kas tahaksid olla tolle aja ooperipri- manna?

Ei, ei tahaks!

Millise aja oma siis?

Kas päris alguse, barokiaja, või siis just praegu. Tänapäevane oo-
per meeldib mulle. On olnud igasuguseid vahepealseid aegu, kus
ooper on teinud kõrvalepõikeid oma algloomuse juurest. Ooper
sündis ju ikkagi teatrist, sõnast. Et sõna saaks väljendada veel
veenvamalt, lisati muusika. Vahepeal hakkas toon domineerima,
mitte sõnum. Alles viimased kolmkümmend-nelikümmend aastat
on viinud ooperi taas teatri väärilisele tasemele. Öeldakse, et
ooperilaval ei saa väljendada kõike seda, mida lubab draamalava.
Ei usu. Arvan, et seda peaks suutma igaüks. See on tahte küsi-
mus.

Kellest see väljendamine sinu meelest algas?

Ooperi tee tagasi "teatri juurde" algas ehk pärast Teist maailma-
sõda. Callas, Stefano, Toscanini, tema oli muidugi varem, juba
enne sõda. Wagner, Puccini – jällegi, ikka varem. (*Naerab*)
Wagner ja Puccini on ühest küljest nagu vana ooperikultuuri
lõpp. Aga nende interpreteerimine on võrratu ülesanne. Neil on
perfektne vokaal, nagu peab, aga sisu on veel kümme korda roh-
kem.

Tänapäev on teinud info väga kättesaadavaks. Haridus ei sõltu
enam nii palju majanduslikest võimalustest. 19. sajandil oli ring ik-
kagi piiratud, lauluõpinguid said endale lubada vähesed. Praegu on
neid, kel ligipääs lauluõpetusele, tuhandeid kordi rohkem. Halvus-
tamata vanu aegu, olen kindel, et praegu lauldakse kordades pare-
mini kui muiste.

Nii et siin ja praegu?

Praegu on raske põlvkondade vahetuse aeg. Veel on elus ja külas-
tavad ooperit need, kes on näinud laval Maria Callast. Või kes on
näinud seitsmekümnendate Estonia hiilgust. Võrreldes peab mõist-
ma, et eesti ooperilaval jäi loogiline areng kuhugi toppama. Ma ei
ütle, et seitsmekümnendate lauljad polnud toredad, aga stiil ja
maitse jäid sinna aega. Meil on uus aeg, me peame looma silla
sinna.

Kolm-nelikümmend aastat...

Arusaam muusikast ja esitamisest on vahepeal suure hüppe edasi
teinud. Infotulvas on poplaul ja klassikaline laul teineteisest ab-
soluutselt eraldunud. Võtame Georg Otsa näite. Tema laulis mõ-
lemat, massid tunnevadki teda rohkem n-ö estraadilauljana. Tal
oli h ä ä l. Tänapäeval lubab tehnika mis tahes häält järele aidata,
popartisti edu hääle valdamisest nii palju ei sõltu. On võimalik
olla superstaar ka viisi pidamata. Kui kuulaja kõrv on juba harju-
nud kuulma igasugust, kas on siis veel võimalik arendada kõrva
ja maitsemeelt nii, et see kuuleb imepisisikesi nüansse, tabab kvali-
teeti? Popis tohib häälega teha helisid, mida ei peeta klassikalises
laulus sündsaks. Samas olen veendunud, et ooper ei ole ajaviide
vähestele valitutele. Olen kindel, et inimese hing tunneb hea lau-
lu ära. Hea ooper on universaalne. Kui vaataja on muidugi nõus
seda vastu võtma.

Hea hää!

Hääle suurus ei ole kunagi mõõdetav kilodes. (*Hakkab naerma.*)

Ütlesin vist valesti. Detsibellides. Mõtlen seda, et hääle suurus
pole katsutav ja mõõdetav. Need on ülemhelid, mis loevad. Neid
me õpime kasutama. Aastaid, olgu häält antud kui palju tahes.

Kuidas mõjutab lauljat tekst?

Idealis peaks enne lugema ainult teksti. Helilooja kirjutab ju lib-
retisti tekstile muusika, tekst on järelikult asja alus. Klaviiris-
partituuris näed paratamatult ka muusikat. Pean end sundima, et
teha tööd ainult tekstiga. Laval näeb, kui laulja ei ole tekstiga töö-
tanud. Kurb, kui ta seda teinud ei ole, eriti kui laulab emakeeles.

Itaalias tehakse lauljatele isegi ooperiitaalia keele kursusi.
Ooperikeel erineb tavakeelest. Ja lauljatele õpetatakse, mida fraas tä-
hendab. Kuigi kõik sõnad on eraldi võttes mõistetavad, ei saa palju-
des kohtades mõtet aru. Sellega arvestatakse ja seda keelt õpetatak-
se. See, milliseid kõlavärve muusikale leian, sõltub eelkõige tekstist.

Mida arvad Miliza Korjuse fenomenist? Olen kuulnud mitut ar- vamust, et nii enam ei laulda, et Korjus ei oleks täna edukas.

CD-ajastu on koloratuuride elu teinud nii raskeks. Soprani elu on
ka raske, aga koloratuuri kogu elu põhineb perfektsusel. Korjuse
puhul, arvan, on eriline see, et sõjaväelasest isa tegi talle rividriili,
drillisi hääle utoopiliselt perfektseks. Korjus ei saanud olla väga
väike, ei häälelt ega kujult. Tema tõelisest häälepaletist kuuleme
vaid murdosa, tolle aja tehnika ei võimaldanud seda elutruult sal-
vestada. Korjus oleks tänapäeval megaedukas.

Minu arvates on tänapäeva lahedaim koloratuursopran Natalie
Dessay, fantastiline näitleja. Kui ma peaksin olema koloratuursop-
ran, siis just selline nagu tema. Tema esituses kõlab isegi mingi
Offenbachi nurgatagune operett imeliselt. Ta pigistab igast "kolora-
tuurikribalast" maksimaalse mahla. Tõeline koloratuur pole päris
igapäevane nähtus. Kolmanda oktavi noodid on ikka haruldus.
Üsna tihti kaovad need umbes kolmekümnendates eluaastates ära
ja laulja peab hakkama uut repertuaari vaatama.

Aga Georg Otsal oli kaasaegsete ütlust mööda üsna väike hää- leulatus ja laulmist hakkas ta õppima alles täiseas...

Väike hääleulatus kindlasti mitte. Aga isegi üliväike hää! saab te-
ha imet. Pole tähtis, kui palju seda on, kui need kuulsad ülemhe-
lid on paigas, siis lendab see väike hää! üle suure orkestri. See,
kuidas laulja laulab, on kooli, aga pahatihti ka külmetuse või vä-
simuse küsimus.

Kuidas maandad pingeid enne (esi)etendust? On sul mingeid rituaale?

Vist mitte nii palju, et tasuks mainida. Mida edasi, seda rohkem
olen õppinud nautima. Teised etendused on kergemad, esieten-
duste päevad on sellised, mille kohta mu abikaasa ütleb *matress
days*, madratsipäevad. Vanasti meeldis mulle eriti ninapidi mad-
ratsis olla, mitte kedagi näha, mitte rääkida. Nüüd – ei tea.
Ostlema sel päeval kindlasti ei lähe, suurt suhtlemist ka ei ole.
Mida suurem on roll, seda enam nõuab see kontsentreerumist.
Violettal ei ole ühtegi kerget kohta ega hingetõmbeaega.

Mis siis, kui etendus läbi? Lähed sauna lõõgastuma?

Ei. Vabatahtlikult ma sauna ei lähe. Mulle meeldib soe ilm, aga
mitte küpsemine aeglasel tulel. Tavaliselt läheme pärast etendust
sööma.

Õige laulja enne etendust ei söö, eks?

Peeglis peegeldub rolliks täiesti ümber kehastunud laulja.

Mehed söövad. Mõnel tenorist või baritonist kolleegil on enne etendust hea isu. Mina enne etendust ei söö. Kui etendus on pikk, söön vaheaegadel midagi väikest ja kerget. “Così fan tutte” ei pea muidu vastu. Pean saama jogurti või banaani. Ükskord mul ei olnud banaani, mõtlesin, et mis see ikka teeb, ja finaali ajal võttis pildi eest ära.

Mis saab järgmisel päeval?

Tihti on hommikul kell 11 proov! Kui ei ole, magaksin. Ka sel päeval ei suhtleks ja ei laulaks.

Trafaretküsimus: mis on sinu lemmikooper?

Ma pean kohe ütlema, et ma ei ole fänni tüüpi inimene. Ma ei fänni midagi, aga fännan samas kõike, mis on hea. Sama on heliloojatega. Ma tunnen, et minu süda ja hing on Verdi omad. Jagaks neid ka Donizetti ja Belliniga. Pucciniga? Ei, Puccini on vähem minu oma.

Rossini?

Hää! Kui mina laulan Rossinit, olen nagu tsirkusekaru. Noote võib alati esitada, aga...

Saksa heliloojad, prantslased, venelased?

Mul ei ole sakslastega isiklikku kokkupuudet peale “Fidelio”, mida laulsin eesti keeles.

Berg, Schönberg?

Pole rolle laulnud. Olen laulnud üsna palju Schönbergi kooris. Olen laulnud väga palju uut muusikat, mõtlesin vahepeal, et jäängi seda laulma. Ka Eesti lavale tulin esimest korda “Wallenbergis”. Siis läks mitu aastat, kuni eksprompt pakuti “Maskiballi”.

Uut muusikat on hea laulda, sest seal puudub etalon. Kui oled esmaesitaja, pole sind kellegagi võrrelda.

Dirigent valib laulja. Seal on sama kurbloolisus, nagu siis kui anda üürile möbleerimata korter. Keegi ei kipu sinna kolima. Dirigent tahab kuulda su repertuaari, siis ta teab, kas sa laulad asju, mida tema tahab dirigeerida.

Kes on su armsad eesti heliloojad?

Sumera oli tore. Ei noh, Tüür on ka tore. Siis... Vahest sellepärast, et ma olen fila-koorist, olen ma Pärdi sõber. Mõtlen tänu-tundega ajale, mil tema muusikat laulsin. Kairi Kosk, kes kahjuks hetkel muusikat ei loo. Ja mul on oma mitte-eesti ihuhelilooja, kes on kirjutanud rolli just mulle.

Oo! Kes?

Isidora Žebeljan Serbiast. Ooperi nimi on “Zora D”. See räägib sõjaeelsest poetessist, kes põletas kõik oma luuletused pärast seda, kui oli need ette lugenud, nii et alles jäi üksainus. Selle ainsa avastab meie aja raamatukoguhoidja, kes on Zora D-ga hämmastavalt sarnane. Siis tuleb kirge ja surma ja muud võimsat ja melodramaatilist. Laulsin Zora ja raamatukoguhoidja Mina kaksikrolli.

Violetta rollis Verdi "La traviatas".

FOTOD ARVO AUN

Räägi veel "Fidelio"

Olen saja jalaga vastu väitele, et "Fidelio" on ebavokaalne. Võib-olla pole tal selliseid voogavaid itaalia meloodiaid, aga muusika on väga ilus. Kaljuste tegi seda hillitsetud võtmes, autentsustaotlusega, seepärast polnud orkester megasuur. Viinistu keskkonnas oleks see nagunii ooperi ära tapnud.

Viinistu "Fidelio" oli üks lõbus lugu. Räägi üks lõbus tõsilugu oma karjäärist.

Parim asi juhtus "Zora D" Belgradi esietendusel. Pidin hirmus kiiresti vahetama kostüüme ja soengut, tõttasin lava ühest otsast välja, kohe vuhh, kostüüm ära, teine selga, juuksed lahti, ja teisest otsast lavale. Võttis hingetuks. Siis jooksen lava taha ja äkki bensiinihais! Ma õpetasin kogu personali mitte suitsetama, sest mu hääle ei kannata suitsu. Esietenduseks said nad selle enam-vähem selgeks – ja nüüd bensiin.

Kui tuled lavalt maha, on kulisiss topeltpime, sest sa tuled ju suurest valgusest. Ja mina jooksen põmm! peaga vastu mingit metalli. Silme ees löi, nagu kirjandus ütleb, valgeks. Ja selles valguses näen – mikrobuss. Siis sain aru, et olen põrutada saanud. Laval ei saa ju olla mikrobussi! Mulle tuli vastu teine sopran, kellele oli antud taskulamp, mulle ei antud, sest ütlesin karmilt, et mind ei tohi enne etendust segada. Ja näen taskulambi valgel: ongi mikrobuss ja mitte üks, vaid neli! Serbia televisioon oli filmima tulnud ja parkinud otse lavale. Sealt ka see bensiinihais. Mina muidugi arvestasin tühja lavaga ja jooksin, nina ees, vastu bussi. Etendus jäi seisma. Arvasin, et minu pärast, aga oh õnne! Teletöötajad olid süüdimatult tõmmanud välja võimenduse pistiku, et sinna mingi oma asi ühendada. Kuni selgus, milles asi, sain muhku tohterdada. Ja naerda.

Kindlasti on sul eeskujusid.

Ei saa üle ega ümber – "La traviata" on 150-aastaste esitustraditsioonidega. Seda tuleb arvestada ja eeskujusid kuulata. Violetta ei saa laulda nagu kaerajaan. Peab tundma stiili. Mulle meeldib väga Montserrat Caballé. Ka Angela Gheorghiu, kes oli üheksakümnendate teisel poolel kuum nimi ja on praegu justkui unustusse jäämas. Aga vokaalselt pole temast tänini paremat.

Aga Anna Netrebko?

Netrebkol on põhjust olla maailmastaar. Ta on väga hea näitleja. Aga minu meelest on Netrebko liiga "produkt". Ooperilaulja on paljude asjade kooslus. Minu jaoks on ta kaheksa-aastane tüdruk. Mõnes asjas kümnene, mõnes viiene. Gheorghiu näitlejapalett ei ole võib-olla nii kirju, aga mulle istub tema hääle. Hääle tajumine on maitse asi. Minule maitseb. Maitse ütleb, miks mõnele meeldib Callas või Bartoli. Minule Bartoli laulmismaneer ei istu. Aga see, kuidas ta musitseerib, on fantastiline.

Milline peaks olema lauljanna kaalu ja mahu vaherkord?

Pekid ei laula. Ilmselt vajab lauljanna palju tähelepanu. Tal on suur armastusevajadus ja sellest johtuvalt hirm. Ta maandab pingeid näiteks šokolaaditahvliga. Ta läheb südaösel sööma. Seda keelavad kõik dieediraamatud. Aga kui ta ei ole enne terve päeva söönud?

Modellid olgu moelaval. Laulja peab olema võimeline esitada rasket muusikat. Tal on näitlikult öeldes peas viiul, trumm, flööt, ühesõnaga märksõnad orkestrist, tihtilugu võõrkeelne tekst, liikumine ja laul. Lauljanna vajab energiat, et see kõik temas püsti püsiks. (*Naerab laginal.*)

Mida sina sööd? Ja mida peale rüüpad?

Praegu olen üpris taimetoiduline. Vahel tuleb "karnivor" peale. Siis ma keeduvorsti ei söö, siis söön tõesti liha. Toorest, kui saan. Toorest kala, lõhet sööksin kogu aeg.

Alkoholi joon ma harva ja ühe klaasi. Ma ei tunne veine, valin pildi järgi. Itaalias ostan ainult *chianti*'t. Aga ma olen šampanja sõber. Joon ühe klaasi, kahe kuu tagant.

Palju sa raamatuid loed?

Kuidas kunagi. Praegu on öökapi Caruso elulugu, selline seitsmekümnendate väljaanne. Hea tekst – paar lehekülge ja pinged kaovad. Kolm – ja magad.

Viimane küsimus. Oletame, et mingi kuri nõid keelab aastaks ära kogu muusika. Kogu maailmas. Mida sina siis teeksid?

Mina olen siis masendunud ja morn ja kogu maailm leinab koos minuga. Seda aastat inimkond üle ei ela. Mitte keegi ei saa muusikat ära keelata.

Aga oletame.

Minust saaks pörandaalune laulja.

Nagu George Sandi Consuelo: käib Spandau vanglast Berliini ooperisse laulma?

Just! Välismaal küsiti alguses tihti, kuidas ma seal vanglariigis ikka hakkama sain. Aga ma ei tundnud, et olen vang. Ma ei tajunud, et elan kinnises ühiskonnas. Sa lood endale oma maailma, su hing on vaba, kui lood muusikat.

NELE-EVA STEINFELD

pianist

Neeme Järvist saab Orchestre de la Suisse Romande kunstiline ja muusikaline juht

Selle aasta sügisest Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri peadirigendiks saanud Neeme Järvist saab 2011. aasta jaanuaris Šveitsi Orchestre de la Suisse Romande kunstiline juht ning 2012. aasta septembrist ka selle orkestri muusikaline juht. Järvi vahetab ametikohal välja Marek Janowski ja kokkuleppe kohaselt kehtib tema leping kolm hooaega, kuni 31. augustini 2015.

Orchestre de la Suisse Romande'i asutas 1918. aastal dirigent Ernest Ansermet, kes oli selle peadirigent 1967. aastani. Läbi aegade on orkestrit juhitanud dirigendid Paul Kletzki (1967–1970), Wolfgang Sawalisch (1970–1980), Horst Stein (1980–1985), Armin Jordan (1985–1997), Fabio Luisi (1997–2002) ja Pinchas Steinberg (2002–2005). Praegu on orkestri kunstiline ja muusikaline juht poola päritolu saksa dirigent Marek Janowski, kes oma teise orkestri, Berliini raadio sümfooniaorkestriga andis hiljuti menuka Eesti Kontserdi hooaja avakontserdi. 2011. aastal võtab ameti üle Neeme Järvi.

Orkestrisse kuulub 112 muusikut ning kollektiivi kodulinnadeks on prantsuskeelse Šveitsi linnad Genf ja Lausanne. Peale koduste kontsertide käib orkester sageli kontserdireisidel. Orchestre de la Suisse Romande saavutas rahvusvahelise tuntuse üsna varakult tänu raadio- ja teleülekannetele. Ta on teinud koostööd mitme plaadifirmaga, sh Decca. Orkester on aastate jooksul üritanud anda oma panuse muusikaajalukku eelkõige just nüüdismuusikat propageerides. Aegade jooksul on paljud tuntud heliloojad oma uudisteose just sellele orkestrile esiettekandeks usaldanud. Orkestri esituses on kõlanud Benjamin Britteni, Claude Debussy, Heinz Holligeri, Arthur Honeggeri, Frank Martini, Darius Milhaud' ja Igor Stravinski teoste esiettekanded. Orkester peab sellest suunast kinni ka praegu.

Ajakirja Gramophone auhinnad selgunud

30. septembril avalikustati Londonis maineka muusikaajakirja Gramophone tänavused auhinnad, kokku kuueteistkümnes

Diiva Joan Sutherland.

FOTO INTERNETIST

kategoorias. Kaalukaima preemia "Aasta parim salvestus" pälvis ansambel The Cardinal's Musick plaadi eest "Infelix Ego" (Hyperion) William Byrdi muusikast Andrew Carwoodi juhendamisel. See on teine auhinnatud vanamuusikaplaad Gramophone'i auhindade ajalooos.

Tänavune aasta artist oli ameerika

metsosopran Joyce DiDonato, kelle konkureerivad nominendid nimetatud kategoorias olid Plácido Domingo, Lang Lang ja Antonio Pappano. Pianist Alfred Brendel pälvis elutööpreemia ja noore artisti preemia vääriliseks tunnustati 29-aastane argentiina tšellist Sol Gabetta. Aasta parimaks plaadikompaniiks kuulutati Šoti firma Linn

Records. Kammermuusika auhinna pälvimid viuldaja Isabelle Faust ja pianist Alexander Melnikov Beethoveni viiulisonaatide salvestusega (Harmonia Mundi).

Kui koorikategooria nominentide seas oli tänavu Eesti Filharmoonia Kammerkoor Frank Martini plaadiga "Golgotha", siis kooripreemia pälvimid siiski Accademia Nazionale di Santa Cecilia koor ja orkester Verdi "Reekviemi" salvestuse eest Antonio Pappano juhatusel (EMI). Parima instrumentaal-kontserdi (Elgari Viulikonkserti) salvestuse eest sai preemia austria viuldaja Thomas Zehetmair. Dokumentaal-DVD kategoorias võitis Peter Roseni film Leonard Bernsteinist "Reflections". Soolovokalisti kategoorias võitis preemia Mark Padmore'i ja Paul Lewise plaat Schuberti tsükliga "Winterreise" (Harmonia Mundi). Auhindade täieliku nimikirjaga saab tutvuda internetiaadressil www.gramophone.co.uk

Lahkus koloratuursopran Joan Sutherland (1926–2010)

Kümnendal oktoobril lahkus 20. sajandi üks tunnustatumaid dramaatilisi koloratuursopraneid Joan Sutherland. Austraalia päritolu laulja oli oma särava hääletämbri ning märkimisväärse hääleulatuse poolest sedavõrd tuntud, et kandis itaaliakeelset hüüdnime "La Stupenda". Nimi, mis tähendab tõlkes vapustav, imetlusväärne või hämmastav, pärineb itaalia kirikuksatelt kriitikutelt, kes olid enamasti tuntud oma terava keele poolest. Hüüdnimi jäi Sutherlandile külge pärast Veneetsias toimunud Itaalia debüüti 1960. aastal.

Joan Sutherland pälvis rahvusvahelise tuntuse 1959. aastal, mil ta astus Covent Gardeni lavale ooperi "Lucia di Lammermoor" nimiosas, mis tõi kaasa hulgaliselt positiivset kriitikat ning tõestas talle endalegi, et hoolimata varasemastest kahtlustest, on koloratuursoprani rollid tema häälele kõige sobivamad.

Joan Sutherlandil oli hämmastav vo-kaaltehnika. Tema hääli oli ühtlaselt kande-kogu tema väga suure hääleulatuses. Sutherlandi esituses täitsid lüürilised fraasid väljendusrikaste nüanssidega ja vaata-mata sellele, et tema hääli oli küllaltki jõu-line, kõlas see soojalt ja säravalt. Joan Sutherlandi abikaasa, dirigent Richard Bonyngel mõjutas tugevalt Sutherlandi kar-jääri ja arengut muusikuna. Bonyngel oli see, kes soovitas tal pöörata tähelepanu

itaalia *bel canto* stiilis ooperitele, mis sobi-sid Sutherlandi häälega ideaalselt. 1961. aastal ajakirjale The New York Times antud intervjuus tunnistas Sutherland, et tal oli esialgu suur ning suhteliselt metsik hääli, millel polnud piisavalt kaalu, et Wagnerit laulda, kuid seda tões ta alles siis, kui kuulis Wagneri ooperit tõeliselt heas esitu-ses. Sutherlandi abikaasa oli juba palju va-rem veendunud, et Sutherlandi puhul on tegemist koloratuursopraniga.

Joan Sutherland debüüti 1961. aastal Metropolitan Operas ooperiga "Lucia di Lammermoor" tekitas aga rahva hulgas sel-lise elevuse, et viimaste vabade piletite soo-vijad kogunesid etenduse-eelsel hommikul kassa juurde juba kell 7.30. Öhtusel etendu-sel tõi Sutherlandi esitatud hullumisstseen kaasa 12-minutise aplausi.

Šotimaal avastati Antonio Vivaldi kadu-nud kontsert

Southamptoni ülikooli teadlane Andrew Woolley avastas Edinburghis asuva Šoti Rahvusliku Arhiivi säilikutel hulgast Antonio Vivaldi flöödikontserdi, mida se-ni kadunuks peeti. Flöödikontsert, mida teati varasemalt vaid ühe sissekande järgi 18. sajandi hollandi raamatukaupmehe müügikataloogis, kannab nime "Il Gran Mogol". Kontsert, mis nime järgi oletades on inspireeritud Indiast, kuulub omakor-da kokku veel kolme kontserdiga, mis on pühendatud Prantsusmaale, Hispaaniale ja Inglismaale. ("La Francia", "La Spagna" ja "L'Inghilterro"). Paraku viimasena nimeta-tud kolm kontserti pole veel ajaloo häma-rusest päevavalgele jõudnud.

Flöödikontsert on säilinud peaaegu täies ulatuses, ainult teise viiuli partii tuli Andrew Woolley taastada. Woolley toetus ühele teisele Vivaldi flöödikontserdile, mil-le käsikirja säilitatakse Torinos. Nimetatud kontsert näib olevat "Il Gran Mogol" hili-sem ümbertöötus.

Flöödikontsert leiti Šoti Rahvuslikust Arhiivist Lothiani markiile kuulunud do-kumentide hulgast, mis osteti Rahvusliku Arhiivi fondi 1991. aastal. Kontsert kantak-se ette Šotimaal asuvas Perthi kontserdisaa-lis järgmise aasta 26. jaanuaril.

Arvatavalt Napoleonile kuulunud Stradivari viiul müüdi internetioksjonil kõrge hinnaga

Viiul kannab nime "Molitor" ja see on val-

Napoleonile kuulunud Stradivari viiul kannab nime "Molitor".
FOTO INTERNETIST

mistatud 1697. aastal ehk Antonio Stradi-vari nn kuldse perioodi alguses. Ameerika Ühendriikides tegutsev ja internetioksjone korraldav kompanii nimega Tarisio eeldas, et viiuli hind jääb vahemikku 2–3 miljonit dollarit. Tegelikult kujunes 14. oktoobril lõppenud oksjonil kaheksateistkümne pakkumise käigus viiuli lõpphinnaks 3,6 miljonit dollarit.

Stradivari "Molitor" ilmus laiema ava-likkuse ette 19. sajandil Pariisis tuntud kunsti patrooni Juliette Récamier' valduses. Kuigi ei ole täpselt teada, kuidas see viiul temani jõudis, on teada vihjeid, et see võis varasemalt kuuluda Napoleonile. Kindlalt on teada, et Récamier' valdusest läks viiul edasi krahv Gabriel-Jean-Joseph Molitorile, kes oli tuntud nii muusiku kui sõdurina Napoleoni vägedes. Pärast Gabriel-Jean-Joseph Molitori surma 1849. aastal jäi viiul, mis sellest ajast kannabki "Molitori" nime, tema perekonna valdusesse ning püsis seal järgnevat seitsekümmend aastat.

Viiul läks müüki Esimese maailmasõja ajal ning jõudis peagi Curtise Instituudi kä-sutusse, kus pilli laenutati paljulubavatele tudengitele. Sel perioodil mängisid "Moli-toril" näiteks ka Jascha Brodsky ja Ethel Stark. 1936. aastal läks viiul taas müüki ning tänase päevani on "Molitor" olnud veel vähemalt nelja inimese valduses.

"Molitori" uus õnnelik omanik on Ameerika päritolu viuldaja Anne Akiko Meyers, kes oli oksjoni lõppedes äärmiselt õnnelik ning ütles, et tegemist oli armastu-sega esimesest helist alates. 23. oktoobril oli Ameerika kontserdipublikul võimalik Stradivari "Molitori" uue omaniku käe all ka kontserdisaalis kõlamas kuulata, kui Meyers esitas koos Pasadena sümfooniaor-kestriga James DePreisti juhatusel Samuel Barberi Viiulikontserdi.

IVO HEINLOO

jazzikriitik

Dave Holland teeb flamenkot

Maailmakuulus kontrabassist Dave Holland ilmutas äsja plaadi "Hands", kus ta teeb koostööd flamenkokitarristi Pepe Habichuelaga. Märtsis Madridis lindistatud CD-l vaheldub traditsiooniline muusika uute kompositsioonidega.

Holland ja Habichuela kohtusid esmakordselt 2006. aastal Hispaanias. Juulis ning augustis andsid mehed Euroopas ka mitu kontserti, muu hulgas "North Sea Jazz Festivalil" Hollandis.

Inglismaalt Wolverhamptonist pärit Hollandi karjäär sai tuule tiibadesse Miles Davise bändist, kus tal oli au mängida plaadi "Bitches Brew" päevil. Holland on tuntud selle poolest, et tema arvukate ansambelite muusikaline skaala on äärmiselt lai. "Hands" on juba kahekümnes plaat, kus Holland on liidri rollis.

Panama kultuurisaadik Danilo Pérez sai auhinna

Panama jazzpianist Danilo Pérez pälvis 2010. aasta ASICOMi rahvusvahelise auhinna, mis antakse iberoameerika piirkonna kultuurielu arendamise eest. Auhind antakse üle 8. oktoobril Oviedo ülikoolis Hispaanias. Péreze korraldatav Panama jazzifestival on viimasel seitsmel aastal sellesse Kesk-Ameerika riiki meelitanud mitmed tippmuusikud, kes teevad tööd ka noortega. Pianistil on ka omanimeline fond, mis toetab vaesemasse ühiskonnakihti kuuluvate noorte muusikaharidust. Pérez on ka Bostonis asuva Berklee Global Jazz Institute'i direktor ning Panama ametlik kultuurisaadik. Selle aasta algul sai ta riigi tähtsaima tunnustuse, Vasco Nuñez de Balboa nimelise ordeni. Tema värskem plaad "Providencia" ilmus 31. augustil ning seal musitseerib Pérez koos kontrabassist Ben Streeti ning trummar Adam Cruziga.

Jazzmuusik kaebas Snoop Doggi kohtusse

Kitarrist ja laulja Michael Henderson, keda teatakse peamiselt Miles Davise bändikaaslasena *fusion*'i hiilgeaegadel, kaebas kohtusse räppar Snoop Doggi, kes on väidetavalt ilma luba küsimata sämplitud Hendersoni kirjutatud pala "Do it All". Sarnase hagi on Henderson esitanud teiste räpparite, näiteks Nick Carteri ja Patrick Douthiti vastu. Sündmus on taas elustanud vana diskussiooni sämplimise seaduslikkuse üle. Henderson väidab, et hiphopparid olid teadlikud oma tegevuse illegaalsusest, kuid rikkusid sellegipoolest autoriõigusi. Kitarrist nõuab seaduses ettenähtud kahjutasu ning oma osa lugudega teenitud kasumist. Samuti tahab ta, et kohus keelaks süüdistatavatel teoste edaspidise levitamise.

Danilo Pérez, kultuurisaadik Panamast.
FOTO INTERNETIST

Lood pingviinikohvikust

LEANNE BARBO
pärimusmuusik

Ma pean pingviinikohvikut ja räägin sulle juhuslikult pähe tulevaid asju.

Penguin Café Orchestra on kooslus Inglismaalt, mis siiamaan vaimustab ja ühendab inimesi, kes on leidnud selles muusikas oma meele peegelduse ja sarnase laine pikkuse. See ei ole ansambel, mis on tekkinud aja käigus ja moe mööda minnes mööda voolanud. Jätkuvalt leidub inimesi, kes avastavad selle muusika alles nüüd ja leiavad sellest midagi täiesti ennekuulmatut.

PCO muusika kokkuvõtlik kirjeldamine on olnud minu jaoks alati üks keerulisemaid ülesandeid. Tihtipeale olen ma seda üritades hoopis võssa pörutanud ja saavutanud huvi tekitamise asemel vastupidise efekti. Tõepoolest – ei ole midagi, millega võrrelda, ei mingit stiili, millele viidata. PCO on ise mõõdupuu, millega minul on siiski õnnestunud veidi kõrvutada vaid mõnda Eriti Kurva Muusika Ansambli lugu, ehkki EKMA rõhutatud melanhoolsuse asemel on PCO pigem õnnelik-heatähtlik-lohutav ja teatraalsuse asemel pigem lähedane ja sõbralik.

Kuna PCO sünnilugu on parim mulle teada lugu ühe ansambli tekkimisest ja isenesest juba muinasjutt, siis vabandan nende ees, kes seda lugu mitu korda on lugenud, ja katsun ansambli looja Simon Jeffesi sõnad maakeelde ümber panna.

“Käisin 1972. aastal Lõuna-Prantsusmaal. Olin sõõnud halvaks läinud kala ja tundsin ennast üsna viletsalt. Lamasin voodis ja nägin korduvalt kummalisi nägemusi ühest hotellist või büroohoonest. Ma nägin tubadesse läbi igasse tuppa programmeeritud elektroonilise silma. Seal olid inimesed ja kõik tegelesid millegagi. Ühes toas vaatas keegi peeglist ja oli vallatud isenesest, teises armatses paarike, kuid kiretult, kolmandas kuulas keegi helilooja kõrvaklappidest muusikat. Tema ümber oli hunnikute viisi elektroonikat, aga kõik oli vaikne. Justkui

oleks selles paigas kõik ära nuditud, halliks võõbatud ja anonüümne. See kõik nägi välja nagu korraldatud kõledus. Justkui vaataksin ma kohta, millel ei ole hinge. Järgmisel päeval tundsin ma ennast veidi paremini ja läksin randa. Seal istudes tuli mulle pähe üks luuletus, mis algas nii: “Ma pean pingviinikohvikut ja räägin sulle juhuslikult pähe tulevaid asju.” Pean vist ütleva, et ma ei kirjuta luuletusi. Need sõnad jõudsid minuni kuidagi kogemata ja teadvustamata. Kohvikupidaja rääkis aga oma kohvikust edasi. Ta ütles, et juhuslik element on elus kohutavalt oluline. Kui me eirame sponstaansid ja ettearvamatuid tegemisi ja sündmusi hirmust, et elu ei oleks teisiti turvaline, häviks ja kaoks loovus, mis sünnibki inimelule segadikus. Ta kordas ikka ja jälle: “Tule pingviinikohvikusse, kus asjad ei käi lihtsalt niimoodi!” Varsti pärast seda läksin Jaapanisse. Võib-olla oli see kultuurišokk, leida end uuest maailmast, mis pani mind taas pingviinikohvikule mõtlema. Hakkasin kirjutama ja kirjeldama asju, mis seal sündisid. Kõik oli väga sürreaalne, kassetmakil oli sama palju õigust kui inimolendil, seal oli Beethoven tavaliste inimeste hulgas.

Hakkasin kirjutama muusikat, mida kohvikus mängitakse. Missugune see muusika siis on? Arvan, et see on seda sorti muusika, mida tahetakse kuulata, mis teeb olemise heaks. Muusika, mida mängivad metsikud, vabad mägede inimesed, kes loovad hapraid unenäolisi helisid. See on kohvikumuusika, kohvik tähendab kohta, kus inimhinged suhtlevad ja põimuvad, kohta, kus mängitakse muusikat, mis puudutab tihti kuulaja südant.”

Simon Jeffes sündis Inglismaal Sussexis ning veetis lapsepõlve mööda Kanadat ja Euroopat reisides. Kaheteistkümneme aastaseks kuulis ta üht koolivenda kitarrimängimas ja oli sellest nii lummatud, et läks muusikakooli õppima, kuid ei suutnud kooli külmale akadeemilisele õppele vastu pidada ja katsetas pärast väljalendamist

omaette edasi. Ühes intervjuus on Jeffes öelnud: “Ma ei sobitunud klassikalisesse süsteemi, ma ei tahtnud ega suutnud pingutada selle nimel, et astuda näiteks Kuningliku Muusikakolledžisse ja õppida heliloojaks. Mulle ei meeldinud ka popmuusika, see ei pakkunud muusikalises mõttes erilist rahuldust. Etnilisest muusikast rääkides – on tore olla huvitatud Aafrika või Lõuna-Ameerika muusikast, aga ma olen ju inglane ja katsun leida midagi sellist, mis tuleb meist endast. Kui ma Jaapanist tagasi tulin ja Penguin Café Orchestraga tööd alustasin, tundsin, et helilooja minu sees on lõpuks oma koha leidnud – kui minust ei saanud ei klassikalist ega avangardheliloojat ja ma ei leidnud midagi popmuusikast, siis nüüd on mul oma paik, Pingviinikohvik ja Penguin Café Orchestra.”

Penguin Café Orchestra tähendab mulle muusika ja olemise üht armastusväärsemat võimalust. Simon Jeffes ja tema mõttekaaslased annavad igale helile võimaluse kõlada ja kuulajal võimaluse neid kuulata. Eemaldunud olemasolevatest muusikavormidest ja andnud vabad käed heliloojale enda sees, on Jeffes saanud vabaduse katsetada sellega, mis pähe tuleb. (“Because I’m a composer, I get to do whatever I like”). PCO muusikas kõlab pingviinikohviku idee juhuslikkuse üle rõõmustamisest, inimhingede põimumisest ja aktsepteerimisest. Selle koha peal meenutab Pingviinikohvik Muumiorgu, teist imelist nähtust, kuhu minu meel on ulatunud. Seal lastakse samamoodi kõigil olenditel olla ja üksteisega läbi saada. Tove Jansson laseb kõigil rääkida ja kuulab nad ära.

PCO muusika ei katsu midagi tõestada ega kellestki üle olla, ei püüa mahtuda meediaformaati ega meeldida võimalikult paljudele. Loo aluseks on tavaliselt korduv motiiv, mis paneb oma repetiivsusega kuulama, haagib enda külge ja paneb ootama, mis juhtub. Ja siis mõne aja pärast midagi juhtubki ning hing rõõmustab. Simon Jeffes

Muusikud Pingviinikohvikust.

FOTO INTERNETIST

on oma muusika kohta öelnud, et see on “üks väga suur “jah” südame ellujäämiseks ajal, mil ta kannatab külmade, pimedate ja rusuvate jõudude rünnaku all”. Samuti jäi Jeffesile meelde ühe jaapani tüdruku kommentaar pärast kontserti, et see muusika kõlas imelikult, sest tal oli tunne, nagu ta oleks seda juba tükk aega tagasi kuulnud. See vaidleb muidugi vastu selle kirjutise esimesele lõigule, ja õigusega, sest PCO

muusika on tihti leidlikult kokku pandud väga erinevatest juppidest, mis pärit eri muusikakultuuridest.

Siiski ei ole PCO muusika kaugeltki üksnes lohutav *chillout*, alati on selles ka midagi “häirivat”, mis paneb tähelepanuga kuulama isegi neljasaja viiekümnendal korral. Vahel paneb kõrvu kikitama mitmeti mõistetav rütm, siis jälle ebatavaline pill või pillimäng. Jeffesi meelest ei pea muusika ole-

ma keeruline ning kontseptsioonide ja kombinatsioonide all ägav, piisab, kui selles on emotsioonid – mitte ainult meeldivad, vaid igasugused. Nii saabki muusika sisse elu.

Penguin Café Orchestra viimane stuudioplaad “Union Café” ilmus aastal 1993, teine ja viimane (kontsert)plaat aastal 1995. Aastal 1997 Simon Jeffes suri ja ansambel, mis ei olnud kunagi olnud eriti püsiv kooslus, jätkas vaikselt vahel koos mängimist. Ajalugu võttis uue pöörde aastal 2007, kui Simoni poeg Arthur Jeffes andis koos PCO endiste liikmetega kolm kontserti Londoni Union Chapelis, mille edu tiivustas Arthurit looma uut orkestrit, kuhu ta kaasas noori muusikuid Kuninglikust Muusikakolledžist (kes mängisid muu hulgas populaarsetes bändides, nagu Suede või Gorillaz). Nad andsid vanade PCO lugudega ja pealkirja “Music from the Penguin Café” all 2009. aasta suvel kontserte, salvestasid studios *live*-plaadi ja Royal Albert Hallis DVD. Nüüdseks on ansambli nimeks saanud Penguin Café ja elu on veelgi edasi läinud – märtsist on ansambli uus koduleht, nüüdsama septembris toimusid Royal Albert Hallis ja mujal kontserdid ning septembri lõpul alustas bänd uue materjali lindistamist. Veebruariks 2011 on välja kuulutatud terve hulk kontserte, enamasti Londonis ja selle ümbruses. Penguin Café Facebooki pesas on väljanäitusel üks väike klaveripala koos märkega, et sellest sünnib uus lugu.

Lõpetuseks PCO esimese plaadi väljaandja, Simon Jeffesi sõbra Brian Eno sõnad uue Penguin Café tribuutkontsertide järel: “Penguin Café jätkab unikaalse koha täitmist muusikas, miski ei ole kunagi just niimoodi kõlanud. Ekstsentriline, võluv, vastutulelik, üllatav, meelitav, soe, usaldusväärne, tagasihoidlik ja unustamatu – see on tõeline sõber.”

Nikolai Luganski: elav kontsert on alati ime

“Muusika nagu ka poesia on
ühtaegu kirg ja probleem.”
(Rahmaninov)

TAMARA UNANOVA
muusikaajakirjanik

On muusikuid, kellega kohtumist alati kannatamatult ootad. Nad toovad kaasa midagi väga olulist ja tõestavad oma olemusega seda, et “vene intelligent” on tõeliselt elav mõiste. Just selline on üks meie aja parimaid pianiste Nikolai Luganski, kelle kunstiga on Eesti publik tutv juba 1997. aastast alates. Siis oli Luganski 25-aastane, aga juba oli näha tema ande ulatust. Juba varem ütles Luganski õpetaja, väljapaistev pianist Tatjana Nikolajeva: “Kõige paljutootavam minu õpilastest, minu suurim tulevikulootus on 21-aastane Nikolai Luganski. Minu arvates on ta lausa Richteri mastaapi muusik. Ta pole mitte ainult eriliselt andekas, vaid tal on avar mõistus, õilis ja helge hing ning heatahtlik loomus.” Tatjana Nikolajeva sõnad osutusid prohvetlikuks, tema lühike Luganski iseloomustus aga hämmastavalt täpseks. Praeguseks on Luganski üks maailma tugevamaid ja huvitavamaid pianiste, muusik sõna ülimes tähenduses, kes loob ilu, harmoonia ja headuse reeglite järgi.

“Kunsti imega ei ole võimalik harjuda” – need legendaarse Heinrich Neuhausi sõnad meenusid mulle Luganski klaveriõhtul festivalil “Klaver ‘04” ja ka hiljuti selle aasta aprillis, kui Nikolai Luganski esitas Soome raadio orkestriga Sakari Oramo juhatusel Rahmaninovi Neljandat kontserti. See helilooja sõnul “pöörane” muusika, mis on täis traagilist üksindust, talumatut igatsust ja valu, haaras oma siirusega. Nikolai Medtner on öelnud: “Temas tunne mõtleb, aga mõte tunneb.” See ongi kõige olulisem Rahmaninovi, ja Luganski suutis selle edasi anda. Mulle tundub, et nende sõnadega võib iseloomustada ka Luganski enda mängu, sellepärast on talle ka Rahmaninovi muusika lähedane. Enne kontserti õnnestus mul pianistiga vestelda.

Nikolai Luganski proovis Krasnojarski Filharmoonias.

Valgusesaarekesed pimeduses

Rahmaninovi Neljas kontsert ei ole nii populaarne nagu Teine, Kolmas või Rapsodia Paganini teemale. Seda esitatakse harva, ehkki paljud muusikud peavad seda peaaegu üheks Rahmaninovi parimaks teoseks.

Ma armastan väga seda kontserti, muidu ma seda ju ei mängiks. Aga minu arvates määratlust “parim” muusikas ei eksisteeri. Kõik Rahmaninovi viis kontserti on parimad ja ainulaadsed. Rahmaninov alustas selle kontserdi kirjutamist 1914.–1916. aastatel Venemaal. Neljandast kontserdist on olemas kaks redaktsiooni. Esimene versioon on huvitav, aga väga ulatuslik. Mina mängin teise redaktsiooni järgi, mis on tehtud juba Euroopas ja Ameerikas. Selle kontserdi ebapopulaarsuse põhjus on minu arvates see, et siin pole märkigi õnelikust lõpust. See on Rahmaninovi kõi-

ge traagilisem teos, traagilisem isegi kui “Sümfoonilised tantsud”. Muusikas väljenduvad erakordse jõuga lootusetus, süngus, noorusillusioonide ja küpse ea ootuste täielik kokkuvarisemine. Võib-olla mõnele saab selline sügav traagilisus takistuseks. Peale selle on kontsert raske ka ansambli- lises mõttes. Siin on vaja dirigendi, solisti ja orkestri täielikku üksteisemõistmist ja ühist tunnetust rohkem kui teiste kontsertide puhul.

Ega asjata ei kirjutanud Rahmaninov Nikolai Medtnerile, kellele see teos on

“Et hinnata head muusikat, peab olema vaimselt häälestatud ja emotsionaalselt vastuvõtlik.” (Rahmaninov)

pühendatud, et “orkester siin peaaegu ei vaiki” ja et “see pole mitte klaverikontsert, vaid kontsert klaverile ja orkestrile”. Mul on olemas suurepärase salvestus, kus te mängite seda teost Birminghami sümfooniaorkestriga Sakari Oramo juhatusel.

Meenutan rõõmuga meie koostööd Sakari Oramoga. Salvestasime temaga kaks Rahmaninovi plaati (need plaadid on saanud prestiižseid auhindu, nende hulgas Echo Klassik 2005) ja oleme temaga korduvalt koos mänginud. Mulle imponerib, et Sakari Oramo ei pane oma isikut kunagi esikohale. Talle on oluline muusika ja talle on ükskõik, kas teda märgatakse või mitte. Ta on andekas dirigent ja ka suurepärase viiuldaja. Kord Birminghami kontserdihooaja avamisel õnnestus mul tema mängu kuulata – see oli suurepärane! Kui meil tekkis idee mängida Soome raadio orkestriga Rahmaninovi kontserti, oli algul juttu kolmandast kontserdist, mida ma muidugi jumaldan, aga pärast soovitas ta neljandat. Olin rõõmuga nõus. Selles kontserdis pole avaraid meloodiakaari, siin on Rahmaninovile nii iseloomulikud harvad lüürilised avastused. Need on nagu väikesed saarekesed üldise sünguse ja õuduse taustal. Seda mõjuvamad ja ängistavamad nad on. Muide, Arturo Benedetti Michelangeli, üks 20. sajandi suuremaid pianiste, salvestas Rahmaninovi kontsertidest ainult neljanda.

Michelangeli on üks teie lemmikpianiste. Olete öelnud, et pianisti ja muusika suhe on peaaegu nagu armulugu. Pole saladus, et Rahmaninovi vastu on teil erilised tunded. Nagu esimene armastus, on tema muusika alati teiega.

Rahmaninov on minu suur armastus, aga mitte esimene. Viie kuni seitsme aasta vanuses olid lemmikud Chopin ja Beethoven – nii nagu kõigil. Armastus Rahmaninovi vastu tuli hiljem ja muutub iga aastaga üha sügavamaks. Hindan kogu tema loomingut, eriti “Kellasid” ja Teist sümfooniat. Iga helilooja on terve maailm ja püüan nende muusikat mängida nii, nagu helilooja ise oleks soovinud.

Esitaja – kas kaaslooja või tõlk?

Te laiendate pidevalt oma repertuaari, aga ei mängi üldse nüüdismuusikat. Kas see on teil põhimõte?

Nagu ütles Kozma Prutkov: “Ei saa haara-

ta haaramatut.” On rohkesti muusikat, mida olen mõned korrad kuulnud ja mis mulle meeldib, aga mida ma pole seni ajani mänginud. Mis puutub aga nüüdismuusikasse, siis ma ei ole siin leidnud seda, mis mind haaraks, millesse ma armuksin. Võimalik, et ma pole piisavalt otsinud. Õppimise ajal mängisin Schnittke Viulisonaati, küpsemas vanuses Pletnjovi Capricciot klaverile orkestriga. See on üks raskemaid teoseid, mida üldse olen esitanud, tõeliselt kaasaegne muusika, polüstililine, romantismist avangardini välja.

Pletnjoviga seovad teid loomingulased ja sõbrasidemed. Te mängite sageli tema rahvusorkestriga ja välisorkestritega tema dirigeerimisel. Aga mida arvate sellest, et ta enam pianistina ei esine?

See muidugi kurvastab mind, sest tema kontserdid olid alati tohutult huvitavad ja haaravad. Olen õnnelik, et olen saanud Pletnjoviga erinevatel eluetappidel palju kordi mängida. Aga kui sõprusest rääkida... Minu poolt oleks see mõnevõrra naahtlane väide. Pletnjov on minust vanem ja ta on tunduvalt mastaapsem muusik. Miks ta aga viimased kaks ja pool aastat pole enam pianistina esinenud? Tema anne on nii mitmekülgne, et arvatavasti on talle praegu huvitavam dirigeerida ja komponeerida ning teha mitmesuguseid projekte. Klaverimäng nõuab suuri piiranguid ja selleks, et jääda väga heaks pianistik, tuleb harjutamisele pühendada pidevalt väga palju aega. Jah, kahju, et me ei kuule tema klaverimängu, aga see-eest kuuleme tema teoseid ja sümfoonilise muusika kava. Paljud suured instrumentalistid on hakanud hiljem dirigeerima, mõnel, nagu näiteks Barenboimil, õnnestub ühendada mõlemad elukutsed, mõnel aga mitte. Loodan, et Pletnjov on oma pianistikarjääri vaid ajutiselt kõrvale jätnud. Ta ju harjutab, ainult kontserte ei anna. Pletnjov on kolossaalne isiksus, ta on tõesti muusika interpreteerija. Tal on teostele väga isikupärane vaade, selles mõttes läheneb ta Rahmaninovile. Pletnjov on pianist, keda võib nimetada kaasloojaks, sest tema ande suurus lubab seda.

Kümme aastat tagasi kõnelesime samuti sellel teemal. Siis te leidsite, et interpret ei ole siiski heliloojaga samaväärne. Kas jagate ka praegu seda arvamust?

“Muusikat jätkub kogu eluks, aga kogu elust ei jätku muusika jaoks.”

(Rahmaninov)

Jah. Harvadel juhtudel võib tõlge olla samaväärne originaaliga – nagu näiteks Lermontovi Goethe-tõlge. Muidugi on interpreedi-vahendaja kunst avaram kui tõlkijal, see ongi peaaegu nagu kaasloomine. Aga siiski täiuslik interpret-kaaslooja, kelle kunst on täielikus vastavuses loominguga, oli minu meelest vaid Rahmaninov. Võib-olla ka Judina ning veel mõned temasarnased interpretid.

Kas praegu on selliseid interpreete vähemaks jäänud?

Vastupidi, neid on rohkem. Rohkem on neid, kes peavad end kaasloojaks, ja rohkem on ka neid, kes neid sellena tunnustavad. Võtame näiteks popmuusika, kus andetu hulgas leidub ka andekat – meloodiaid, arranžeringuid jne. Seal saate harva teada, kes on muusika autor, aga alati on teada, kas seda laulab Celine Dion või Whitney Houston. Ja veidral viisil laieneb see ilming ka klassikalisele muusikale. On juba teatud hulk publikut, kes tuleb kont-

“Muusika aitab alati, nii õnnes kui õnnetuses, toetab noort ja vana.”

FOTOD TATJANA ANDREJEVA / KRASNOJARSKI FILHARMOONIA

“Muusika peab äratama mõistuse ja hinge. Ta peab panema liikuma inimese südame.” (Rahmaninov)

serdile vaid seetõttu, et seal esineb nende lemmikartist. Helilooja nimi on aga kirjas kavalehel. Ja paljud interpreedid peavad end kaasloojaks, mitte põrmugi madalamaks heliloojast. Ajuti on see juba lausa koomiline.

Malendid ja dirigendikepp

Te olete mänginud rohkem kui 170 dirigendiga – nii on öeldud teie kodulehel. Mis on teile oluline interpreedi ja dirigendi loominguulises tandemis?

Kontsert on alati ime, sest noodid muutuvad järsku elavaks. Dirigendi amet on salapärane ja müstiline. Nii imelik kui see ka pole, on hulk dirigente, kes segavad muusika kulgu, kes nagu tahaksid tõestada, et nad on vajalikud, et orkester ilma nendeta mängida ei saa. Aga on dirigente, kelle olemasolu laval vaimustab ja innustab nii, et muusika muutub elavaks. See on minu jaoks peamine! Sel hooajal mängisin kahe oma vene lemmikdirigendiga, Pletnjovi ja Temirkanoviga. Aga üldse on mu elus olnud palju suurepäraseid dirigente. Praegu teeme koostööd Sakari Oramoga.

Pletnjoviga on teil ühine harrastus – mallemäng.

Arvan, et Pletnjovi jaoks ei ole male just suurim hobi, ehkki oleme temaga mitmel korral maletanud. Esimesed korrad võitis tema. Mina olen aga altnud mälest rohkem huvitatud (2002. aastal võitis Luganski muusikute maleturniiri).

Aga kellega olete veel malet mänginud?

Paljudega. Muusikutest Saša Knjazeviga, Vadim Repiniga. Aga kahjuks jääb selle hobi jaoks üha vähem aega.

Kas annate endiselt sada kontserti aastas?

Umbes nii palju jah. Arvatavasti vähendan edaspidi pisut kontsertide arvu.

Hiljuti esitasite Peterburis uut soolokava, millega pärast Tallinna sõidate turnee Siberi linnadesse.

Ei, Siberis ma mängin juba teist kava: Chopini, Prokofjevit ja Rahmaninovi. Peterburis, Permis ja Moskvast mängisin hispaania muusikat: Granadose kahte “Goyescat” ja kolme pala Albenize tsüklist “Iberia”. See on minu jaoks täiesti uudne muusika ja ma pole kindel et hakkab mängima “Iberia” kõiki kahtteist pala. See on arvatavasti virtuoosnes mõttes üks raskemaid teoseid ja sellega tuleks algust teha juba 14-aastaselt. Aga sellest hoolimata jätkan selle muusika mingi osa esitamist.

Kas teil ei ole kunagi tekkinud tahtmist dirigeerida?

Ei, kuigi üks kord olen orkestriga proovi teinud. Selles töös on väga oluline üks mitme muusikaalane omadus, oskus avaldada inimestele mõju ja mitte lasta end häirida orkestrantide negatiivsetest reaktsioonidest. Nad ei tohi oma joviaalse või süinge oleku-ga dirigenti mõjutada. Peale selle peab dirigent lahendama hulga administratiivseid probleeme ja suhtlema võimuesindajatega. See kõik aga mind ei tõmba.

Aga kas olete kunagi soovinud komponeerida? Kunagi tegite te seadeid Wagnerist.

Komponeerisin kuni kümnenda eluaastani. Ent mida rohkem ma muusikat tundma õppisin, seda vähem tahtsin ise komponeerida. Aga seaded... Tegin transkriptsioonid mõnest Wagneri “Jumalate huku” stseenist ja paarist Brahmsi palast. Arvatavasti teen kunagi jälle midagi, kuid praegu ma sellega ei tegele.

Milleks sõita Ivanovkasse?

Tahaksin lõpetuseks Rahmaninovi juurde tagasi pöörduda. Te sõidate igal aastal perega Ivanovkasse, mängite helilooja majamuseumis, annate heategevuskontserte ja meistriklasse. Võiks öelda, et see on kujunenud teile traditsiooniks, nii nagu ka iga-aastased esinemised Prantsusmaal Roque d’Antheroni ja Nantes’i festivalil.

Jah, arvatavasti lähen tänava suvel kas juuli algul või augusti lõpul jälle Ivanovkasse. See on imeline koht, tüüpiliselt venelik, süvenemist soodustav ning sügavalt seotud Rahmaninoviga, kes kirjutas seal suure osa oma muusikast. Kõik seal viibinud kinnitavad, et sinna tahaks üha ja jälle tagasi pöörduda. Muuseumi direktor Aleksandr Jermakov on erakordselt raske-

tes oludes suutnud korda saata ime. Ta ehitas Rahmaninovi muuseumi nullist üles. Kodusõja ajal põles seal kõik maha, seda laastasid nii antonovlased kui ka bolševikud. Jermakov, elukutselt õpetaja ja muuseumitöötaja, on asjatundja mitmes valdkonnas ning on muuseumi pannud kujuteldamatult palju energiat, teadmisi ja aega.

Paljud meist, nende hulgas ka mina, peatuvad sageli takistuste ees. Jermakovi eeskujul võiks aga innustada iga ala inimest. See on ka üks põhjus, miks ma Ivanovkasse ikka ja jälle tagasi sõidan.

Jah, selline eeskuju innustab tõepoolest. Öeldakse, et maailm püsib sellistel inimestel. Milline on teie arvates praegu klassikalise muusika olukord Venemaal?

Rahalises mõttes pole asjad enam nii väga halvad. Kui näiteks võrrelda Inglismaaga, kus toimub väga palju igasuguseid muusikasündmusi, on meie olukord isegi parem. Teine asi on üldine olukord. Venemaal pööratakse spordile ja meelelahutusele palju suuremat tähelepanu kui muusikale. Nii sport kui meelelahutus on suurepärase asjad, eriti sport, aga üks asi on joosta kellestki mõned sekundid kiiremini, teine aga kirjutada luuletusi, maalida või luua muusikateoseid. See looming ei sõltu ajast ja kestab sajandeid. Hea oleks, kui seda mõistaks need, kes meie riiki juhivad ja kelle kätes on meediakanalid. Kõige hämmastavam on aga see, et publiku suhtumine muusikasse pole muutunud halvemaks. Venemaa provintsid on publik lihtsalt suurepäraned! Minu soovitus kõigile võimuesindajatele on: *Memento mori!* Klassikaline muusika, maalikunst ja teised kunstialad on igavikulised, meelelahutus ja sport on aga mööduvad. Sealjuures ma väga armastan sporti.

Puškini, Lermontovi ja Tjutševi looming ning Rahmaninovi, Chopini ja Beethoveni muusika aitab alati, nii õnnes kui õnnetuses, toetab noort ja vana ning aitab ka surma lävel.

Meenutagem Tšaikovski sõnu: “Ma soovin kogu oma hingest, et minu muusika leviks, et suureneks nende inimeste arv, kes seda armastavad ja kes leiavad selles lohutust ja tuge.”

Seda leiavad inimesed sealt kindlasti. Aga poksimatš võib olla meeletult huvitav, kuid tuge sealt juba ei saa. Selline on minu arvamus.

Brasiillanna Eestimaal

JOOSEP SANG

Küllap on paljud märganud, et juba aastaid esineb Eesti lavadel mustanahaline lauljatar Denise Fontoura Brasiiliast. Ometi pole temaga tehtud just ülemäära palju intervjuusid. Järgnev parandab selle vea ja tutvustab veidi lähemalt muusikut, kes võttis vastu julge otsuse tulla elama ja esinema Eestisse.

Räägi veidi oma taustast. Millega sa tegelesid Brasiilias enne Eestisse tulekut?

Minu muusikutee algas üheksakümnendate lõpul hiphop-ansambelis Anastacias. Sellest ajast saadik tegelesin muusikaga aina rohkem, kuid ei leidnud kunagi piisavalt julgust, et pühenduda vaid muusikale.

2003. aastal võitis Anastacias auhinna üleriigilisel hiphopi võistlusel, millega kaanes minu esimene külaskäik Rio de Janeirosse ning armumine sellesse linna. Otsustasime veeta Rios puhkuse, kuid jäime sinna neljaks aastaks. Rios elades olin peamiselt taustalauljana seotud erinevate muusikaprojektidega, mis ulatusid traditsioonilisest sambast, bossanoovast ja chorinho'st kuni trip-hop'i, salsa ja latiinomusikani. See oli väga eriline ja oluline aeg minu elus, mis võimaldas nii inimesena kui ka artistina palju endasse imeda. Rio on paik, kus kohtad inimesi tervest riigist ja ka välismaalt. Seal kohtusingi Jei Virunurmega, kitarristiga, kes kutsus mind 2008. aastal Eestisse brasiilia muusikat esitama.

Olen väga õnnelik, et see pöörane mõte muusika nimel maailma otsa rännata oli tulemuslik. Peaaegu kaks aastat on meil igal teisipäeval klubis Clazz toimunud kontsert pealkirjaga "Brasiilia õhtu", mis ei too kokku ainult väikese kohaliku brasiilia kommuuni, vaid ka eestlased, venelased ja välismaalased.

Millised olid su esmamuljed Eestist, sellest külmast, väikesest ja kaugest maast?

Kontrast oli tõesti suur, põhimõtteliselt Rio õhustiku vastand. Kui ma esimest korda siia tulin, oli talv, üsna pime, külm ja

lumine. Muide, see oli minu jaoks esimene kord lund näha. Tundsin end nagu muinasjutus või filmis, eriti vanalinnas kõndides. Mulle oli iga asi huvitav ja läks veidi aega, et aru saada, kui kaugel ma oma kodust olen.

Vaatamata ilmale, mis mõjutab inimeste meeleolu, meeldib mulle väga siin elada. Linn pole suur, võid kergesti jalutada kuhu tahes, on palju rohealaseid, internet on kõigile kättesaadav ja teeb elu lihtsamaks, linn on puhtam, parema struktuuriga. Tahan öelda, et siin on võimalik elada kvaliteetset elu. Pärast Tallinna ei ole ma kindel, kas suudan taas elada linnas, kus on üle viie miljoni inimese.

Mida arvad Eesti muusikaelust, siinsest muusikuteest ja muusikast?

Ma endiselt avastan siinset muusikaelu. Minu mulje põhjal eelistavad eestlased rohkem jazzi ja klassikalist muusikat. See muusika, mida meie teeme, pole kohalikele muusikutele nii tuttav. Nii ongi vaja rohkem kogemusi vahetada ja koos mängida. Ansamblid ja artistid, kes mulle meeldivad, on Cosmoskva, Indigolapsed, Sofia Rubina, Evert and the Dragons, Chalice ja teised. Muide, meil on kavas salvestada tõlgendus ühest Cosmoskva laulust. Üks lauljaid, kelle ma hiljuti avastasin ja keda kuulanud olen, on Tõnis Mägi.

Miks on brasiilia muusika kõikjal nii edukas? Mis teeb ta nii eriliseks ja populaarseks?

Ma polegi selle peale mõelnud...

Muusikal on igatahes suur roll meie igapäevaelus, ta on kõikjal. Peetakse pidusid, tantsitakse ja lauldakse koos, tul-lakse lihtsalt kokku...

Arvan, et inimesi haarab selle muusika rütm, aga ka energia.

Kes on su lemmikartistid, nii Brasiilias kui ka mujal maailmas?

Seda on raske öelda. Neid on nii palju. Aga nimetaksin paari, kes on mind oluliselt mõjutanud: Marisa Monte ja Evinha Brasiiliast, Mercedes Sosa Argentinast ja Jill Scott USAst.

Kas esined ka väljaspool Eestit? Või pakub sinne muusikaelu sulle piisavalt võimalusi?

Jah, kuna brasiilia muusika mõjub ikka veel millegi erilisena, on mul õnnestunud üsna palju esineda – Paides, Pärnus, Tartus, Raplas, Otepääl, Saaremaal ja mujal. Ka festivalidel, nagu "Juu jääb" ja "Sõru jazz". Paar korda olen esinenud Helsingis koos ansambliga, mis mängib brasiilia muusikat. Loodan, et varsti laulan ka teistes riikides.

On sul kavas ka plaat välja anda? Ma väga loodan, et jaa...

Kindel see! Salvestasime augusti lõpus ja septembris. Käes on aeg panna kokku kõik, mida ma aastate jooksul lauldes, rännates ja inspiratsiooni ammutades olen õppinud. Arvan, et praegu on aeg, mil ma olen kunstnikuna küpsenud. Ka mu juuksed on pikemad ja näevad piltidel lahedamad välja!

Artur Lemba noore hiilgava klaveriüliõpilasena
Peterburi konservatooriumis.
FOTO ETMMI KOGUST

Eesti klaverimängu lõvi Artur Lemba

ALO PÖLDMÄE
helilooja

Eesti professionaalse muusika alusmüüri ehitasid 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul Peterburis hariduse saanud eesti muusikud. Neist üheks edukamaks oli Artur Lemba, Peterburis komeedina esile kerkinud pianist ja helilooja, kelle sünnist möödus 24. septembril 125. aastat. Temast sai 23-aastaselt Peterburi konservatooriumi õppejõud, 30-aastaselt professor ja komeedisära jätkus veel kümneid aastaid hiljem Eestissegi.

Koos vend Theodoriga said neist Eesti professionaalse pianismi rajajad. Ka Theodor Lemba õppis Peterburi konservatooriumis klaveri erialal, tegutses pianisti ja õppejõuna Peterburis, Eestis ja Lätis. 1944. aastal lahkus ta Eestist ja töötas elu lõpuni Ameerikas klaveripedagoogina. Artur Lemba oli lisaks pianistikarjäärile ka nimekas helilooja.

Sada kakskümmend viis aastat tagasi jõudsid Eestis vähegi andekamad muusikani ikka oreli vahendusel, sest klavereid leidis vähe. Lembade peres oli olukord hoopis teine. Arturi isa Gustav oli hinnatud klaverihäälestaja ja kodus kõlas tihti klaverimäng. Kuna Arturi vanem vend Theodor soovis saada kontsertpianistiks, kolisid ema Maria, vend Theodor ja õde Ludmilla 1894. aastal Peterburi. Arturi tõi isa Peterburi paar aastat hiljem.

Lemba ja Peterburi konservatoorium
Kolm aastat klaveritunde vend Theodori käe all ja siis otsustati: ka Artur astub konservatooriumi Carl van Arcki klassi, kus Theodorgi õppis. Tol ajal oli kombeks võtta konservatooriumi väga erinevas vanuses õpilasi. Oma mälestustes kirjeldab

Artur Lemba van Arckile ettemängimist nii: “Teadsin, et professor on väga range ja nõudlik, sellepärast istusin ärevusega klaveri taha ja mängisin Crameri do-minoor etüüdi, esimese osa Beethoveni 7. sonaadist ja Verdi-Bendeli fantaasia ooperi “Maskiball” teemale. Nähtavasti jäi van Arck minu esitusega rahule, sest andis mulle kirja konservatooriumi direktori Bernhardi nimele, milles avaldas nõusolekut mind õppemaksust vabastatud õpilasena nooremale kursusele vastu võtta. Sellega tegi ta minu jaoks erandi. 1899. a. sügisel sooritasin ametliku eksami ja sain tema õpilaseks.”

Nii algas 14-aastase nooruki tee meisterlikkusele ja kuulsusele. Esimese aasta põhienergia kulus sisseõpitud vale käehoju parandamisele. 1902. aastal van Arck suri ja uueks õpetajaks sai Viktor Tolstov. Lemba astus ka kompositsiooniklassi, kus õppis professor Nikolai Solovjovi juures. Orkestrerimist andis Lembale Nikolai Rimski-Korsakov, kes konsulteeris teda meeleldi ka loomingu osas. Rimski-Korsakovi näpunäited mõjutasid otsustavalt Lemba muusikalist maitset ja helikeelt. Peterburis omandatud töökspidamised kujundasid edaspidi tugevalt Lemba kui muusikakriitiku suhtumist oma kaasaegsesse muusikasse. Lemba ei suutnud 1920 – 1930. aastail mõista moodsa muusika pealetungi. Ta oli truu Peterburi koolkonna põhimõtetele. Aeg oli aga edasi läinud ja nii jäi ta värskete muusikavoolude tuultes üksikuks “korralekutsujaks”.

Artur Lemba tegi õppeajal kiireid edusamme nii pianisti kui heliloojana. 1905. aastal valmis tal esimene klaverikontsert, mis on siiani tema tunnustatuim suurteos. Teose esiettekanne toimus 1906. aastal Pavlovskis autori soleerimisel ja soome helilooja Armas Järnefeldti juhatusel. Peterburi helitöödest tõusevad esile veel esimene eesti ooper “Sabina” ja Esimene sümfonia – samuti eesti muusikas selle žanri esimene teos.

Lemba lõpetas 1908. aastal hiilgavalt Peterburi konservatooriumi. Lõpueksamil mängis ta orkestriga oma klaverikontserti, tehes eksami ka komponistina. Eksami-komisjonilt sai ta vaid kõrgeimaid hindeid. Au oli suur ja ka auhind väärtuslik. Parima diplomandi-klaverikunstnikuna sai ta väikese kuldmedali ja Peterburi väarikaima klaverifirma Schröder tiibklaveri! Helilooja diplomiga kaasnes hõbemedal.

Samal aastal sai Lembast Peterburis

klaveri- ja teooriaklassi pedagoog. Ta oli õpilaste ja ka pedagoogide seas väga populaarne ning ta õpilaste arv kasvas kiiresti. Lemba esimene täispikk soolokontsert toimus 26. oktoobril 1909 Peterburi konservatooriumi väikeses saalis. Vastuvõtt publiku ja kriitika poolt oli väga soe. Arvustusi ilmus tervelt kümnes Peterburi ajalehes.

Lemba ja Glazunov

Pidev ja kauakestev sõprus sidus Lembat Peterburi konservatooriumi direktori, helilooja Aleksandr Glazunoviga. Ka hiljem, kui Glazunov oli jäänud 1928. aastast elama Pariisi ja Lemba oli Tallinna konservatooriumi klaveriprofessor, vahetati aegajalt kirju. Neil oli, mida meenutada. Seostusid ju Lemba loomingulised tipp-hetked just Glazunovi ajaga.

Lemba jaoks oli Glazunov suur autori-teet, Glazunov omakorda märkas varakult noore muusiku andekust ja soosis igati tema arengut. Neid sidusid lähedased muusikavaated, mõlemad eelistasid romantilist muusikat ja klassikalist traditsiooni ning vajadusel kaitsesid oma põhimõtteid.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis on säilinud kolm Glazunovi kirja Artur Lembale, kaks neist Prantsusmaalt ja üks Riias.

Tallinna konservatooriumis oli kombeks tähistada kontsertidega muusikute muusikalise tegevuse juubeleid. Lemba tähtpäevi pidas Glazunov rangelt meeles. Järgnev kiri tähistab Lemba 20-aastast muusikalist tegevust.

24. oktoobril 1928
39 rue Singer, Paris 16

Kallis sõber Artur Gustavovitš,
Õnnitlen Sind kogu hingest Sinu mitmekülgse muusikalise-kunstilise tegevuse 20-aastase tähtpäeva puhul. Las kasvab ka jätkuvalt Sinu kui esmaklassilise muusiku, andeka helilooja, särava ja mõtiskleva pianisti ning võrreldamatu õpetaja kuulsus, las suureneb aastast aastasse Sinu arvukas muusikaline järeikasv.

Meie sõprus pärineb ammustest aegadest. Tuletan sageli meelde meie ühist kontserdireisi Odessasse 1908. aastal [Rimski-Korsakovi mälestuseks korraldatud kontserdireis, kus dirigendiks oli Glazunov ja Rimski-Korsakovi klaverikontserti esitas Lemba] ja viimast kohtumist 1922. a. talvel Helsingforsis [Helsingis, kus Lemba oli 1921–1922 õppejõud].

Kutse Sinu juubeliõhtule sain kätte alles eile ja olen erakordselt kurb, et polnud võimalust õnnitleda Sind õigel ajal.

Selle aasta sügise, pärast äsja läbipõetud kõrvahaigust, kavatsen veeta siin [Pariisis]. Muide, mulle tehti ettepanek dirigeerida detsembris kontserti minu teostes.

Soovin Sulle tugevat tervist ja ammen-damatut jõudu, et jätkata armsa kunsti teenimist.

Sulle siiralt truu
Glazunov

Pikem kiri tuli 1931. aasta 5. aprillil kuu-päevaga Riias, kus toimusid Glazunovi 65. sünnipäeva tähistamise üritused – sümfooniakontsert ja tema kuulsaima oopuse, balleti “Raimonda” etendus.

Kallis Artur Gustavovitš!
Sinu kiri liigutas mind väga. [...] Väga kahju, et sel aastal ei õnnestunud kokku leppida selles, mis puudutab Tallinna. Sain alles siin [Riias] ametliku kutse tulla teile 12. aprilliks, kuid esmalt pean jõudma veel Berliini ja teiseks on mu materiaalsed võimalused piiratud. Kõik autoritasud, mis mulle antakse, kuluvad elamiseks ja mul pole varukapitali. [...]

Riias oli väga meeldiv, oli tunda vana kodumaa hingust. Mind ja abikaasat võeti armastusväärse hoolitsuse alla, oli kasutada terve maja avar korrus, tiibklaver jm. Tänu erakorterile külastas mind suhteliselt vähe rahvast, hotellis oleks tüütajaid rohkem olnud.

[...] Saabudes 22. märtsil Riiga, sukeldusin palavikuliselt töösse. Aeg-ajal väsisin, kuid samal ajal olin väga rahul oma vastupidavusega. Autorikontserdi jaoks oli kolm proovi.

30. märtsil, “Raimonda” etenduseeelsel päeval toimus balleti peaproov orkestriga, mis kestis kokku üle nelja tunni.

Sümfooniakontserdi kava läks hästi, eriti muusikaline pilt “Kevad” ja “Keskaja süit”.

Ballett pole siin laval olnud ligi kaks aastat, kuid see oli õpitud nii põhjalikult, et orkester mäletas kõiki keerukaid kohti. Tempod olid enam-vähem õiged ja midagi ei tulnud muuta. Mõningaid episoode nägin kuulsin esmakordselt, sest need olid Peterburi Maria teatri laval vahele jäetud. Ballettiartistid on väga hästi koolitatud ja tantsisid tõelise kirega. A. A. Fjodorova ise tuli täiesti edukalt toime Raimonda rolliga.

Mind austasid väga kohalikud organisatsioonid ja üks konservatooriumi üliõpilaste korporatsioon, kes omistas mulle auvilistlase nimetuse. Mulle kingiti märk koos lindiga ja mütsike. See oli minu jaoks midagi uut.

Vaatamata mõningasele mustlaslikule elukorraldusele, tundsin end Riias paremini kui enne seda Berliinis ning haiguslikke ilminguid südamega ette ei tulnud. Muret teeb valu parema jala kannas, mistõttu ma liigun aeglaselt. [...]

Loodan, et järgmisel hooajal õnnestub meil teineteist näha. Soovin Sulle kõike head. Kummardus minu poolt Tammele ja ta perele [Jaan Tamm oli 1908. aastast Peterburi konservatooriumi metsasarve eriala professor, hiljem professor Tallinna konservatooriumis, 1923–1933 direktor], samuti vennale ja teistele sõpradele ja tuttavatele.

Sulle siiralt truu
Glazunov

P. S. Võtsin kätte luua tšellokontsert – kuigi keskendumiseks on vähe aega ja olukord pole ka kõige parem. Ligi kolmandik on siiski olemas.

Viis aastat hiljem, Lemba muusikalise tegevuse 25. aastapäeva õnnitlusena on saadetud kiri Põhja-Prantsusmaalt, Boulogne'ist.

27. oktoober 1933. a.
14 rue de la France Mutrealiste Boulogne s/s France

Kõrgelt austatud kallis kolleeg ja sõber Artur Gustavovitš,
Võta vastu minu kõige südamlikumad õnnitlused Sinu 25-aastase viljaka ja särava kunstilise-muusikalise tegevuse austamise päeva puhul ja kõige soojemad soovid tervise ja jõu jätkuks, et Sa saaksid väsimatult seda kõike jätkata Sinu kodumaa kuulsuse hüvanguks ja meie kõigi, Sinu endiste juhtide ja kaastöötajate rõõmuks.

Hindan kõrgelt Sinu sügavat muusikut, suurepäraselt pianisti ja tarka õpetajat, olen uhke selle üle, et Sinu mitmekülgse talendi kasv toimus minu silme all.

Emban Sind tugevalt ja kahetsen, et minu tervisliku seisukorra tõttu olen ilma jäänud võimalusest olla kohal Sinu muusikalisel pidupäeval.

Sulle siiralt ustav ja Sind armastav
Glazunov

Muusikapreemiad 2010

Eesti Muusikanõukogu ja Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapital annab 1. oktoobril, rahvusvahelisel muusikapäeval üle preemiad Eesti muusikaelus erilisel silma paistnud muusikutele. Piduliku tseremoonia on viimastel aastatel üle kandnud ka Eesti televisioon. Ürituse toimumiskohtadeks on siiani olnud Rahvusoper Estonia ja Niguliste Muuseum-kontserdisaal, seekord aga Tallinna Muusikakeskkool.

Tänavu olid õhtu juhtideks Arne Saluveer ja Lea Liitmaa. Preemiate üleandmine vaheldus muusikaga, mida esitasid Mihkel Mattisen, Rein Rannap, Peep Lassmann, Kadri Voorand, Mihkel Mälgand, Veronika Portsmuthi vokaalkvartett, Muusikakeskkooli sümfooniaorkester maestro Eri Klasi juhatusel ning kooli õpilased.

Eesti Muusikanõukogu heliloomingu preemia pälvis **Eino Tamberg** "inimliku ja õnnestava muusika eest". Eino Tamberg ütles preemia kättesaamisel, et helilooja vajab teadmist, et tema loomingut hinnatakse ja tähele pannakse. "Olen õnnelik ja tänulik seda preemiat saades. Selle kõrval läheb mõte meie heliloojate noorele põlvkonnale, kelle seas on palju väga eredaid kunstnikke. Neid on palju rohkem kui minu nooruse ajal. Ja seda nähes tuleb mõte: mis saab kolmekümne aasta pärast, kui nad kõik väärivad preemiaid? Loodan, et siis on Eesti riik väga heas majanduslikus olukorras ja kõik väärilised saavad tunnustatud. Soovin noortele õnne ja edu!"

Preemia muusikaelu jaoks olulise ja välja paistva tegevuse eest sai Eesti jazzielu *grand lady* **Anne Erm**. "Mul on hea meel näha, et eesti jazzielu on nii aktiivne. Meid lausa kadestatakse, sest et meil toimub vaat et iga päev üks jazzikontsert. Meie saavutusi on pandud ka tähele.

Järgmisel aastal toimub Eestis jazzifoorum European Jazz Network, programmi "Tallinn 2011" raames toimub palju jazzikontserte, workshoppe ja ühisprojekte. Jazz on tõusuteel! Täna kõiki muusikuid, korraldajaid ja see preemia kuulub meile kõigile!"

Interpretatsiooni preemia pälvis **Tõnu Kaljuste**. Kaljuste ütles, et Eesti televisioon on täna esmakordselt Kivimäel Muusikakeskkoolis. Tema ise tuli siia 1970. aastal kooli õpilasena. "Aeg möödub kiiresti. Kuulasin Eino Tambergi arutemas, mis saab siis kui on möödunud kolmkümmend aastat. Loodetavasti on siis kõik meie arvukad väärilised muusikud saanud väärilised preemiad."

Ia Remmel

Helikunsti sihtkapitali aastapreemiad 2009/2010:

Hedvig Hanson – särav loominguine aasta

Tanel Klesment – hea heli loomise eest

Urve Lippus – muusikateadusliku hariduse ülesehitamise eest

Aavo Ots – raamatu "Tuulefantaasia. Trompetiõpetaja käsiraamat" ja panuse eest Eesti vaskpillimuusikasse

Anne-Liis Poll – särav ja mitmekülgne loominguine tegevus interpreedi ja koolitajana

Eva Potter – Eesti muusikaelu jäädvustajale

Jüri Reinvere – teos "Reekviem"

Anu Tali – Tõnu Kõrvitsa autorikontserdi ja tegevuse eest sümfoonilise muusika tutvustajana

Reinut Tepp – silmapaistev muusikaline partnerlus paljudes kollektiivides

Eino Tambergi inimlik ja õnnestav muusika on üks Eesti heliloomingu aluseid.

Eesti jazzi grand lady Anne Erm.

Suurte tegude tegija Tõnu Kaljuste.
FOTOD IA REMMEL

AVALDOOJANG -TÕDE ON TERVIK

17.10.2010

KELL 18

KUI PÄIKE LOOJUB...

14.11.2010

KELL 16

MIS TE MINU UUE SAANIGA TEINUD OLETE?

12.12.2010

KELL 15

KUNSTNIK ON ILUSATE ASJADE LOOJA

16.01.2011

KELL 16

EINSTEIN ÜTLES, ET KÕIK ON SUHTELINE

20.02.2011

KELL 16

SIIN TE JUBA OLITE, PROFESSOR!

20.03.2011

KELL 18

ELVIS HAS LEFT THE BUILDING

17.04.2011

KELL 19

RISTI RÄSTI 3 -
AITÄHH MULLE KÕIGI POOLT

15.05.2011

KELL 19

SISSEPÄÄS TASUTA!

otsakool
barokist...okini

Teko Tallinna Teeninduskool

Laulukaar
www.lauluvaljak.ee

WWW.OTSAKOOL.EDU.EE

LAULUKAAR
KÕIK
KÕIGI
POOLT
RISTI
RÄSTI
3 -
AITÄHH
MULLE
KÕIGI
POOLT
15.05.2011
KELL 19

Helidega sina peal

AGE VEEROOS
helilooja

Pidunädalatele tagasi vaadates meenuvad rohkearvuline publik, pikad aplausid ja helilooja austamine püstijalu.

FOTO PEETER LANGOVITS; PM/SCANPIX

Pärdi pidunädalad 17. augustist 26. septembrini.
Korraldaja: Nargen Festival.
Kunstiline juht: Tõnu Kaljuste.

Teha kokkuvõtte umbes kuu aega väldanud Pärdi pidunädalatest võib osutada raske- ma kategooria ülesandeks – tuleb ju otsustada, millele keskenduda ja miks ning millest rääkimata jätta (ja miks). Pidunädalad hõlmasid kontserte, lavastusi, filmiprogrammi, raadio- ja telesaadeteid, artikleid ja intervjuusid ajakirjanduses, näitusi jpm. Igäühel leidus võimalus valida enda jaoks sobiv kanal, mille vahendusel saada osa 11. septembril 75-aastaseks saanud helilooja Arvo Pärdi muusikast või tema mõttekäikudest.

Käesolev kokkuvõtte ei valgusta kaugelt-

ki kõiki pidunädalate üritusi, vaid keskendub paarile lavastusele ja mõnele kontserdile, noppides neist välja huvitavamaid hetki. Samuti ei pretendeeri ülevaade Arvo Pärdi loomingu detailsel analüüsile ega püüa lisada midagi originaalset selle lahti mõtestamisel. Pigem püüab alljärgnev käia sedasama rada, mis on saanud tema muusika kuulajatele juba endastmõistetavaks. Tema muusikat kogetakse erinevatel tasanditel: kui head endasse vaatamise võimalust, lihtsat palvet või sügavamat religioosset elamust. Kelle jaoks on see huvitav helikeel, kontserdikultuuri traditsiooni üks lüli, kelle jaoks kulgemine ajas, emotsionaalne rännak vms. Pärdi muusika elustus nendel nädalatel ja pakkus paljudele inimestele hingeelamusi vastavalt nende valmisolekule ja ootustele.

Nädalate jooksul võis kogeda mitmeid Pärdi muusika tõlgendusi, nende hulgas **Nargen Opera** ja **Von Krahli Teatri** ühisprojekti “**Alguses oli / In Principio**” Noblessneri valukojas (muusikaline juht Tõnu Kaljuste, lavastaja Peeter Jalakas). Hiigellavastuses osalesid solistid (näitlejad Riina Maidre ja Mart Koldits, sopran Andrea Brown, Hilliard Ensemble'i nelik), segakoorid Noorus ja Cantus, Nargen Festivali koor ja ERSO.

Etenduse lavastuslik idee tugines Pärdi teoste “Miserere” ning “In principio” tekstidele. Esimene on kirjutatud 1989/92 soprani- le, aldile või kontratenorile, kahele tenorile, bassile, segakoorile ja instrumentaalansambli- le. Selles on kasutatud 50. (51.) psalmi (kuningas Taaveti patukahetsus) proosateksti ja leinasekventsi “Dies irae”

esimest kaheksat stroofi, mis kujutavad viimsepäeva kohut inimkonna üle. “In principio” (2003), viieosaline teos segakoorile ja orkestrile, põhineb Johannese evangeeliumi esimesel neljateistkümnel salmil ning algab sõnadega “In principio erat Verbum” (“Alguses oli Sõna”). Sissejuhatare ja vahemänguna kõlas teos “Da pacem” nii keelpilli- kui ka suure orkestri versioonis.

Tekstide ja lavastuse põhielemendid näis olevat üksikindiviidi väiksus ja nõrkus kõiksuse (Jumala) palge ees. Lavastuses väljendasid seda ideed kohe alguses lavale ilmunud alasti naine ja mees, muusikas solistide ansambel nende taga. Mõlemad vastandusid massidele, viimse kohtupäeva jõulisele häälele, mida kehastas rõdudele paigutatud koor ja orkester lava tagumises osas.

“In principio” ettekanne õhtu teises pooles sisaldas rohkesti sümboleid ja kujunes omaette vaatamänguks. Suur tähtsus, õigupoolest kogu lavastuse rõhk oli visuaalsetel vahenditel, eeskätt video- ja lasertehnilistel lahendustel (videokunstnikud Emer Värk, Lauri Sepp, Peeter Jalakas, Ville Hyvönen). Kolossaalsete mõõtmatega Noblessneri valukoda kohati lausa sähvits projitseeritud aikesest ja rünkpilvedest. Samuti võis “In principio” ühe alltekstina näha video vahendusel kõikvõimalikku arvsümboolikat algarvude ja humanismist inspireeritud geomeetriliste kujundite, Mandelbroti valemist tuletatud fraktaalide ja binaararvude näol. Video ja lavaliste rekvisiitide abil ilmusid vaataja ette üksteise järel neli algelementi: vesi, tuli, maa ja õhk. See moodustas vaid osa peenest valgus- ja laser-*show*st, mida ilmestas näiteks kolmemõõtmelisust sugereerinud tolmu-udu valguse käes.

Pärdi muusika võimendus kõigi nende vahendite koostööl suursuguseks kõlaväljaks, lavastus toetas pigem selle massiivseid osi kui intiimsemaid soolo- ja ansambliõike. Video- ja valgusefektidega pillamine andis tooni teksti süngemates osades, muutes need sageli ülidramaatiliseks ning jättes varju õhtu jooksul kõlanud teoste helgemad momendid.

Tänuväärsemal moel täitsid helged hetked **Vox Clamantis** ja **Cello8ctet** **Amsterdami** ühiskontserti “**Da pacem**” Tallinna Jaani kirikus. Õhtu kunstiline juht ja dirigent oli Jaan-Eik Tulve. Vaheldumisi kõlasid teosed vokaalkoosseisule – “Summa” (1977), “Most Holy Mother of

God” (2003), ja tšelloansambli – “O-Antiphonen” (1988/2008) ja selles seades esietekandena “Missa brevis” (2010). Kontserdi alguses esitati üheskoos “Alleluia-Tropus” (2008) vokaalansambli ja tšellole *ad libitum* ning lõpus “Da pacem Domine” (2010, versioon vokaalansambli ja kaheksale tšellole). Teoses “Labbé Agathon” (2004) sopranile ja kaheksale tšellole soleeris kata-laani päritolu Arianna Savall.

Juba muusika ja ruumi vahekord oli sel õhtul just nagu vormi valatud. Hääled ja tšelloansambel sulasid kiriku tingimustes hästi ühte ja Pärdi muusika osutus seejuures õnnestunud ühendavaks lüliks. On ju helilooja suurema osa oma loomingust kirjutanud kiriku akustikale, jättes sõnade vahele hingamispausid, mida täidavad erinevatest kooskõladest tekkinud ülemhelid. Tšelloansambli orgaaniline kõla tuli hästi esile teoses “O-Antiphonen”, kaheksa tšello versioonis algsest segakoori teosest “Seitse *magnificat*-antifooni”. Siin võis lausa silp- haaval aimata ülistussõnade teksti, mis kõlas tüüpiliselt Pärdi vokaalteoste instrumentaalsetele seadetele parajate pausidega ja otsekui deklameerides. Igaüks seitsmest antifoonist algas oh-kujundiga, millele järgnes taas rõhuline silp (Oh, tarkus; Oh, Adonai; Oh, Isai võsu; Oh, Taaveti võti; Oh, Koidutäht; Oh, kõigi rahvaste Kuningas ja Oh, Immanuel). Ansambel järgis seda rõhuasetust suure hoolega ja andis teksti kohalolu veenvalt edasi ka kuulajale.

Balletiõhtu “Dance by Pärt” Paide kultuurikeskuses oli ilmselt üks väheseid üritusi kogu pidunädalatel, kus kõlasid ka Pärdi varasemad *tintinnabuli*-eelsed teosed, ehkki salvestustena.

Etenduse jooksul võis näha väiksemaid steene ja numbreid koreograafide **Marina Kesleri**, **Oksana Titova** ja **Toomas Eduri** lavastuses, mis olid inspireeritud Pärdi loomingust. Tantsijatena astusid üles Eesti Rahvusballeti solistid ja Paide võimlemisklubide õpilased.

Esimeses pooles etendunud lavastustes kõlasid peamiselt teosed seitsmekümnendate lõpust: “Cantate Domino canticum novum” (1977/1996) Kesleri samanimelises lavastuses, “Cantus in Memory of Benjamin Britten” (1977/1980) Titova lavastuses “Lahus”, “Fratres” viiulile ja klaverile (1977/1980) stseenina balletist “Libahunt” (Kesler), “Pari intervallo” (1976) ja “Lamentate” (2003) Eduri lavastuses “Võrdsel kaugusel”.

Seevastu õhtu teist poolt täitnud Marina Kesleri Shakespeare’ist inspireeritud tantsuetenduse “Othello” muusikavalik oli mitmekesisem ja pärines osaliselt kuuekümnendate aastate loomingust. Selles kõlasid fragmendid Teisest sümfooniast (1966), samuti sellistest teostest nagu “Kollaaž teemal B-A-C-H”, “Kui Bach oleks mesilasi pidanud” jt. Pärdi kollaažitehnika võimaldas hästi edasi anda tragöödia peategelaste hingeseisundit. Kontrastid, mis tekkisid muusikas näiteks Bach’i tsitaatide ja klastriilise faktuuri vastandustest, sobisid hästi idüllilise pealispinna ja selle taga oleva kibestumuse kujutamiseks. Nii tantsulis kui muusikalises mõttes pakkus “Othello” põnevaid hetki. Muusika ja dramaturgia olid heas kooskõlas, ilma et muusika oleks taandunud pelgalt kujunduslikuks elemendiks.

Traditsioonilises vormis toimus pidunädalatel kaks kontserti – “**Aadama itk**” ja **ERSO hooaja avakontsert**, mõlemad Estonia kontserdisaalis. Esimesel astusid üles Camerata Salzburg, Eric Ericsoni Kammerkoor, solistid Andrea Brown (sopran) ja Andreas Olsson (bariton) ning dirigent Tõnu Kaljuste. ERSO avas hooaja uue peadirigendi Neeme Järviiga, kaasa tegi ka kammerkoor Voces Musicales. Arvo Pärdi teostest olid kavas “Cecilia, vergine romana” segakoorile ja orkestrile (2000/2002) ning Kolmas sümfoonia (1971). Ettekan- dele tuli ka Gustav Mahleri Esimene sümfoonia D-duur (1888).

“Aadama itku”-nimelise kontserdi esimeses pooles demonstreeris Camerata Salzburg oma klassikalise stiili esitusoskust, mängides Joseph Haydni Sümfooniast nr 57 D-duur. Koos kammerkoori, orkestri ja solistidega esitati Haydni oratooriumist “Loomine” nr 30 duett ja koor kolmandast osast. Teises pooles esitati väga hea tunnetusega Pärdi “Mein Weg” 14 keelpillile ja löökpillidele (1999/2000), mille algvariant on kirjutatud 1989. aastal orelile. Kooriteo- sele “Nunc dimittis” (2001) järgnes kogu festivali olulisemaid ettekandeid, teose “Adam’s Lament” koorile ja keelpilliorkest- rile (2009) esiettekanne Eestis. Maailma esiettekanne kõlas 7. juunil 2010 Istanbulis Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Vox Clamantis ning Borusani Filharmoonia Sümfooniaorkestri kammerkoosseisu osalusel. Venekeelne itku tekst põhineb püha Siluani kirja pandul, milles Aadam kurdab, et on reetnud oma Looja ja jäänud ilma

Jumala armastusest. Nagu enamik Pärdi vo-kaalteoseid, nii järgis “Aadama itkus” muusi-ka hoolega teksti, selles väljenduvat sügavat valu ja kurbust. Koori osad mõjusid nagu lõ-putu kaebelaul, mis koos orkestriga võimen-duk kõikehõlmavaks kurbuseks. Jutustava vormi üleminek minavormile teose lõpul tõi kuulates justkui maa peale tagasi ja andis võimaluse kannatajaga samastuda.

Pidunädalatele tagasi vaadates meenu-avad rohkearvuline publik, pikad aplausid ja helilooja austamine püstijalu. Arvo Pärdi muusika on vallutanud inimeste südameid ja teeb seda vankumatu järjekindlusega edasi. Seda tõlgendavad erineva tausta ja erineva repertuaarikogemusega muusikud, täiendades olemasolevat esitustraditsiooni. Ilmselt võib juba ammu rääkida tema muu-sika esitamise tavadest ja vahest normidest-ki: kuidas anda kõige paremini edasi muu-sikat, mille struktuur on tähtsam kui koos-seis. Umbes seitsmekümnendate keskpai-gast alates, mil helilooja mõtestas enda jaoks ümber muusika olemuse ja harmoo-nia, rajades oma loomingule uue aluse – dualistliku *tinitinnabuli*-tehnikale, eksisteerib paljudest tema teostest lugematu hulk ver-sioone. Pärt loobus teadlikult instrumendi-kesksest kirjaviisist, vastandudes ühtlasi oma varasemale, kahtteist heli võrdselt kä-sitlevale kompositsioonitehnikale. Sellest ajast peale on ta otsinud muusikas pigem objektiivsust, mida toetavad aktuaalse sisu-ga vanad tekstid ja tähendamissõnad. Neid sõnu võivad edasi anda mis tahes koossei-sud, sõnum jääb ikka samaks.

Pärdi looming, mis hõlmab juba roh-ke kui viitkümmet aastat, võib jagada mitmeks perioodiks. Nendes paistab üsna selge loogika, miks helilooja kirjutab ühes või teises tehnikas ja kuidas on ta iseenda arengu kaudu jõudnud praegusesse hetke. Seda loogikat, mida võib jälgida ka paljude teiste sama põlvkonna heliloojate puhul, iseloomustavad laias laastus erinevate (ja pigem keerukate) tehnikate katsetamine õpinguaastatel ja nooruses, oma käekirja leidmine ja seejärel mõlema sünteesimine üha uutest teostes. Samuti võimaldab selline pikaajaline kogemus õppida väärtustama vaikust meie ümber – hoolega järele mõtle-ma, mida omalt poolt vaikusele lisada ning kuidas integreerida vaikust muusikasse. Arvo Pärt teab seda ja oskab ringi käia nii vaikuse kui ka helidega. Võiks öelda, et he-lidega on ta lausa sina peal.

Kaunis ja kohutav “Turangalîla”

KADRI-ANN SUMERA

pianist

Olivier Messiaeni “Turangalîla-sümfoonia” 8. oktoobril Estonia kontserdisaalis: ERSO, François Weigel (klaver), Thomas Bloch (ondes Martenot), dirigent Nikolai Aleksejev.

Kuulsin Messiaeni “Turangalîla-sümfoo-niat” esmakordselt aastaid tagasi Kölnis ja olen seitsaadik pidanud helesiniseks teos-tumatuks unistuseks seda 20. sajandi vai-mustavat suurteost kord ka Eestis kuulda. See on mulle ikka tundunud meie orkest-rite jaoks liiga üleelusuurune ettevõtmine, sestap võib vaid kujutleda mu rõõmuse-gast häämingut, kui avastasin “Turangalîla” ERSO hooaja kavast. Tundub, et mõned unistused saavad teoks!

1948. aastal valminud “Turangalîla-sümfoonia” võtab kokku ja lõpetab Mes-siaeni keskmise loomeperioodi, kuhu kuu-luvad tema mängitavamad teosed, nagu “Kvartett aegade lõpust” ja “20 pilku Jeesuslapsel”. See on ühest küljest kont-sentraat harmoonia, laadide ja idamaa-dest inspireeritud ebakvadraatse rütmika süsteemist, mille järgi me Messiaeni põhi-liselt tunneme, teisalt lõpetab igavikule, Jumalale ja kõikehõlmavale armastusele pühendatud teoste pika rea. Nimi “Turangalîla” on tuletatud sanskritikeelse-dest sõnadest, mida võiks tõlkida kui “hümn armastusele, elujõule ja surmale” – ülemlaul kõigele, mis on oluline, lõp-matu ja kohutav. See monumentaalne kümneosaline teos lausa kiirgab peaaegu talumatut väge ja õrnust – tühiste inimli-ke murede suhtes osavõtmatut, kuulajat pihustada ähvardavat, ometi nii lohutavat ja elujaatavat energiat. Justkui vaataks Kõiksuse Loojaga tött.

Orkestratsiooni muudavad ebatavali-

seks erakordselt nõudlik klaveripartii, vä-ga suur (vähemalt kaheksat mängijat nõu-dev) löökpillikoosseis ja ennekõike siin-mail tundmatu pill, süntesaatori eelkäija *ondes Martenot* (Martenot’ lained) oma kord kiledalt vilistava, kord helisevalt vib-reeriva kõlaga. Selline pillide valik või-maldab saavutada väga erilisi kaleidos-koopilisi kõlavärve ning -jõudu, kaotama-ta ometi akustilistele pillidele omast soo-just ja loomulikkust.

Läksin kontserdile väikese eelarvamu-sega: kui mõnd teost hästi tunned ja nii väga armastad, on kerge pettuda. Aga kontserdi lõpuks olin ERSO ja Aleksejevi üle äärmiselt uhke, niivõrd suure üleole-kuga esitust poleks julgenud oodata. Soolopartiisid esitasid pianist François Weigel ja *ondes Martenot*’l Thomas Bloch Prantsusmaalt. Kogu kontsert oli väga õn-nestunud, kindlasti üks ERSO viimaste aastate suursaavutus.

Kui nüüd norida, siis oleksin rütmili-se ja lineaarse selguse kõrval oodanud ehk rohkem kõlavärviselgust ja kirkust. Mõneski kohas oleks olnud võimalik n-õ tavalisemate pillihäälte vaiksemaks võt-misega saavutada hoopis ebamaisemat ja kummalisemat kõla. Samuti oleksid kont-rastid brutaalsete ja ülimalt õrnust kätke-vate lõikude vahel võinud olla suuremad. Paari osa lõpus jõudis orkester küll kõr-vulukustava *crescendo*’ni, mis justkui la-hustaks kuulaja helide ookeanis, ent tihe-dat, kontsentreeritud *forte*’t võinuks mu-jalgi rohkem olla. Teisest küljest ooda-nuks ka kaugemale *piano* poole minekut ja soojust hingestatud armulaulu-lõiku-des.

Klaverisolist oli tehniliselt kahtlemata perfektne ja ülitäpse, rafineeritud män-gustiiliga, ent miskipärast ei kostnud teda

Haruldaste instrumentide virtuoos Thomas Bloch on *ondes Martenot*'d õppinud Messiaeni naiseõe Jeanne Loriod' juhendamisel. FOTO ERSO ARHIIVIST

sageli läbi orkestri. Loomulikult ongi tegemist väga suurt jõudu nõudva partiiga, ent tundus, et ka vaiksetes löikudes klaver justkui ei helisenud, ei säranud. Võib-olla on siin tegemist erineva esteetikaga, mina oleksin mõistusemängu asemel soovinud kuulda rohkem soojust, sädelevat ja kiirgavat kellukesekõla, pigem puhast ilu kui eesmärki.

Veidi kahju oli sümfoonia poolitamisest vaheajaga. Nii läks kaotsi teose sisuline kese, vastandliku viienda ja kuuenda osa kõrvutamine. Viies osa ("Tähtede vere rõõm") väärrib tõepoolest oma nime – veelgi intensiivsemat pidevalt kasvavat, hävitava

purustusjõuga kosmilist ekstaasi on peaaegu võimatu ette kujutada. Järgnev kuues osa ("Armuuneaed") mõjub oma nirvaanaliku õndsusega mu meelest eriti võimsalt vahele pärast äsja lõppenud möllu, kui süda veel alles puperdab ja kõrvad huugavad.

See kõik on aga siiski vaid tühine kriitika kõige selle kõrval, mis oli hästi. Tõsiasi, et "Turangalila" Eestis põhiliselt oma jõududega ette kanti, on juba iseenesest suur sündmus ja tähis meie muusikaelus. Orkester näitas, et ta on üliheas vormis, mis on suuresti endise peadirigendi Nikolai Aleksejevi pikaajalise pühendunud töö vili. Eriti

jäi meelde klarnetisoolo (Toomas Vavilov) kolmanda osa ("Turangalila I") alguses ning flöötide, oboede ja trompetite soolod. Aleksejev näitas end taas uuest küljest – poleks osanud tema nime 20. sajandi Lääne klassikutega siduda, ent see esitus ei jätnud mingit kahtlust tema võimekuses ka sellist muusikat suurepäraselt ja kindlakäeliselt esitada. Kuulajate vaimustust tõendasid ka püsti seistes kestvad ovatsioonid, mis kuidagi ei tahtnud lõppeda. Loodan väga, et "Turangalila-sümfoonia" ei jää Aleksejevi "luigelauluks" ERSO ees!

Ralf Taali “Homage à Chopin” – eliitkontsert

VIRVE NORMET

muusikaajakirjanik

Pianist Ralf Taal 22. septembril Estonia kontserdisaalis, kavas Fryderyk Chopini 24 prelüüdi op 28, Ballaad nr 4 f-moll op 52, Skertso b-moll op 31 ja Polonees As-duur op 53.

Ralf Taali kontsert tõi kohale saalitäie kuulajaid, seda vaatamata Eesti Kontserdi skepsisele, et mitu Chopini õhtut ühel aastal, isegi mitte helilooja juubeliaastal, ei täida saale ega õigusta ennast. Kontsert teigi hinge hellaks õige mitmel põhjusel.

Kuid kõigepealt tähtsaimast. Manan silme ette taas klaveriõhtu.

Pikk sale noormees, võib-olla just Chopini-ealine... Ma ei saanud kuulates lahti tundest, et olen salongis, saamas osa helilooja enda väga isiklikust, siirast ja samas nagu paratamatusest kantud suhtlemisest klaveriga. Just sellisesse atmosfääri viis Ralf Taali kontserdi algus. See algus ei olnud kindlasti pianisti mäng publikule, vaid hing justkui alles otsis neid helisid, mis võivad loojat-pianisti klaveri taha istudes vallata. See oli kaunis, veel ohjeldatud, ehedalt aus, tunde mõttes alles “klaveri sisse minnek”. Oli tahtmine sulgeda silmad ja lasta end kanda üksnes muusikal. Nagu saaksin osa ühe saladuse sünnist – 24 prelüüdi ridamisi, tunnete kaleidoskoobina.

“Selle tsükli mikrokosmoses peegelduvad kõige erinevamad meeleolud, meenutades kohati mõnda tema etüüdi, nokturni, leinamarssi või masurkat,” ütleb Iren Lill kavalehel. Ja mida olekski lisada? Tuttavamad ja harvem mängitavad prelüüdid vahelduvas reas subjektiivse äratundmise tasandil, iga kuulaja jaoks erinevalt. Pool saalitäit on ju ise kontsertpianistid, klaveriõpetajad või -õppurid lastekoolist akadeemiast. Paljud neist ise Chopini seltsis rohkeid tunde veetnud. Julgen arvata, et Taali mäng tõi selle muusika neile väga lähedale. Võib-

Ralf Taali mäng tõi Chopini muusika väga lähedale.

FOTO IA REMMEL

olla pole päris õige öelda, et pianisti mäng muutus üha avatumaks ja kirklikumaks ning kontrastid selgepiiriliseks. Need on vaid kahvatud sõnad. Ralf Taali mäng köitis jäägitult, minnes oma loomuliku muusikaalsega hinge ka kõige erinevama temperamendiga kuulajale. Ja ikkagi jäi domineerima tunne, et ta on mängides üksi muusikaga.

Kontserdi teises pooles kõlas valik palju mängitud helitöödest: Ballaad nr 4 f-moll op 52, Skertso b-moll op 31 ja Polonees As-duur op 53.

Selline kava on kompliment kuulajale, kelle ette tuuakse oma nägemus tuntud teostest. Meeldis ballaadi arenduse väga delikaatne joonis ning kaunis ja puhas läbipaistvus Chopini keerulistes faktuurides (nii selles teoses kui ka Skertsos ja Poloneesis). Chopini muusika ei vajagi ekspres-siivset artistlikkust, dramatism on siin kätkeatud tuhandetesse muusikaelementidesse. See annab igale esitajale tohutult lahendusvariantide, lausa igal mängukorral. Ralf Taali *piano*õ ja *mezzoforte*õd on imeliselt selgejoonelised, hingekriipivalt lihtsad ja tundelised, tehniline kergus kõiges laseb üldse unustada, kui keeruline on Chopini muusika faktuur. Ka lausa puhtfüüsiliselt raske, tehniliselt täis dramatismi, mis nõuab täisjõuga mängu heitlikes ja valusates kujundites, samas tarkust erinevate meeolude tervikuks sulatamisel. Iga teos kolmest on ka justkui omaette “lugu”. Publiku tänu pianistile oli piiritu. Tänu ka “Eliitkontserte” korraldavale Eesti Interpreetide Liidule.

Mõttesse tuli veel tore tõdemus: meil on väga erineva kunstnikuloomusega tugevaid pianiste ja kolm neist ei peljanud sugugi, et kolm Chopini kava aastas on meie publiku jaoks liiast. Mõtlen Ralf Taali kõrval ka Ivari Ilja ja Vardo Rumesseni klaveriõhtuid, Eesti Kontserdi kõrval (Ilja ja Rumessen Tartu ülikoolis) korraldajaks ka Tallinna Filharmoonia (Rumessen Tallinna raekojas) ja Eesti Interpreetide Liit (Taal Türi kultuurimaja kammersaalis ning Estonia kontserdisaalis).

Eesti Interpreetide Liit (EIL) on oma kodulehel üsna tagasihoidlik infot jagama. Produutsent **Iren Lill** avab mu palve peale mõne tagamaa. Refraänina võiksime korraldada rahastamise probleeme, aga seda me ei tee. EIL on ellu kutsutud ja seatud igakülg-selt oma liikmete huve kaitsma. Täna

musikamaastikul, nii meil kui ka mujal maailmas, vajab interpreet tõesti mitmesu-gust abi, alates juriidilisest (esineja ja tema “toodangu” autoriõigused, lepingutega ta-gatud õigused ja kohustused jpm), kontak-tide loomisest, koolituste, ka ettevõtuskoo-lituste ja kursuste võimaldamisest, rahali-sest toetusest, esinemisvõimaluste otsimi-sest kuni lihtsalt kolleegidest sõpruskonna õlatundeni välja. Kuidas see kõik realiseerub? Finantsolukord ei võimalda oma jurisi-ti ega professionaalset määndžeri. Palgal on vaid kontsertide produutsent Iren Lill ja koordinaator Kadri Lassmann. Seitsme-liikmeline juhatus eesotsas Rein Rannapiga on ühiskondlik.

“Me oleme nagu ametiühing, me ei ole kontserdiorganisatsioon,” ütleb Iren Lill. “Muidugi oleks hea, kui saaksime palgata professionaale nii juriidika kui ka turundu-se alal. Aga mõlemad on väga kõrgelt ta-sustatavad alad. Eks me tee, mida suudame. Õnneks olen ma ise interpreet ja tunnen hästi muusikute vajadusi ning olemust. Ja ikkagi rõhutan: EIL on siiski eelkõige loo-meliit!”

Ometi on kõige nähtavam osa EILi tööst just kontserdid Eesti interpreetidele, kelle jaoks tuleb “välja võluda” nii esine-miskohti kui ka raha igast võimalikust ko-hast (kultuuriministeerium, kultuurkapital, hasartmängumaksu nõukogu, Tallinna linn, kes küll tänavu senise püsitoetuse ära võttis ja kellelt saab kvartalikaupa kultuuri-väärtuste ameti kaudu vaid näpuotsakese lisa; veel toetavad vahel saatkonnad, maakondlikud ekspertgrupid, kohalikud omavalitsused, mõned erafirmad ja -isikudki). See on peen ja raske suhtlustöö, mis algab kontserdihooaja planeerimisega ning lõpeb plakatite ülesriputamise ja piletite müümi-sega. Suuresti kannab kogu seda laiahaar-delist tegevust, nagu mulle kõrvaltvaatajana tundub, isiklik entusiasm.

“Koostööpartnereid on EILil palju, sest kontserttegevus on laienenud,” ütleb Lill. “Tallinnas on mõned kindlad kohad, nagu Kadrioru kunstimuuseum, kus me oleme korraldanud kontserte kümme aastat (EIL on 12-aastane), Niguliste Muuseum-kontserdisaal, Jaani kirik, Mederi saal, tänavu ka Estonia kontserdisaal. Peale selle ringi Eestis: koolides, Tõrva kammersaalis, Türi kultuurimaja kammersaalis jm. Nüüd oleme läinud seda teed, et iga Tallinnas toi-munud kontserdiga kaasneb teine esinemi-

ne kusagil maakonnas. Pianistidel on küll vahel probleeme, sest oma pilli nad kaasa võtta ei saa...

Eesti Kontsert? EK ei olnud esialgu just väga koostööaldis, ent läbirääkimiste tulemusena saame siiski saali rentida veidi soodsama hinnaga. Muid kulusid, nagu honorar, meil jagada ei õnnestunud. Saali teenindus ja reklaam on küll üürisumma sees.”

(Repliigina. Oli valus ja jahmatav, et Ralf Taali kontserdi infot Eesti Kontsert oma kodulehel päev varem üldse ei näidanud. Ka afišši ei kohanud ma kusagil, kuigi öeldi, et eelmisel hilisõhtul olevat see välja pandud. EIL loodab Eesti Kontserdilt siiski rohkem koostöövalmidust.)

Iren Lill: “Eliitkontserdid – selle ilusa, kuid ka pretensioonika nime tuletas Marko Martin sõnadest Eesti Interpreetide Liit. Sari kestab teist hooaega. Tänavu sügisel on “Eliitkontsertide” sarjas korduskontserdid veel Helsingis, kokku seitse kontserti viies kirikus (Töölö, Roihuvuori ja Paavali kirik, Lähetyskirikko ja Pasila kabel). Praegu mõtleme, kas ja kuidas seda jätkata. Helsingis aitas kontakte luua Annaliisa Pillak. Et kirikud tahtsid varakult kavasid, siis plaanisi-me seekord sinna eelmisel suvel Tallinnas esinenud interpreetid: Uue Tallinna Trio, Age Juurika, Tartu keelpillikvarteti ja Kadri-Ann Sumera, Olga Voronova ja Mati Mikalai, Cantores Vagantese, Annaliisa Pillaku ja Jaanika Rand-Sirbi. Meie süsteem töötab ju nii, et kord aastas võtame vastu interpreetide avaldusi kontserdi kava ja eesmärgi kirjeldusega. Laekunud avaldus-test, mida on alati üle kaheksakümne, valib juhatus hooajaks välja kakskümmend neli. Üldse aga korraldame üle Eesti aastas umbes viiskümmend viis kontserti. Loomeliit, nagu me oleme, pole meie eesmärk teenida tulu, vaid propageerida Eesti muusikuid. Anname esinemisvõimalusi interpreetide liidu liikmetele, mis tagab kvaliteedi ja õigluse – et Eestimaal saaksid tuttavaks meie omad head eesti muusikud. Loodame, et ka riiklikud ja era-kontserdikorraldajad märkavad ja mõistavad, kui oluline on anda meie mängijatele-lauljatele regulaarseid esi-nemisvõimalusi. Kui ka teised institutsioonid seda mõistma ja tegutsema hakkavad, võiksime meie kui loomeliit sellelt pildilt taanduda.”

Ennekõike isikupära

MARIS PAJUSTE

muusikateaduse üliõpilane

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia XII Sügisfestival 23.–26. oktoobrini.

Juba kaheteistkümnendat korda tervitas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sügist Sügisfestivaliga. Tosina korraldusaasta jooksul on see kujunenud nüüdismuusikale keskendunud tudengifestivaliks, mis tutvustab kõige värskeimat eesti muusikat kõrvuti juba tunnustuse leidnud lääne uema muusikaga. Seda kõike peamiselt EMTA üliõpilaste ettekandel.

Tänavune festival sai hoogsa alguse tõelise väljakutsega, mis tasus end ühtlasi ära ka suurepärase kordaminekuna. Avakontserdil kõlas Steve Reichi “Drumming” löökpilliansambli (Vambola Krigul, Rein Roos, Madis Metsamart, Lauri Ahone, Aleksandra Anstal, Maarja Nuut, Valeria Stojakova, Marilyn Erikson ja Tiit Joamets), häälele (Anne Prommik, Maria Väli ja Britta Virves) ja pikoloflöödile (Julia Anstal). Ehkki teost esitati Eestis teist korda (ka 2003. aastal “Nyyd”-festivali raames, kus lõi kaasa ka autor ise), oli Sügisfestivalil tegemist esimese korraga, mil “Drumming” kõlas eesti interpretide esituses. Veelgi enam, teose tõi kuulajateni enamasti tudengitest koosnev ansambel, kus mängis koguni mõni esmakursuslane.

“Drumming” on nõudlik eriti interpretidele, aga ka kuulajatele. Aeglaselt seisenevate rütmi- ja meloodiafiguuride kordumisele üles ehitatud teoses peaaegu puudub dünaamiline vaheldusrikkus, seades ansamblile kõrgendatud nõudmised kompenseerida see kuulajale pakatava energia ja väga hea ansamblitunnetusega. Teoses peituv mootorika eeldaks justkui teatud transilaadsesse seisundisse langemist. Jah, esitus üllatas tõepoolest silmapaistva “pidevusega”; ühel hetkel avastasin ka ennast küljelt küljele tiksumas, nõiduslik transs jäi aga saavutamata. Kuna tegu on nii tihedalt töötava ansambliteosega, ei tahaks kedagi eraldi piedestaalile tõsta, kuid vokaalpartii-de esitajatelt oodanusin ühtlasemat kõla

nii grupi sees kui ka kogu ansamblis. Üleminekud ühelt figuurilt teisele ja faasinihked olid aga üldiselt märkamatud ja sujuvad.

Traditsiooniks on kujunemas ka EMTA Uue Muusika Ansambli kontsert, kunstiliseks juhiks Taavi Kerikmäe. Põhjendatult – ansambli puhul paistab eriti silma professionaalsus ja interpretatsiooniline veenvus. Selles valguses jäi dünaamilise ansambli-tunnetusega säravalt meelde Wojciech Blechaszki “Dim” Farištamo Leisi, Aivi Tilga, Ilona Ernese ja Markus Altrovi esituses. Teos lõi häälele pillile ja pillilt häälele üle kanduvate sarnaste intonatsioonide ja võtete kaudu kujutelmale vokaali ja instrumentide elavast vestlusest. Interpretide hea kontakti tõttu pääses see ka väga efektselt mõjule.

Tristan Murail’ loo “C’est un jardin secret, ma sœur, ma fiancée, une fointaine close, une source scellée” soolovioolale esitas Mairit Mitt õrnalt, ent mõjuva kindlusega. Progerokilikult vahepala pakkus Maksim Štšura teos elektroonikale ja klaverile (autori esituses), mis vallandus noorusliku ja mässumeelse energiatulvana, pealkirjaks ironilisel kombel “Vivat Academia”.

Oluline koht paistab ansambli tegevuses olevat eksperimentaalsusel ja improvisatsioonil, mille kaks väljundit ka Sügisfestivali publiku ette toodi. Kui kontserdi lõpetanud “Unistus unistusest” lindile, akordionile ja klaverile jäi pigem tagasihoidlikuks, siis pianist Farištamo Leisi ja kunstik Marita Lume koostöös valminud “Pianima” äratas tähelepanu: klaveripartii ja videoekraanile ilmunud kujutised suhetusid rütmiliselt ning “kõnelesid” teineteisega väga elavalt.

Kahe kontserdi vahel esitletud Imre Sooääre heliinstallatsioon “77” mõjus pigem tantsuinstallatsioonina, milles muusika paistis täitvat vaid heliefektide rolli. Kripeldama jäi eelkõige tantsu, heli ja idee vaheline lahknevus. Sooääre sõnul peaks teosest jääma kõlama andestamine ja loo-

tus; tantsust, mis oli küll nii koreograaf Märt Agu kui ka Tallinna Tantsuakadeemia tudengite professionaalne töö, suutsin tabada aga lohutamatu inimsuhete traagikat, mis päädis ühe tantsija lahkumisega ruumist. Heli jäi paraku täielikult tagaplaanile.

EMTA kompositsioonieriala üliõpilaste uudisloomingu kontserdil kõlas nii küpsemat noorte heliloojate loomingut kui ka tooremaid, pigem veel õpilastöödena mõjuvaid teoseid. Mõni veenvam kui teine. Üldise tähelepanekuna tuleb aga esile tõsta kuulnud helitööde isikupära – ükskõikseks ei jätnud ükski teos.

Maksim Štšura, kelle “Vivat Academia” kõlas festivalil kaks tundi varem, tõi nüüd ettekandele oma “Kolm pala klaverile”. Tundub, et siin oli tegu tema akadeemilise *doppelgänger*’iga, kelle tihedalt läbi komponeeritud palad moodustasid kompaktnu terviku.

Pärt Uusbergi muusikat iseloomustab tasane ja kulgev mõtlikkus. Ka puhkpilliduo “Sügiseseed meeleolud” (Nils Kosapoeg flöödil, Marten Altrovi klarnetil) oli kui õrn puhanguiline puhke- ja mõtteseisund.

Fantaasia nr 2 soolovioliinile pühendas Tauno Vilu (helilooja ja solist) oma viiuliõpetajale. Pala kujutas endast justkui läbi lõiget kõigist neist mänguvõimalustest, mille ta oma viiuliõpingute jooksul on omandanud.

Ksenia Zemskaja koomikat taotlevad kaks laulu “Horror Song” ja “Grey” (esitasid autor ja klaveril Talvi Hunt) oleksid ehk kindlama ja rohkem läbi mõeldud interpretatsiooni puhul paremini mõjule pääsenud.

Mait Jüriado teosed “Fly Through Me” ja “Morocco” on inspireeritud Maroko reisidelt saadud elamustest. Lindistades sealset tänavamuusikuid ja kasutades salvestusi oma teoste alusena, töötles Jüriado neid faktuurilt ja helimassiivsusest tihedamaks. Audiovisuaalne reisirikiri “Morocco”, kus muusika taustal jooksis ekraanil Jüriado enda fotodega *slideshow*, lõi seose Travel Channeli reklaamklippidega.

Oma kehakeele, oleku, hinge ja veenmisvõimega vahendas hääleimprovisatsiooni õppejõud ja laulja Marta Hrafnisdóttir kuulajaile oma fantaasiamaailma.

FOTO ARON URB

Tõelise elektroakustilise elamuse pakus aga Malle Maltise “Chameleon chant”, viiulil Kristjan Hallik, *live*-elektroonika Tammo Sumeralt. Klaari ja selge kõlapildi

juures tundus ometi iga hetk täiuslikult täidetud ning väheste liigutustega loodi vaheldusrikas ja huvitav helivoog.

Ardo Ran Varrese “Unenägu II”, mis

pärineb Vanemuise balletilavastusest “Kevade”, tekitas huvi tervikteose vastu. Kontserdil sai kuulda salvestust, millel musitseerisid Meelis Vind, Vigo Uusmäe, Kaido Kelder ja helilooja ise. Nagu Varres selgitas, lähtus ta teose kirjutamisel Arno melanhoolselt tundelisest mõttemaailmast. Muusikaliselt jäi kõlama teatav külmus oma helguse ja lootusega.

Selle aasta festivali peakülaline oli Islandi hääleimprovisatsiooni õppejõud ja laulja **Marta Hrafnisdóttir**. Hrafnisdóttiri kolm päeva kestnud meistrkursus sai väljundi festivali peakontserdina, kus esinesid EMTA üliõpilased ja ka professor ise. Kavas olid islandi helilooja Hildigunnur Runarsdóttiri humoorikate tekstidega kammerlaulud ja Sergei Prokofjevi “Viis poemi Anna Ahmatova sõnadele”. Hrafnisdóttiri sõnul kuulus improvisatsioon meistrkursusel pigem karakterite kujundamise juurde. Õpetades Islandi Kunstide Akadeemias näitlejaid, püüdiski Hrafnisdóttir juhendada tudengeid eelkõige teksti tõlgendamises ja panna neid teksti oma interpretatsioonis läbi elama – mitte ainult laulma, vaid lugu jutustama. Selle saavutamiseks oleksin loo sisu ja idee interpreteerimisel oodanud esitajailt veel rohkem julgust. Maarja Kuke ja Hreidar Ingi Thorsteinssoni duettides tundis välisüliõpilane Islandilt ennast kahtlemata kodusemalt, kuid kippus samas oma partnerit matma. Prokofjevit esitanud Tui Hirvel on kaunis, loomulik tämber, kuid kohati tundus esitus ebakindel.

Esmapilgul eksitavana mõjuv kontserdi pealkiri “**Hääleimprovisatsioon**” (tudengid esitasid ju siiski kirja pandud muusikat) osutus aga asjakohaseks niipea, kui kontserdi finaalina sai kuulda meistrit omas elemendis – improviseeritud numbrit Marta Hrafnisdóttirilt, partneriks Aivi Tilk akordionil. On hämmastav, kuidas kümme üürikest minutit võrdlemisi inimtühjas saalis võib muuta kogu festivali nägu. See keskond, kuhu Hrafnisdóttir oma improvisatsioonis siseneb, on tohtu fantaasiamaailm, mis saab esimestest hetkedest igale kuulajale selgeks. Oma kehakeele, oleku, hinge ja veenmisvõimega ühendab ta hääle ja füüsi üheks täpseks ja konkreetseks ideeks, mis on tugevam kui elektromagnetjõud. Tahaksin esile tõsta ka Aivi Tilga panust, kelle pill oli Hrafnisdóttirile võrdväärne partner.

Eesti Kontserdi “Vocalissimo” sari alustas kolmandat hooaega

VIRVE NORMET
muusikaajakirjanik

Sopran Aile Asszonyi 21. septembril Estonia kontserdisaalis. Kaastegev ansambel Vivacello koosseisus Marius Järvi, Teet Järvi, Leho Karin, Kaido Kelder, Johannes Teppo, Johannes Sarapuu, Aare Tammesalu ja Villu Vihermäe.

Kontsert äratas huvi igast aspektist. Praegu Rahvusooperi ühe esilolistina tunnustust koguva soprani Aile Asszonyi esinemine on iseenesest maiuspala, tema kõrval laval olnud kaheksa tšellisti ansambel on harva esinev nähtus, sellele loodud muusika samuti erakordne. Uudishimulikuks tegi ka vagi, milles kogu ansambli kaasav Villa-Lobose “Brasiilia bachiana” numbrid üks ja viis ning Pärdi “Labbé Agathon”; lisaks sama põnevad 1954. aastal Austraalias sündinud Carl Vine’i “Inner World” soolotšellole ja magnetofonilindile Marius Järvi ettekandes ning 1944. aastal sündinud inglise helilooja John Taveneri tsükkel “Ahmatova laulud” sopranile ja soolotšellole, samuti koos Marius Järvi.

Vivacellolt, mille koosseisus mängivad meie tunnustatud tšellistid, oleks oodanud suuremat lavaküpsust. Mängutehniline rabedus ja intonatsiooniline ebataius jätsid kohati mulje, et Villa-Lobose muusikale jäädi lihtsalt alla. Seda muljet süvendas asjaolu, et kantileensemärgid ja muud n-ö kergemad episoodid kõlasid päris kaunitult. Ent täiusest ja teosesse kätketud lõunamaise temperamendi tunnetusest, selle geniaalsest sümbioosist Bachi-aegse kõla- ja vaimumaailmaga oleks käesoleva õnnestumistaseme juures veel vara rääkida.

Heitor Villa-Lobos (1887–1959), Lõuna-Ameerika suurimaid heliloojaid, on jätnud endast rikkaliku muusikapärandi, millest “Brasiilia bachiana” on üks rohkem mängitud. Teos on üheksaosaline ja huvitav on vaadata selle sünni ajas ning ka erinevate osade pillikooslust: nr 1 tšelloorkestrile (1932); nr 2 kammerorkestrile (1933); nr 3

klaverile ja orkestrile (1934); nr 4 klaverile (1930–1940, seatud ka orkestrile (1942)); nr 5 häälele ja tšelloorkestrile (1938/1945); nr 6 flöödile ja fagotile (1938); nr 7 orkestrile (1942); nr 8 orkestrile (1944); nr 9 koorile või keelpilliorkestrile (1944).

Pinge ja pikkuse tasakaal

Omamoodi efektnumber oli Carl Vine’i “Inner World”, teos, milles segunesid, katkusid, põimused ja pidasid dialoogi varem magnetofonilindile mängitu ja laval elavalt esitatud. (Ka lindimuusika oli Marius Järvi esitatud.) Just see pala kinnitas igivana tõde, et helitöö pinge ja pikkus peavad olema tasakaalus, muidu tegeleb kuulaja lihtsalt iseenda mõtetega. Teos tundus pikk. Eriti pikk oli (paradoxaalselt) esimene kolmandik, kus oli vähevõitu uudsust, kompositsioonilist pinget ning kõlalist

dramatismi. Mängutehniliselt püütakse sellistesse teostesse “sisse kirjutada” kõikvõimalikke muusikalisi ja mittemuusikalisi kõlasid ja efekte, nagu flažoletid, *glissando*’d, koputused pilli korpusele jm, ent paraku parim, mida selline muusika kuulajatelt ära teenib, on enam või vähem pingeline huvi, et mis siis nüüd veel tuleb. Marius Järvi ettekanne oli enesekindel, läbimõeldud, viimistletud ja tulemuseks taas paradoksaalne kogemus: mida kauem ta/nad mängisid, seda lühem lugu tundus! Lõpp hea – kõik hea!

Kontserdi nimiesineja Aile Asszonyi õigustas publiku ootusi. Ta on kasutusele võtnud *piano*-dünaamika kogu värvipaleti. Tema hääli on võimas, selle kandvust ning jõudu oleme ikka kuulnud ja imetlenud. Seni olen vähemalt mina jäänud igatsema, et ta laulaks rohkem *piano*’s. Pärdi ja

Aile Asszonyi õigustas publiku ootusi.
FOTO ARVO AUN

Taveneri teosed pakkusidki talle ka vaiksiks ja nüansseeritud musitseerimiseks suurepäraseid võimalusi, kuulajaile aga haruldasi naudinguhetki.

Väga lihtsalt öeldes on Pärdi "Labbe Agathon" jutustus pühamees Agathonini inimsöbralikust abist pidalitõbisele, kartmata oma elu pärast. Risk aga osutub katsumuseks, mis saadetud taevaste jõudude poolt, kes seda eneseohverdust siis ka vääriliselt hindavad. Pärdi muusika voolab jutustades, dialoogides retsitatiivilaadselt; teoses on kaunikõlalist üllust, rahu ja ülevust. Aile Asszonyi leiab siin palju kauneid helinänsse, vormides tundlikult dialooge, andes jutustuse sisu edasi justkui lahtiseletatult, kuid mitte vähimalgi määral ülepakutult. Tšelloansambel toetas sümpaatselt jutustust. Teose esiettekanne toimus 2004. aastal Beauvais's Barbara Hendricksi ja Beauvais' tšellookteti esituses, kellele teos oli ka pühendatud. Helilooja on teinud hiljem versioone ka teistele koosseisudele.

Suurima elamuse sai kuulaja aga John Taveneri "Ahmatova lauludest", mida helilooja ise peab "...nende lihtsuse ja eetosliku vaimuse tõttu üheks oma lemmikteoseks", nagu loeme kavalehel. Kuus laulu sopranile ja soolotšellole on loodud poetessi lühiluuletustele, mis on kirjutatud elu erinevatel perioodidel, ajavahemikus 1924–1942.

Tsükli osad on "Dante", "Puškin ja Lermontov", "Boriss Pasternak", "Kaksikvärss", "Muusa" ja "Surm". 1995. aastast on pärit ka seade sopranile ja keelpillikvartetile. Luulesõna lihtsus, täpsus ja täiuslikkus on ka muusikasse jõudnud. Aile Asszonyi esitust dialoogis Marius Järvi soolotšellopartiiga võiksid analüüsida laulu- ja ansambliklasside õppejõud. See oli tõeline kammermuusika pärl! Geniaalne on iga luuletuse mõttesügavus (ka tõlkes), muusikaliste mõtete haruldane leidlikkus. Täiuslik oli ka laulja ja tšellisti peen ansambli- ja iga peenima nüansi tunnetus. Missugune suurepära- ne instrument on ikkagi inimhää, kui seda osatakse kasutada kogu skaala ulatuses, vaikkeimast sisekaemusest hinge ahistava traagilise *forte*'ni... See oli unustamatu elamus, mis korvas kõik kontserdi suuremad ja väiksemad vajakajäämised.

"Silva" – Mart Sanderi galantne ukseavamine riigiteatrisse

HEILI VAUS-TAMM
muusikakriitik

Kálmáni operett "Silva" rahvusoper Estonias. Lavastaja ja kunstnik: Mart Sander. Dirigent: Erki Pehk, Koreograaf: Marina Kesler.

Osades: Janne Ševtšenko/Helen Lokuta, Raivo E. Tamm, Riina Airene/Pirjo Levandi, Andres Köster/Aare Saal, Rene Soom, Maris Liloson/Pirjo Püvi, Väino Puura, sir Richard Rowlands/Robbie Bird.

Mart Sander on loonud turvalise lavastuse, laiendanud oma ampluaad ja tõusnud sellega eesti meelelahutuse kuningaks. Tundub, et just sellist lavastust oligi vaja: üldsus on rahul ja saalid lisakohtadeni välja müüdüd. Lavastus on stiilne ja igati ontlik, mine või lasteaialapsega vaatama. Innovatiivse "Nahkhiire"/traditsioonilise "Silva" näitest võib välja lugeda, et operett pole žanr, millega meil eksperimenteerida tasuks. Eks operetivaatajad ole ka publiku traditsioonialtim osa.

Opereti süžee on varieteeteatri esiantisti Silva ja kõrgest soost vürstipoja Edwini armulugu, kus läbi vägisi paari panemiste ja armukadedust tekitavate abikaasamängude kõik lõpuks õnnelikuks saavad. Esimesel etendusel oli tunne, nagu vaataks mingit aastakümnetetagust lavastust – nii tavaline ja juba nähtud tundus kõik, nagu polekski teatrikunst vahepeal arenenud. Ei mingeid rõhuasetusi, teist plaani, psühholoogiat. Eks igasugune allteksti otsimine ja oma liini ajamine oleks olnud risk, aga tõstnuks lavastuse siiski tänapäeva teatri tasemele. Lavastuse plakat muide töötas kontseptsiooni – Silva tänapäevases õhtukleidis enesestõmbunud poosis hulga pimedusest kumavate mehokujude vahel. No väga hea – olekski võinud ta ju kas haavatavaks naiseks või lavaelust loobuvaks armastajaks

välja mängida. Sanderi aastakümnetepikune kogemus meelelahutuses oleks psühholoogiat ja allteksti kindlasti võimaldanud, nii mitmekülgne, haritud ja särav isikus nagu ta on. Aga see kõik võib olla ees. Äkki oli "Silva" vaid kommertslikult edukas ukseavamine riigiteatrisse ja usalduse leidmine. Siit edasi võib Sander hakata süvenema ja sügavamaid väärtusi välja tooma.

Oli kaks väga õnnestunult leitud lavastusmomenti: Stasi raamatu ärapanemine, kus käsi "ulatas" läbi korruste, ja kolmanda vaatuse lavapilt hotelli suure klaasist pöörduks, millest nägi tänaval toimuvat. Üldises romantilises lavakujunduses mõjus see vägagi värskest ja ka naljakaid võimalusi andvalt.

Teine etendus jäi meelde oma näitlejatöödega. Detailidega on Sander kõvasti töötanud. Liikumised on täpsed ja koreograafiasse istutatud, kolmanda vaatuse suhtlemisfinessid on kõitvalt paika pandud. Tõeline meelelahutuse professionaali käekiri! Kui "Nahkhiires" läksid naljad mitte ainult allapoole vööd, vaid ka üle taluvuse piiri, siis "Silvas" oli kõik korrektne. "Nüüd ma mõistan jälle, miks ma sinusse abiellusin," ütleb vana krahv oma "kõrgestisündinud" abikaasale, kui see kunagise "Hööritava Hildana" talle tantsinud ja laulnud on. "Ma olen siia ...kogunenud, et...paluda teie kätt," putrab elumees Boni, kui esimest korda elus on vaja neiu kätt paluda.

Kui "Nahkhiir" püüdis pakkuda operetižanris kunsti (valgusreži ja mõned ideed olid seal väga head), aga intrigeeris ja kohati lausa solvas operetiarmastajat, siis "Silva" vaid paitab publikut ja toidab piimakreemiga. Valguskunstniku oleks Sander siiski võinud võtta. Kõike ei saa ja pole vajagi ise osata.

Näitlejatöödest tõusis esile Rene Soomi

osatäitmine. Endel Pärna sugust operetianet meil praegu pole, aga Soomi ühtlane kandev vokaal, osav liikumine ja huumorimeel on hetkel parim, mida operetilaval näha saab. Teiseks etenduseks lisandunud häälelised finessid töid esitatavasse olulist sära ja võlu. Silva osatäitjateelt ootaksin Janne Ševtšenkolt registrite löikes ühtlase mat häält ja Helen Lokutalt rohkem elavust ning kirge. Mõlemad on aga omas laadis võluvad. Esimese armastaja Edwini roll tundus esitajatele kuidagi ebamugav. Andres Köster on veidi veretu ja Aare Saal tahab ilmselt veel osaga harjumist. Kösteri natuuriga ideaalselt sobiv roll on siiani minu silmis "Jevgeni Onegini" Lenski habras poedinatuur. Samas, "Nahkhiires" oli Kösteril karakterit küllaga. Saal kannab selle baritonihäälele kohandatud tenoripartii välja küll. Ja tema lavasarm pole sugugi veel lõplikult avanenud. Sellest võib väga hea roll tulla. Subrett Stasi osatäitjad Maris Liloson ja Pirjo Püvi on mõlemad armsad ja mängivad nauditavalt. Lilosoni hääle jõuab saali paremini, Püvi puhul oli imetlusväärne, kui täpselt dirigent Erki Pehk orkestri kikivarvul mängima pani, et habrast häält mitte matta. Pehk on väga hoolitsev dirigent, kes kõik lauljate rütmilised vipersused kinni püüab ja ära peidab ning samas üritab orkestrisoolodest parimat võtta.

Väino Puurale elunäinud mehe roll muidugi sobib. Vokaalselt oli teine etendus tunduvalt parem. Ka tantsudes oli tunda kogenud salongilõvi lihvi. Vürstliku vana paari prouana oli usutavat särtsu Pirjo Levandi ettekandes, aga härra Raivo E. Tammelt sooviks rollist mitte väsimist. Esimene etendus oli tema ainsa draamarolli meisterliku kehastamise tõttu oluliselt rikkam. Teises draamanäitleja suveräänsus lauljate keskel enam kahjuks nii selgelt silma ei paistnud. Robbie Bird USA saadiku laitmatu inglise keele ja naljaka kõnepruugiga on väärt täiendus.

Osaliselt rahvusoperi koorist koosnev varietetrupp on liikuv, võluv ja stiilne. Henno Soode oli mustlasviuldajana igati tasemel nii *glissando*de kui ka kehakeele poolest. Orkester mängis esimesel kuuldu etendusel ehmatavalt mustalt, teisel märgatavalt paremini. Laval nähtava klantspildiga peab orkestriaugus ikka ka sammu pidama – sära ja lusti võiks rohkem olla.

"Silva" on lavastus, mis paneb mõtlema, et mida me operetis üldse näha tahame.

Janne Ševtšenko Silvana
ja Andres Köster Edwinina.

FOTO MEELIS TOMSON

Kümme aastat Eduard Tubina ühingu

Rahvusvahelise Eduard Tubina ühingu asutamisest möödub tänavu kümme aastat. Mis mõtetega ühing toona asutati ja millised on eesmärgid praegu?

Vardo Rumessen: Tubina ühing asutati Tartus 21. oktoobril 2000. aastal ja selle eesmärk oli pöörata ulatuslikumat tähelepanu Tubina loomingule tutvustamisele nii kontsertide, heliplaatide kui ka trükiväljannete kaudu. Vast loodud ühing tegi Tartu linnavalitsusele ettepaneku Tubina monumendi püstitamiseks Tartusse ja Tartu maavalitsusele ettepaneku rajada Tubina memoriaalmuuseum tema kodukohas. Praegu on ühingu 135 liiget, neist 40 välismaalased; tegutseb seitsmeliikmeline juhatus ja kaheksaliikmeline toimetuskolleegium. Ühingu väljaandel on ilmunud üheksa aastaraamatut, Eduard Tubina helitööde temaatilis-bibliograafiline kataloog, kaks köidet Tubina kirju koos kommentaaridega, kolm CD-plaati, seitse vihikut klaveriteoseid ja kuus köidet Tubina "Kogutud teoste" sarjas.

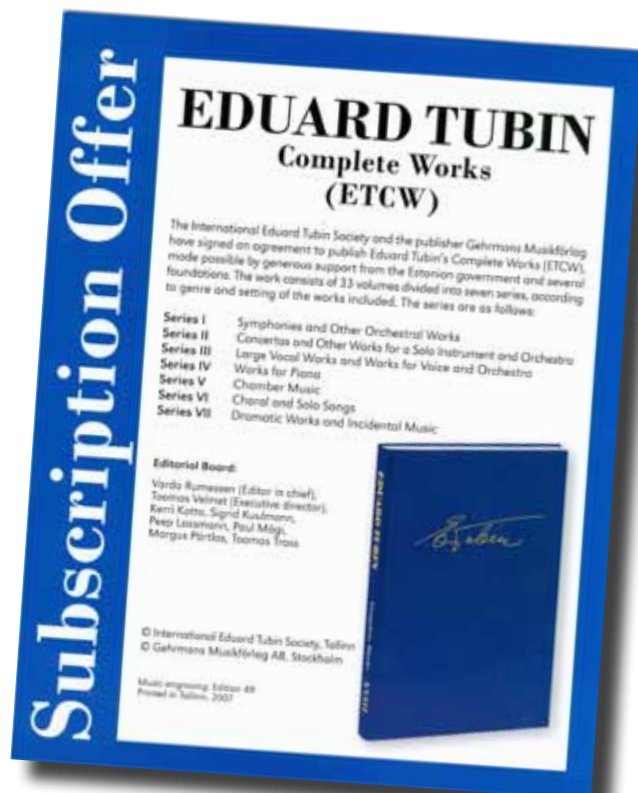
Peale selle on ühingu eestvõtmisel 2002. ja 2005. aastal korraldatud muusikateaduslikud konverentsid. Koostöös Eesti Kontserdiga toimus 2001–2005 muusikafestival "Eduard Tubin ja tema aeg", mille kunstiline juht ma olin ja kus kavades oli peale Tubina ka teiste eesti heliloojate loomingut ning 20. sajandi muusikat, mis kõlas nii eesti kui ka välismaiste solistide ja orkestrite esituses. Ühingu suureks ettevõtmiseks kujunes ka helilooja 100. sünniaastapäeva tähistamine 2005. aastal koos juubelifestivaliga, kus esitati mitmete välismaiste orkestrite osavõtul kõik Tubina kümme sümfooni. Tänu laialdasele tähelepanule Eestis ja väljaspool kujunes festival oluliseks foorumiks eesti klassikalise heliloomingu ja eesti solistide kunstilise ta-

seme tutvustamisel. Kahjuks ei pidanud kultuuriminister Raivo Palmaru 2006. aastal selle jätkamist enam vajalikuks. Pean seda suureks häbiplekiks eesti muusika ajaloos, mida ka praegune minister Laine Jänes pole vaatamata oma lubadustele suutnud heastada. Tubina ühingu juhatus on seda küsimust korduvalt arutanud ja pidanud festivali taastamist äärmiselt vajalikuks. Kahetsusväärset pole aga Eestis siiani suudetud organiseerida sümfooniilise ja kammermuusika festivali, kus oleks esikohal rahvuslik muusikaklassika, nagu toimub mitmetes Euroopa muusikakeskustes.

Kuidas edeneb Tubina "Kogutud teoste" väljaandmine?

Ettevalmistused Tubina "Kogutud teoste"

väljaandmiseks algasid 1997. aastal, kui me koos Neeme Järviga kirjutasime kirja toonasele peaministrile Mart Siimannile. Vaatamata kõigile takistustele õnnestus 2002. aastal tänu kultuuriminister Margus Allikmaale sõlmida leping Tubina ühingu ja Kultuuriministeeriumi vahel projekti rahastamiseks kuni lõpuni. Väljaanne ilmub koostöös kirjastusega Gehrman's Musikforlaget ja see on esimene omataoline teaduslik akadeemilist laadi oodiväljaanne Eestis. Töö esimeseks etapiks kujunes minu koostatud Tubina Helitööde Temaatiline ja Bibliograafiline Kataloog (ETW), mis ilmus 2003. aastal. "Kogutud teoste" väljaanne on kavandatud 33-köitelise. Esimene köide "Klaveriteosed" ilmus 2007. aastal, seejärel, 2008. aastal valmis

samuti minu toimetatud "Klaverisonaadid". Veel tulid välja Kanada professori Edward Jurkowski toimetatud "Sümfooniad" (üheksas, kümnes ja lõpetamata üheteistkümnes) ning tänava kevadel Kerri Kotta toimetatud "Sümfooniad" (seitsmes ja kaheksas), kõik koos orkestrihällega. Ühingu juubeliks ilmus minu toimetatud "Klaverikontsertiino" klaviir ja partituur. Ettevalmistamisel on Esimene ja Teine sümfoonia (toimetaja Toomas Trass) ja "Orkestrisüüdid" (toimetaja Kerri Kotta), samuti "Kontrabassikontsert" (toimetaja Edward Jurkowski). Suureks abiks on olnud korrektorid Kerri Kotta, Lauri Sirp ja Enn Kivinurm, samuti konsultandid Arbo Valdma, Margus Pärtlas ja Peep Lassmann. Väljaande suurepärase väljanägemise eest võlgneva tänu noodigraafik Valdo Preemale ja kunstnik Tiina Sildrele. Kuigi tegemist on Rootsir kirjastustega 2005. aastal sõlmitud lepingu alusel rahvusvaheliselt ettevalmistatava väljaandega, pole Kultuuriministeerium kahjuks pidanud kinni ühingu 2002. aastal sõlmitud lepingust ja on vähendanud riigipoolset toetust mitte üheksa protsenti, nagu algul lubatud, vaid viiskümmend protsenti, mis tekitab meile suuri takistusi oma kohustuste täitmisel. Vaatamata sellele püüame tööd jätkata ja oleme saanud toetusi mitmetelt eraisikutelt ja ka Ameerika Eestlaste Fondilt.

Kuidas tähistasite Eduard Tubina ühingu 10. aastapäeva?

Ühingu aastapäeval toimus EMTA kamersaalis 20. oktoobril Eduard Tubina päev, kus oli kavas konverents ja kontsert. Külalistena pidas ettekande muusikateadlane Tobias Lund Rootsist teemal "Mälestusi Tubina Klaverikontsertiinost". Heli-loomaja poeg Eino Tubin tutvustas enda tehtud filmi Eduard Tubinast. Õhtusel kontserdil esitas Hendrik Soon Tubina Sonaadi sooloviilule, Marko Martin mängis Sonaat-allegrot E-duur ja koos Sigrid Kuulmanniga Sonaati viiulile ja klaverile nr 1. Tubina soololaule "Sügise päikene" ja "Punane õunapuuis" esitasid Nadia Kurem ja Piia Paemurru. Kontserdile järgnes "Kogutud teoste" sarjas äsja ilmunud Tubina "Klaverikontsertiino" klaviiri ja partituuri köidete esitus.

Vardo Rumessenit küsitlenud Ia Rimmel

Äriasjad ehk sissejuhatus muusikaturundusse

Koostaja Meelis Ojasild

Õhuke raamatuke või toekas vihik, kuidas soovite, on mõeldud käsiraamatuks neile, kes tahavad (eelkõige mitteakadeemilise) muusika äris tuntuust, tunnustust ja materiaalselt tulu saavutada. Eesti pop- ja rockmuusika on kahtlemata teel ülesmärgi ja ka väljapoole kodumaa piire. Raamat annab nõu, kuidas muusikaäris kõige tulemuslikumaid samme astuda.

Meelis Ojasilla koostatud käsiraamat on hästi liigendatud, kergesti loetav ja pakub häid nõuandeid koos reaalse näidetega "vale" ja "õige" käitumise kohta. Juttu tehakse kuvandiloomest, meediaga suhtlemisest, interneti võimalustest, muusika levitamisest, kontsertide korraldamisest, muusikatööstuse mehhanismidest, autorikaitsest ja paljust muustki. Algaja (ja ka mitte enam nii algaja) muusik või muusikategelane leiab raamatust kindlasti väärtuslikke näpunäiteid.

Joosep Sang

Klaveriõpilase edu konkurssidel

Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli klaveriõpilane Sigrid Vardja on tänava esinenud edukalt kahel rahvusvahelisel konkursil. Aprillikuus pälvis ta Itaalias konkursil "Città di Barletta" I preemia oma vanusekategorias ja oktoobrikuus III koha rahvusvahelisel konkursil "Roma 2010". Barletta konkursi tööd juhtis pianist ja piirkonna muusikaelu endemaja Francesco Monopoli ning Rooma konkursi pianist Nancy Harper. Rooma konkursi kunstiline juht on Euroopa Klaveriõpetajate Ühingu Itaalia osakonna esimees (aastatel 1995–1996 ja 2003–2004 ka Euroopa ühingu president) ja väljapaistev muusikategelane Marcella Crudeli.

Sigrid Vardja Marcella Crudeliga.
FOTO ERAKOGUST

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid novembris

6. november kell 12.00

Tallinna Keskraamatukogu suur saal
Esinevad Niina Murdvee viiuliõpilased

13. november kell 12.00

EMTA orelisaal
Esinevad Aino-Marika Riikjärve viiuliõpilased

13. november kell 15.00

EMTA orelisaal
Esinevad Laine Leichter ja Leho Karini
tšelloõpilased

14. november kell 12.00

EMTA orelisaal
Esinevad Piret Habaku klaveri- ja
kammeransambliõpilased

14. november kell 15.00

EMTA orelisaal
Esinevad Marju Rootsi klaveriõpilased

14. november kell 18.00

Birgitta kloostri kabel
Esineb TMKK kammerkoor,
dirigent Evi Eespere

14. november kell 18.00

Kadrioru loss
Esinevad Niina Murdvee (viulil) ja
Nata-Ly Sakkos (klaver)

21. november kell 12.00

EMTA orelisaal
Esinevad Anu Nahkuri klaveriõpilased

25. november kell 17.00

Tallinna Keskraamatukogu suur saal
Esinevad Raeli Florea viiuliõpilased

27. november kell 12.00

Tallinna Keskraamatukogu suur saal
Esinevad TMKK kammeransamblid

27. november kell 12.00

Kiek in de Kök
Esinevad Kristiina Are (TMKK) ja Ene Naela
(VHK) klavessiiniõpilased

www.tmkk.edu.ee
6576 004

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

Vihmakõnõ. Mari Kalkun.

Õunaviks ÕV11

Kui mõne artisti puhul mõjub muusika lo-fi kõlakujundus ja "kodukootud" vormistus (mis on hetkel kaunisti moes) kultiveerituna ja võltsilt, siis Mari Kalkuni "kodus ema juures", "Tartu muusikakooli klassis nr 12" ja mujal hubases atmosfääris salvestatud lood kõlavad siiralt ja soojalt, täieliku vastandina kõrgtehnoloogiliste stuudiote hüperproduktioonile. Ühesõnaga kodune musitseerimine sõna otseses tähenduses, heas mõttes ebatäiuslik, alasti ja minkimata. Album on ka ühe laulja ja laululooja suuremõõtmeline portree, sest kõrvalist abi kasutab Mari Kalkun minimaalselt, saates end ise kitarril, klaveril, akordionil ja kandelil. Kõrvalist abi leiab ta eelkõige laulutekste kokkupõimimisel, allikateks rahvaluule ning mitme põlvkonna eesti luuletajate värsid. Mitu teksti on võro või seto keeles, mis on minu jaoks, kellel pole Lõuna-Eestiga lähemat sidet ega suhet, omamoodi salakeel. Aga seegi lisab lummust, pooltoone ja salapära, mis Mari Kalkuni väljenduslaadi iseloomustab.

Klaveri saatel lauldud lugudest on kaunid avalaul "Loomine" Artur Alliksaare tekstile ja teadmata autori luuletusele loodud habras "Maalapsekas". Kitarriga on plaadile lauldud rahvalaul "Undsõn ilman" (mis on kindlasti paljudele tuttav Cyrillus Kreegi suurepärasest kooriseades) ning läbinisti omaloominguline "Homnikuvalge", mis poeb eriti sügavale kõrva sisse. Akordion lisab muusikale maisema ja kannel eeterlikuma mõõtme. Albumit tasub kindlasti kuulata otsast lõpuni, meeleolude sisse minnes ja esitajaga kaasa mõeldes, tundes ja hingates.

JOOSEP SANG

Zillja Zelenen'ke. Svjata Vatra.

Svjata Vatra

Esimese eesti-ukraina ansambli kolmas kauamängiv ilmumus koos DVDga. Esimene asi, mis silma torkas, oli pakendi õnnetu disain. Kui te "Zillja Zelenen'ke" ostate, peate teda hoidma vertikaalasendis. Igas muusikasendis libisevad CD ja DVD pidevalt karbist välja ja varsti on nad nii ära kriibitud, et võib üldse ära visata. Muusikast kirjutades võiks alustada sellest, et Svjata Vatra poisid on tublid. Nad liiguvad mööda muusiku konarlikku teed sihikindlalt läbi raskuste tähtede poole ning püüavad oma nime maailmas järjest enam tutvustada. Ansambel on esinenud olulistel üritustel nii kodus kui ka välismaal, näiteks soojendanud Gotan Projecti. Svjata Vatra muusika on alati hiilunud energia ja jõu poolest, nad on vist ainuke folkrocki bänd, mille koosseisu ei kuulu elektrikitarr. Albumil on kolmteist lugu, mõni neist vanade hittide uustöötlus ("Kalyna", "Verhovyna" 2 ja 1, "Je t'aime"). Just nendest lugudest on tunda bändi liikumist suurema folk-fusion'i poole. Tekstid on läbisegi eesti ja ukraina keeles, ka muusikaliselt on kahe rahva traditsioonid koherentselt kokku sulatatud. Kas või lugu "Oli enne nuori meesi...", kus ukraina muusika muutub eesti omaks (ja vastupidi) nii et lust kuulata. Albumi päriks on nimilugu "Zillja Zelenen'ke", millest saab vist uus Svjata Vatra hitt. Ka "Punk Polka Tuli" on potentsiaalne rahva lemmik.

Tähtede poole liikumine nõuab plaani ja tegutsemist. Üks muusik tutvustas mulle hiljuti terminit "üle-

arranzeeritud". Tundub, et seda väljendit saab kasutada ka Svjata Vatra puhul. Paistab, et ansambel liigub tasapisi "emabändi" Haidamaky radadele, püüdes kõlada ja olla nii, et tulemus vastaks võimalikult suurte rahvahulkade ootustele. Esimese hooga tõmbasin mõttes paralleelse Gogol Bordello viimase plaadiga. Eksootika ja reeglipärasus on Svjata Vatra muusikas tasakaalus, kuid tihsti on tunda liigset läbimõeldust. Pooleestikeelset "Kalynat" kuulates tekib poole laulu ajal tunne, et see on liiga ootuspärane. Sellele vastukaaluks on Svjata Vatra väga kunstipäraseid instrumentaallugusid ("Punk Polka Tuli"). Kohati näib, et muusikud ei tea ka ise, kas jääda folkbändiks või liikuda popi raadiosound'i poole. Teine vastuolu, millest Svjata Vatra pole seni üle saanud, on laulja Ruslan Trochynskyi ja saatemuusikute erinevus. Ruslan ja tema punkenergia ei sulandu alati pigem tüüpilise Viljandi kunstmuusikute kooslusega – mingil hetkel ei tule bänd kaasa. Laval tähendab see seda, et Ruslan varastab kogu show. DVD-l on ülevõtte Svjata Vatra kontserdist viimasel "Viljandi folgil" ning kolm videot, millest on huvitav vaid "Zillja Zelenen'ke" ja ansamblist tehtud filmi trailer. Vaatamist on siiski kuhjaga ja album on fännile ilus kingitus.

AIMAR VENTSEL
DJ ja R2 saatejuht

Veljo Tormis. Eesti ballaadid. Solistid, teater Estonia koor ja orkester, Tõnu Kaljuste.

FORTE FD 0067/2

Tänavusel Veljo Tormise juubeliaastal anti lisaks arvukatele kontserti-

dele välja ka mitu helikandjat Tormise muusikaga. Nende hulgas "Eesti ballaadide" kordusväljaanne 1990. aastal Melodija märgi all ilmunud vinüülist. Kantaatballeti "Eesti ballaadid" Maarjamaal kõlanud esitused saab laias laastus kaheks jagada. Esiteks ettekanded, kus solistideks on klassikalise kooliga lauljad (nt Mai Murdmaa esmalavastus 1980. aastal RAT Estonias). Teiseks ettekanded, kus solistideks on läbisegi professionaalsed lauljad, rahvamuusikud ja näitlejad (nt 2004. aasta Peeter Jalaka lavastus). Käesoleva plaadiväljaande puhul on tegu esimesega. Solistideks on Leili Tammel, Marika Eensalu, Mare Jõgeva, Urve Tauts, Eve Tasa, Ülle Tundla, Leelo Talvik, Uno Kreen, Ants Kollo, Rostislav Gurjev ja Ivo Kuusk. Neile sekundeerib Oratooriumikoor ning RAT Estonia orkester Tõnu Kaljuste juhatusel. Helisalvestise toonmeister on Enn Tomson.

Olles kuulnud elavas esituses vaid "Eesti ballaadide" teist tulemist, tundub plaadil kõlav variant ooperisolistidega igati õigustatud (peale selle on plaadil hästi kuulla kogu partituur, sh vurrid, mis teose viimasel ettekandel saali ei kostnud). Mõnes mõttes esitavad professionaalsed lauljad "Eesti ballaadide" vähem teatraalselt ning ehk ka vähem emotsionaalselt kui näitlejad, ent loo jutustusele tuleb väikene pretensioonitus kasuks – lauljate vaoshoitus ja ühtlane tehniline tase aitavad kuulaja tähelepanu loo mõttel hoida. Plaadil on hästi välja toodud jutustuse sisemine dramatism ja jutustaja emotsionaalne seisund. Nii lauljad kui ka koor tõstavad esile teoses peituvad ajatud väärtused, jäädes ise sealjuures distantseerituks, mitte liigselt kaasa minnes.

Nagu näitas möödunud suvel toimunud Tormise juubelile pühendatud festival, on tema muusika tõlgendamisvõimalusi väga palju. Ka "Eesti ballaadide" võib esitada nii ja teisiti, ent plaadil ilmunu on kuulamise seisukohalt üks paremaid. Pealegi teeb vanade esituste ja salvestiste taastulek ainult rõõmu.

LIISI LAANEMETS
muusikateadlane

Live at Café Sadhu. Kristo Kõo.

Kitarrikool

Kristo Kõo plaadi esma kuulamisel tekkis assotsatsioon Alexander Vinitsky plaadiga "Travelling in Time" (2000), kus on samuti klassikalisel kitarril mängitud lõunamaised rütmid ja kus bossanoova ühtlaselt kulgev rütmikus moodustab meeldiva sümbioosi nailonkeelse kitarrimaheda kõlaga. Kuna nimetatud CD on allakirjutanu kõigi aegade lemmikplaat, oli ka "Live at Café Sadhu" meeldiv elamus.

Kuigi Vinitsky plaadil kõlavad meeleolukad jazzistandardid (Antonio Carlos Jobim, Joe Zawinul jt) tema enda kitarriseades ja Kristo Kõo plaadil omalooming vaheldumisi kitarrklassika meistritega, kes oma teosed just ja ainult kitarrile komponeerisid (Heitor Villa-Lobos, Isaias Savio, João Pernambuco, Jorge Morel), on üldmeeleolu sarnane. Sest kuigi eelnimetatud komponist seatakse kitarril ajaloo rääkides alati klassikalise kitarrilooloosjate nimistusse, on nende loomingsedavõrd mõjutatud omamaisest rahvamuusikast ja jazzist, et klassifitseerimine näib tinglik ja kokkulepeline maiguga. Kui eelmainitud teosed on "klassikute" seas vaata et levimuusika staatuses ja peaaegu igaüks mõistab neid kontserdil kaasa ümiseda, siis plaadi omaloominguline osa tekitab meeldivaid üllatusmomente. Sissejuhatus ("Warm-up") ja lõpuosa ("Cool-down") ning oma ja teiste autorite lugude vaheldumine plaadil mõjub rondolokult ning muudab stiililt ühetaolise muusika kuulamise üsna vaheldusrikkaks.

Kuna muusika taustaks ei olnud seekord stuudio matid seinad, vaid einet võttev seltskond, kelle lobisemisest, telefonide helinast ja nõude kolinast ka kuulaja osa saab, tekkis

soov viibida sügise kiirustava Tallinna asemel sooja saareriigi, olgu siis suvises Eestis või seitsme maa ja mere taga. Taustaks mõistagi maherütmikas kitarrimuusika.

AET MIKLI
kitarrist

Seesamseesam. Imandra Lake.

Seksound SEKS030

Aktiivse tegevuse lõpetanud indiegrupi Pia Fraus multiinstrumentalistid liidri Rein Fuksi sooloprojektina alustanud Imandra Lake tekitab paari varem avalikkuse ette jõudnud looga elevust juba enne täispika albumi avaldamist. "Ilus aeg" ilmus plaadil "Eesti pops" ja "Vajun" Fuksi enda plaadifirma Seksound kogumikul "Kohalik ja kohatu 3". Ootus tatus end heldelt ära. Paratamatult oma eelkäija Pia Frausiga paralleele tekitab Imandra Lake on näilise lihtsuse juures mitmetahulisemgi. Üks oluline erinevus on emakeele kasutuselevõtt, mis aitab laulud kodupublikule lähemale tuua. Julgen arvata, et sel sammul puudus kaubanduslik tagamõte ja tegemist on loominguuliste otsingute loomuliku jätkuga. Albumi kõik üksteist pala on väikesed meistriteosed, mis pakuvad avastamisrõõmu ka mitme kuulamise järel. Eve Kompi ja Fuksi vokaalpartiid sulanduvad harmooniliseks tervikuks õhulise, kuid läbimõeldult mitmekihilise insturmentaaltastuga. Kui end selle terviku lummusest hetkeks lahti kiskuda, on omaette nauding püüda kuulata pille ka eraldi. Pala "Majades" eristub haarava rütmikaga; helikeele poolest justkui mõne aastakümne võrra ajas tagasi hõljuv tõlgendus Mart Johansoniloo "Külm" mõjub hingematvalt kaunit. Kui popmuusika peegeldab enamasti tänapäevast linnakeskkonda valitseva vaimu hoovusi, kord kiiskavalt särava, kord hämarana poole

pealt, siis Imandra Lake'i loodud meeleolu on teadlikult looduslähedane ja vaatamata melanhoalsele alatoonile leebelt elujaatav.

LAURI LEIS
muusik ja muusikakriitik

Hukkunud hinged. Hukkunud hinged.

Hukkunud hinged

Hukkunud Hingede debüütplaadi karmid ja ilustamata helimassiivid kannavad avaloo "Loojangu laul" esimestest kitarririffidest alates mõtted briti raskerocki pioneeri, ansambli Black Sabbath varaste albumite juurde. Tänapäevasemaid seoseid otsides haakub Hukkunud Hingede looming eelkõige doom metal'iga. Bändi mammutina tammuva muusika ja žanrile sobivalt morbiidsed laulutekstid on loonud ansambli kitarrist Martin Kalling, tõhusat tööd teevad ka trummar Ville Veering ja bassist Madis Pilts, kelle vahetas hiljuti välja Kent Märjamaa. Huvitav leid on kahe vokalisti kasutamine. Janek Saareli esitusele võib ehk ette heita liigset ühes registris püsimist, mis oleks vana kooli heavy puhul peaaegu pühadusteotus. Nüüdisajal on selline lähenemine tumedama metal'i esindajate jaoks aga küllaltki tavapärase. Ohu monotoonsusse langeda hoiab ära Katrina Tammiksalu vaheldusrikkam ja meloodilisem laulumaneer. Asjakohaselt mõjub palas "Kahe katku vahel" kõlapilti ilmuva külalise Kalle Tikase bluusilikult kaeblik suupill. Plaat salvestati MKDK stuudios, mis on siinse peavoolust eristuva rockmuusika sõprade jaoks omaette kvaliteedimärk. Äsjane uustulnuk Hukkunud Hinged on oma väljaspool Eestitki heatahtlikku tähelepanu äratanud esikalbumiga rajamas endale teed kohaliku raske-

rocki skene eliidi hulka.

LAURI LEIS

Koger ja panter. Tolmunud mesipuu.

Rist ja viletsus RV003

Ansambel Tolmunud Mesipuu (Ander Roots kitarril, Heiki Lepist bassil ja Lauri Pajos trummidel) esitab riffipõhist omaloomingulist instrumentaalmuusikat, mis mõjub ohjeldamatu, käre psühheedeelse jämmina ja viib mõttet hiipaja raskemale rockile, sellisele, millest sündis hard rock. Bändi seismitline helimüür toob meelde Jimi Hendrixi (eelkõige kontsertvõtete) orgastilise ekstaasi, kuid kuna aasta on 2010, leiab Tolmunud Mesipuu muusikas ka värskemaid, pindmisi kihte, olgu neiks grunge, drone või stoner rock. Trio muusika on meelega monotoonne ja sellisena ka mõjuv, ehkki mingi aja möödudes hakkab kõrv igatsema uusi värve ja kõlasisid. Teame gregooriuse laulu, Steve Reichi, regilaulu või elektroonilise tantsumuusika põhjal, et teatud monotoonsus ja monokroomsus võib anda muusikale suure sisendusjõu ja peaaegu maagilise toime, kuid vaid juhul, kui sellesse lisatakse väikeste annustena uut, värsket "informatsiooni". Tolmunud Mesipuu madalas registris ja aeglaselt tammuvad lood võidaksid kindlasti, kui nende faktuuris ja vormis leaks aset rohkem "sündmusi", mis pakuvad omakorda uusi muusikalisi "elamusid". Siiski, ka oma praegusel kujul teeb kolmik eesti muusika kontekstis uut ja põnevat muusikat. Ansambli toores ja elementaarne kõla laseb aimata, et bänd võiks eriti võimsalt mõjuda kontserdil.

JOOSEP SANG

November

Tallinnas

2. 11 kell 19 Hingedepäeva kontsert. Cherubini Reekviem d-moll: Liepāja Sümfooniaorkester, Eesti Rahvusmeeskoor, Normunds Vaicis (dirigent) Kaarli kirikus

2. 11 kell 19 Fiesta de la guitarra: Belgia kitarristide kontsert Matkamajas

2. 11 kell 19 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

2. 11 kell 19 Viva oratorio! Rein Rannapi "Hingelinud": Bonzo (vokaal); ETV mudilaskoor, lastekoor ja vilistlased; Tallinna Kammerorkester, Toomas Vavilov (dirigent) Jaani kirikus

2. 11 kell 19 Youssou N'Dour Nokia Kontserdimajas

3.–7. 11 VII Juudi süvakultuuri festival "Ariel"

3. 11 kell 12 Ooperigala lastele Rahvuskooper Estonias

3. 11 kell 18 Herbie Hancock Nokia Kontserdimajas

3. 11 kell 19 Fiesta de la guitarra: Tallinna kitarristide kontsert Õpetajate majas

3. 11 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvuskooper Estonias

3. 11 kell 19.30 Klassika kolmapäev. Pidulik avaõhtu: saksofonikvartett SaxEst kohvikus Wabadus

4. ja 13. 11 kell 19 Cantando al sol: Pirjo Levandi (vokaal), Madis Arvisto (kitarr), Indrek Kruusimaa (kitarr) restoranis C'est La Vie

4. 11 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvuskooper Estonias

4. 11 kell 19 ERSO, Boriss Brovtšon (viul), Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis

4. 11 kell 21 Sügisjazz: Trio Sooäär–Vaigla–Ruben Von Krahli baaris

5. 11 kell 19 Šamaani tants ümber Buddha: kontsertendus Nokia Kontserdimajas

6. 11 kell 12 Orelipooltund: Piret Aidulo toomkirikus

6. 11 kell 12 Vanemuise külalisetendus: "Lotte ja Bruno muusikatund" lastele Estonia kontserdisaalis

6. 11 kell 16 Fiesta de la guitarra: Leedu noored kitarristid Kiek in de Kökis

6. 11 kell 18 Arturo Tallini (kitarr) raekojas

6. 11 kell 19 Ilus akordion: Jaak Lutsoja (akordion), Tanel Liiberg (kont-rabass) restoranis C'est La Vie

6. 11 kell 19 Puccini ooper "Boheem" Rahvuskooper Estonias

6. 11 kell 19 Vanemuise külaliseten-

du: Webberi muusikal "Evita" Nokia Kontserdimajas

7. 11 kell 12 Lasteballett "Lumivalgeke ja 7 põialpoissi" Kocsaki muusikale Rahvuskooper Estonias

7. 11 kell 13 Olav Ehala lastemuusikal "Nukitsamees" Nokia Kontserdimajas

7. 11 kell 19 Kálmáni operett "Silva" Rahvuskooper Estonias

7. 11 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Ene Salumäe (orel), Frieder Bernius (dirigent) Nigulistest *

10. 11 kell 19 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

10. 11 kell 19.30 Klassika kolmapäev: Sigrid Kuulmann (viul), Madis Kari (klarnet), Marko Martin (klaver) kohvikus Wabadus

11.–13. 11 Eesti esimene trummifestival "Maailmatrumm"

11. 11 kell 19 Duo SaxPiano restoranis C'est La Vie

11. 11 kell 19 Bellini ooperi "I Capuleti e I Montecchi" kontsertettekannet: Rahvuskooper Estonia koor ja orkester, Anneli Peebo (metsosopran), Irina Dubrovskaja (sopran) jt solistid, Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis

12. 11 kell 19 Kantšeli 75: ERSO, Eesti Kontsertkoor, Maksim Rõsanov (vioola), Andres Mustonen (dirigent) Estonia kontserdisaalis

12. 11 kell 19 Mozarti ooper "Così fan tutte" Rahvuskooper Estonias

12. 11 kell 19 Ansambel Laine 50: juubelikontsert Nokia Kontserdimajas

12. 11 kell 21.30 Ansambel Print (Prantsusmaa) Teater NO99 jazzklubis

13. 11 kell 12 Isadepäeva perekontsert: Arderite muusikaline suguvõsa, ansambel Apelsin, Helin-Mari Arderi Trio, Trio Naturale Estonia kontserdisaalis

13. 11 kell 16 Gija Kantšeli 75: Hortus Musicus Väravatornis

13. 11 kell 17 Meistrite Akadeemia: Kai Kallastu (sopran), Diana Liiv (klaver) Vene kultuurikeskuses

13. 11 kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvuskooper Estonias

14. 11 kell 17 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvuskooper Estonias

14. 11 kell 19 Eliitkontserdid: Marju Riisikamp (orel) Jaani kirikus *

16. 11 kell 19 Stravinski "Söduri lugu": Ago Soots (jutustaja), tantsuteatri Fine5 ja TLÜ tantsijad, kammeransambel, Jaan Ots (dirigent) Estonia

kontserdisaalis

16. 11 kell 19 Kálmáni operett "Silva" Rahvuskooper Estonias

17. 11 kell 19 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

17. 11 kell 19.30 Klassika kolmapäev: Klaveriduo Kai Ratassepp – Mati Mikalai kohvikus Wabadus

18. ja 27. 11 kell 19 La pluie fait des claques: Erkki Otsman (vokaal), Andranik Keček (klaver) restoranis C'est La Vie

18. 11 kell 19 Puccini ooper "Boheem" Rahvuskooper Estonias

18. 11 kell 19 Gary Brooker & Procul Harum Nokia Kontserdimajas

19. 11 kell 19 Balletietendus "Kolm musketäri" Arnoldi muusikale Rahvuskooper Estonias

20. 11 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

20. 11 kell 18 Soome Barokkorkester, Georg Kallweit (viul), Anti Tikkanen (viul), Hanna Haapamäki (plokklööd) Estonia kontserdisaalis

20. 11 kell 19 Vene romansi saladus: Olga Zaitseva (vokaal), Maria Kondratjeva (vokaal), Jaan Kapp (klaver) restoranis C'est La Vie

20. 11 kell 19 Mozarti ooper "Così fan tutte" Rahvuskooper Estonias

21. 11 kell 17 Lasteballett "Lumivalgeke ja 7 põialpoissi" Kocsaki muusikale Rahvuskooper Estonias *

24. 11 kell 15 V Tallinna Talvefestival "Tõsta pilk ja ava süda": keelpillikvartett koosseisus Ida Teppo, Karolina Normak, Maria Nesterenko ja Theodor Sink Eesti Rahvusraamatukogu fuajees

24. 11 kell 19 Kontsertjazz. Pictures: Teemu Viinikainen (kitarr), Ain Agan (kitarr), Mihkel Mälgand (kontrabass), Mika Kallio (trummid) RO Estonia Talveaias

24. 11 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvuskooper Estonias

24. 11 kell 19 Mikk Murdvee (viul), Mari-Katrina Suss (viul), Anne Ilves (vioola), Henry-David Varema (tšello), Peep Lassmann (klaver) Estonia kontserdisaalis

24. 11 kell 19.30 Klassika kolmapäev: Virgo Veldi (saksofon), Andreas Lend (tšello), Maarit Saarmäe (klaver) kohvikus Wabadus

25. 11 kell 15 ja 19 Kohtumispaik Eesti: Põhjamaade Sümfooniaorkester, Simon Trpěeski (klaver), Anu Tali (dirigent) Estonia kontserdisaalis

25. 11 kell 19 Paris, mon amour: Géraldine Casanova (vokaal), Jaak Lutsoja (akordion) restoranis C'est La Vie

25. 11 kell 19 J. Straussi operett "Nahkhiir" Rahvuskooper Estonias

26. 11 kell 19 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvuskooper Estonias

27. ja 28. 11 kell 10 XI Eesti noorte interpretide konkursifestivali "Con Brio 2010" eelvoorud Estonia kontserdisaalis

27. 11 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

27. 11 kell 16 Hortus Musicus Väravatornis

27. 11 kell 16 Viva oratorio! Jõuluootuskontsert: Eesti Kammerkooride Liidu koorid, Eesti Noorte Brass, Tallinna Kammerorkester, Aivar Leštšinski (dirigent), Aavo Ots (dirigent) Metodisti kirikus

27. 11 kell 18 Jõuluaaria: Helen Lokuta (metsosopran), Marius Järvi (tšello), Ulla Krigul (orel) Jaani kirikus

27. 11 kell 18 V Tallinna Talvefestival "Tõsta pilk ja ava süda": Kai Kallastu (sopran), Valentina Kremen (metsosopran), Atlan Karp (bariton), Andrus Kallastu (klaver) raekojas

27. 11 kell 19 Balletietendus "Kolm musketäri" Arnoldi muusikale Rahvuskooper Estonias

27. 11 kell 20 Õnnelik õhtu: Tallinna Linnateatri näitlejad (vokaal), Tallinna Kammerorkester Estonia kontserdisaalis

28. 11 kell 12 Lasteetendus "Käskivi kosmosest" Olav Ehala muusikaga Rahvuskooper Estonias

28. 11 kell 17 Advendikontsert: Schumann oratoorium "Paradiis ja Peri": ERSO, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Liisi Kasenõmm (sopran), Marianne Beate Kielland (metsosopran), Thomas Walker (tenor), Mattijs Van De Woerd (bariton), Daniel Reuss (dirigent) Estonia kontserdisaalis

28. 11 kell 17 Kálmáni operett "Silva" Rahvuskooper Estonias

28. 11 kell 20 Advendiaeg oreliga: Peter Frisée (orel) Jaani kirikus *

29. 11 kell 15 Eesti Rahvusmeeskoor, Erki Pehk (dirigent) Estonia kontserdisaalis

29. 11 kell 18 Jõulujazz: lastekontsert "Õnneseen" Vene Teatris

30. 11 kell 19 Čiurlionis String Quartet Estonia kontserdisaalis

30. 11 kell 19 Deutsche Motette: Rahvuskooper Estonia koor Jaani kirikus

Tartus

- 1. 11** kell 19 Tartu Üliõpilasselgakoori meesansambel, akordionistide ansambel, Anneli Klaus (orel), Aili Tammik (tšello), Valli Ilvik (dirigent) Peetri kirikus
- 2. 11** kell 19 Hingedepäeva kontsert. Buxtehude "Membra Jesu Nostri": EFK solistid, Uku Joller (bass), Corelli Consort, Toomas Siitan (dirigent) Jaani kirikus
- 2. 11** kell 19 Fiesta de la guitarra: Tartu kitarristide kontsert Lauupeomuseumis
- 2. 11** kell 19 Urmas Taniloo, Anna Humal, Elke Unt ja Anneli Klaus (orel); Pauluse kammerkoor Peetri kirikus
- 2. ja 3. 11** kell 19 Webberi muusikal "Evita" Vanemuise suures majas
- 3. 11** kell 15 Lasteetendus "Appi! Ooper!?" Vanemuise suure maja fuajees
- 4. 11** kell 19 Väike muusa: Tartu muusika-, tantsu- ja kunstikoolide õpilased Vanemuise kontserdimajas
- 4. 11** kell 19 Tokaata horisondid: Ines Maidre (orel) Peetri kirikus
- 4. 11** kell 19 Puccini ooper "Madama Butterfly" Vanemuise väikeses majas
- 5. 11** kell 19 Arturo Tallini (kitarr) Vanemuise kontserdimajas
- 5. 11** kell 19 Sergej Tcherepanov (orel) Peetri kirikus
- 5. 11** kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate aastate vennaskond Vanemuise väikeses majas
- 6. 11** kell 18 Mai Murdmaa tantsuetendus "Phaidra" Sadamateatris
- 7. 11** kell 16 Ruslan Stepanovi tantsuetendus "Kevade" Ardo Ran Varrese muusikale Vanemuise suures majas *
- 10. ja 14. 11** kell 12 Olav Ehala lastemuusikal "Nukitsamees" Vanemuise väikeses majas
- 10. 11** kell 19 Balletietendus "Petruška pärastlõuna" Debussy, Raveli ja Stravinski muusikale Vanemuise suures majas
- 11. 11** kell 19 Isadepäeva perekontsert: Arderite muusikaline suguvõsa, ansambel Apelsin, Helin-Mari Arderi Trio, Trio Naturale Vanemuise kontserdimajas
- 11. 11** kell 19 Mozarti ooper "Figaro pulm" Vanemuise väikeses majas
- 12. 11** kell 12 Tantsuetendus "Mowgli" Tauno Aintsi muusikale Vanemuise suures majas
- 12. 11** kell 19 Kanderi muusikal "Ämbliknaise suudlus" Vanemuise suures majas
- 13. 11** kell 17 XVI Lõuna-Eesti meeste-laulu päev Tartu Ülikooli aulas
- 13. 11** kell 19 Ansambel Laine 50: juubelikontsert Vanemuise kontserdimajas
- 13. 11** kell 19 Offenbachi operett "Orpheus põrgus" Vanemuise suures majas

- *
- 16. 11** kell 19 Suur filmimuusika kontsert "Seitseist kevadist hetke": Gerli Padar, Ülle Lichtfeldt, Eduard Toman, Aleksander Ivaškevitš, Toomas Lunge bänd Vanemuise kontserdimajas
- 17. 11** kell 19 Tantsuetendus "Mowgli" Tauno Aintsi muusikale Vanemuise suures majas
- 19. 11** kell 19 Stravinski "Sõduri lugu": Ago Soots (jutustaja), tantsuteatri Fine5 ja TLÜ tantsijad, kammeransambel, Jaan Ots (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
- 19. 11** kell 19 Kanderi muusikal "Ämbliknaise suudlus" Vanemuise suures majas
- 20. 11** kell 19 Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" Vanemuise suures majas
- 21. 11** kell 16 Mozarti ooper "Figaro pulm" Vanemuise väikeses majas *
- 23. 11** kell 19 Kontsertjazz. Pictures: Teemu Viinikainen (kitarr), Ain Agan (kitarr), Mihkel Mälgand (kontrabass), Mika Kallio (trummid) Vanemuise kontserdimajas
- 24. 11** kell 19 Kohtumispaik Eesti: Põhjamaade Sümfooniaorkester, Simon Trpěeski (klaver), Anu Tali (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
- 25. 11** kell 19 Önnelik õhtu: Tallinna Linnateatri näitlejad (vokaal), Tallinna Kammerorkester Vanemuise kontserdimajas
- 27. 11** kell 16 Advendiaeg oreliga: Peter Frisée (orel) Peetri kirikus
- 27. 11** kell 19 Esietendus! Rodgersi muusikal "Helisev muusika" Vanemuise suures majas
- 27. 11** kell 19 Deutsche Motette: Rahvuskoor Estonia koor Jaani kirikus
- 28. 11** kell 16 Rodgersi muusikal "Helisev muusika" Vanemuise suures majas
- 28. 11** kell 17 XVI Tartu ja Tartumaa naiskooride laulupäev Jaani kirikus
- 28. 11** kell 17 Viva oratorio! Jõuluootuskontsert: Eesti Kammerkooride Liidu koorid, Eesti Noorte Brass, Tallinna Kammerorkester, Aivar Leštšinski (dirigent), Aavo Ots (dirigent) Peetri kirikus *
- 30. 11** kell 15 Lasteetendus "Appi! Ooper!?" Vanemuise suure maja fuajees
- 30. 11** kell 19 Offenbachi operett "Orpheus põrgus" Vanemuise suures majas

Pärnus

- 3. 11** kell 19 Hingedepäeva kontsert. Cherubini Reekviem d-moll: Liepāja Sümfooniaorkester, Eesti Rahvusmeeskoor, Normunds Vaicis (dirigent) Pärnu kontserdimajas
- 7. 11** kell 17 Arturo Tallini (kitarr) Pärnu

- kontserdimajas
- 14. 11** kell 14 Isadepäeva perekontsert: Arderite muusikaline suguvõsa, ansambel Apelsin, Helin-Mari Arderi Trio, Trio Naturale Pärnu kontserdimajas
- 17. 11** kell 19 Suur filmimuusika kontsert "Seitseist kevadist hetke": Gerli Padar, Ülle Lichtfeldt, Eduard Toman, Aleksander Ivaškevitš, Toomas Lunge bänd Pärnu kontserdimajas
- 18. 11** kell 19 Stravinski "Sõduri lugu": Ago Soots (jutustaja), tantsuteatri Fine5 ja TLÜ tantsijad, kammeransambel, Jaan Ots (dirigent) Pärnu kontserdimajas
- 19. 11** kell 18 Laste lauluvõistluse "Sügisulgu 2010" lõppkontsert Pärnu kontserdimajas
- 25. 11** kell 19 Kontsertjazz. Pictures: Teemu Viinikainen (kitarr), Ain Agan (kitarr), Mihkel Mälgand (kontrabass), Mika Kallio (trummid) Pärnu kontserdimajas
- 26. 11** kell 19 Önnelik õhtu: Tallinna Linnateatri näitlejad (vokaal), Tallinna Kammerorkester Pärnu kontserdimajas
- 27. 11** kell 19 Advendikontsert: Schumanni oratoorium "Paradiis ja Peri": ERSO, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Liisi Kasenõmm (sopran), Marianne Beate Kielland (metso-sopran), Thomas Walker (tenor), Mattijs Van De Woerd (bariton), Daniel Reuss (dirigent) Pärnu kontserdimajas

Viljandis

- 2. 11** kell 18 Kontsertkohtumine Marko Veissoniga Pärnumuusika Aidas
- 5. 11** kell 19 Tantsuõhtu ansambliga Gjangsta Pärnumuusika Aidas
- 11. 11** kell 13 Kontsertkohtumine Ants ja Anu Tauliga Pärnumuusika Aidas
- 11. 11** kell 19 Ranas – Duo Porteño de Tango (Argentina) Pärnumuusika Aidas
- 11. 11** kell 20 Ansambel Print (Prantsusmaa) klubis Puhas Kuld
- 13. 11** kell 11 Pärnumusikahommik: Karoliina Kreintaal ja Merike Paberits Pärnumuusika Aidas
- 16. 11** kell 18 Kontsertkohtumine Robert Jürjendaliga Pärnumuusika Aidas
- 22. 11** kell 11 ja 13 Vanemuise külalis-etendus: "Lotte ja Bruno muusikatund" lastele Ugalas
- 26. 11** kell 19 Kaminakontsert: Marju Kõivupuu Pärnumuusika Aidas

Jõhvis

- 4. 11** kell 19 Arturo Tallini (kitarr) Jõhvi kontserdimajas
- 13. 11** kell 18 Isadepäeva perekontsert: Arderite muusikaline suguvõsa, ansambel Apelsin, Helin-Mari Arderi Trio, Trio Naturale Jõhvi kontserdi-

- majas
- 17. 11** kell 19 Stravinski "Sõduri lugu": Ago Soots (jutustaja), tantsuteatri Fine5 ja TLÜ tantsijad, kammeransambel, Jaan Ots (dirigent) Jõhvi kontserdimajas
- 24. 11** kell 19 Önnelik õhtu: Tallinna Linnateatri näitlejad (vokaal), Tallinna Kammerorkester Jõhvi kontserdimajas
- 26. 11** kell 19 Kontsertjazz. Pictures: Teemu Viinikainen (kitarr), Ain Agan (kitarr), Mihkel Mälgand (kontrabass), Mika Kallio (trummid) Jõhvi kontserdimajas
- 28. 11** kell 14 Jõuluvaaria: Helen Lokuta (metso-sopran), Marius Järvi (tšello), Ulla Krigul (orel) Mihkli kirikus

Mujal Eestis

- 1. 11** kell 19 Fiesta de la guitarra: Belgia kitarristide kontsert Saku mõisas
- 2. 11** kell 18 Eliitkontserdid: Marju Riisikamp (orel) Karksi valla kultuurikeskuses
- 2. 11** kell 18 Tantsuõhtu ansambliga Gjangsta Jõgeva Gümnaasiumis
- 3. 11** kell 18 Tantsuõhtu ansambliga Gjangsta Jõõpre rahvamajas
- 4. 11** kell 18 Fiesta de la guitarra: Dmitri Omeltšak (kitarr), Aleksei Sokolov (kitarr) Narva linnuses
- 4. 11** kell 18 Tantsuõhtu ansambliga Gjangsta Värska kultuurikeskuses
- 6. 11** kell 18 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Ene Salumäe (orel), Frieder Bernius (dirigent) Haapsalu toomkirikus
- 6. 11** kell 18 Tantsuõhtu ansambliga Gjangsta Kiviõli Muusikakoolis
- 7. 11** kell 15 Fiesta de la guitarra: Leedu noored kitarristid Saue kristlikus vabakirikus
- 13. 11** kell 17 Hingemuusika. Paris, mon amour: Géraldine Casanova (sopran), Jaak Lutsoja (akordion), Tanel Liiberg (kontrabass) Koigi mõisas
- 22. 11** kell 19 Mikh Murdvee (viul), Mari-Katrina Suss (viul), Anne Ilves (vioola), Henry-David Varema (tšello), Peep Lassmann (klaver) Türi kultuurimajas
- 27. 11** kell 14 Eesti Filharmoonia Kammerkoori meeskvarlett Sadala rahvamajas
- 28. 11** kell 16 Hingemuusika: Monika Helme (sopran), Piia Paemurru (klaver) Otepää kultuurimajas
- 28. 11** kell 17 Tallinna Poistekoor, Lydia Rahula ja Tomi Rahula (dirigendid) Karksi valla kultuurikeskuses

Andmed on kontrollitud 17. oktoobril. Täpsem info kodulehekülgedel. Detsembril kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 15. novembriks aadressil kristina@ema.edu.ee

Kromaatiline kannel

KRISTI MÜHLING
kandlemängija

Kui palju on Eestis leiutatud muusikainstrumente? Üks selline on kromaatiline kannel, mille töötas välja Valgamaa pillimeister Väino Maala 20. sajandi keskel.

Ajalooost

Armastatud rahvapillil kandel on seljataga pikk ajalugu. Arhailist kannelt mängisid meie ja meie lähinaabrite, soomlaste, balti rahvaste ja loodevenelaste esivanemad juba paar tuhat aastat tagasi. Vanimad teada olevad kanded olid ühest puutükist õonestatud ja harilikult 6–7-keelsed. Kahjuks teame vähe, kuidas arhailist kannelt Eestis mängiti, küll on aga pilli kohta säilinud mitmeid kirjalikke teateid. Üks selline on Tallinna raekohtu protokoll aastast 1579, mille kohaselt Tallinna lihunike seas (enamasti eestlased) toimunud tüli käigus olevat kannatanule “mittesaksa harfiga” (st kandlega) pähe löödud.

Kannelde ehitusviis muutus 18.-19. sajandi vahetusel, neid hakati valmistama kokku kinnitatud laudadest. See võimaldas ehitada pilli suuremaks ja laiendada mänguvõimalusi. Keeli oli uut tüüpi kandel juba rohkem, enamasti 20–30. 19. sajandil mängiti külades erineva suuruse ja keelte arvuga diatoonilisi kandleid. Aja jooksul kerkis üles küsimus, kuidas saaks pillil kasutada ka pooltoone ja mitmeid helistikke senise ühe-kahe asemel. Esimesed katsed selles vallas ei olnud eriti õnnestunud.

Murrang saabus aastal 1953, kui Valgamaa pillimeister Väino Maala valmistas nn lõikuvate keeltega kromaatilise kandle. Pilli sünnile aitas kaasa ka riikliku kandleõpetu-

se käima lükkamine aastal 1949, mis tekitas reaalse vajaduse korraliku kromaatilise kandle järele. Kandleõpetuse pioneer, Tallinna Muusikakooli õpetaja Eik Toivi oli lõikuvate keeltega kromaatilise kandle idee algataja ja koostöös meister Väino Maalaga pill välja töötatigi.

Kuidas kromaatilist kannelt mängitakse?

Kromaatilist kannelt lähemalt vaadates võib märgata, et keeled asetsevad justkui kahel tasapinnal. Süsteem on lühidalt järgmine. Pilli ühes servas on diatoonilised keeled (“valged klahvid”) paar sentimeetrit kõrgemal kui pooltoonid (“mustad klahvid”), pilli teises servas täpselt vastupidi. Kandle keskosas jõuavad keeled samale tasapinnale, seal põhiliselt mängitaksegi. Selline süsteem saab mängijale kiiresti omaseks ja pill võimaldab kasutada piiranguteta kõiki helistikke. Huvitav on fakt, et põhimõtteliselt samasugune kromatismisüsteem on ka barokkharfil. Ilmselt on see sarnasus siiski juhuslik – vähe tõenäoline, et kannel barokkharfi järgi valmistati. Mängimisel kasutatakse põhiliselt sõrme pehmet osa, keeli haaratakse suunaga alt üles, sõrmed on kergelt kumerad. Mängitakse kõigi sõrmedega, kuid enamik mängijaid kasutab viiendat sõrme selle nõrkuse tõttu harva. Kandle kasutamine nüüdismuusikas täiendab mängutehnikat uute võtetega, nagu ülemhelid, *glissando*’d, erinevate esemete kasutamine heli tekitamiseks, vaskmähisega bassikeeltele “krigistamine”, küüntega mäng jne.

Oleks ekslik arvata, et kromaatiline kannel on lihtne pill. Professionaalse tase me saavutamiseks on vaja, nagu enamiku teistegi pillide puhul, aastatepikkust visa tööd. Õpinguid tuleb alustada üldjuhul lapsena. Ka pole otsest kasu mõne muu instrumendi eelnevatest õpingutest, kandle mängutehnika on sedavõrd erinev.

Millist repertuaari mängitakse?

Kromaatilist kannelt kasutatakse erinevates muusikastiilides, tihedamini rahva- ja nüüdismuusikas. Heliloojate loodud kandle originaalrepertuaari on pilli nooruse ja loomuliku leviku tõttu veel vähe. Eesti heliloojad on kannelt oma loomingus siiski juba ammu kasutanud; vanemast põlvkonnast Gennadi Taniel, Ants Sõber, Lembit Veevo jt, nooremast Margo Kõlar, Helena Tulve, Märt-Matis Lill, Jüri Reinvere, Mirjam Tally, Lauri Jõelet, Tatjana Kozlova, Kristjan Kõrver jt. Originaalrepertuaar täieneb pidevalt, seda eriti kammermuusika vallas ning paljuski tänu ansamblike Resonabilis, mille keskmes on kromaatiline kannel.

Kandel mängitakse ka seadeid teistele pillidele loodud muusikast. Hästi sobib varajane ja barokkmuusika, aga ka mitmed originaalis harfile, klaverile, kitarrile jt pillidele loodud teosed (Pärt, Debussy, Cage, Webern jt).

Kandle sugulaspillid

Kandle lähisugulaspille leiame oma naaberrahvaste juurest. Soomes on pilli nimeks *kantele*, Lätis *kokle*, Leedus *kankles* ja Vene-

Kromaatileine kannel kõlamas artikli autori käe all Iraanis.
 FOTO THE 24TH FADJR INTERNATIONAL MUSIC FESTIVAL

maal *gusli*. Neis maades on olemas ka kromaatiliste võimalustega kontsertinstrumentid, mis kõik üksteisest erinevad. Läti, Leedu ja Soome “kontsertkannedel” saadakse pooltoone diatoonilisele helireale lisatud mehhanismide abil (sarnaselt harfiga). Eesti kandel on ainsana kromaatilised helid keeltena olemas. Mitmete erinevuste kõrval (kõla, ulatus, osaliselt mänguviis) on meil siiski ka palju ühist.

Kandle kaugemaid sugulasi leidub maailma mitmes paigus, näiteks *kanun* (Lähis-Idas), *koto* (Jaapanis), *zither* (saksa kultuuriruumis) jt, kuid nende pillide sugulus kanglega on hämaram ning mänguviis oluliselt erinev.

Kus kannelt õppida saab?

Kromaatilise kandle arengus on suured teened kandlepedagoogil ja -mängijal Els Roodel, kes on tänapäevase kandlemängutehnika rajaja ja kelle käe all on saanud koolituse suurem osa kromaatilise kandle mängijaid.

Kromaatilist kannelt saab õppida mitmetes muusikakoolides üle Eesti: G. Otsa nim Muusikakoolis, H. Elleri nim Tartu Muusikakoolis ja Viljandi Kultuuriakadeemias. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia avas oma ukseid kandlemängijatele 2002. aastal interpretatsioonipedagoogika osakonnas ja 2009 erialana keelpilliosakonnas. EMTA pärimusmuusika osakonnas saab õppida kromaatilist kannelt kõrvuti teiste kandletüüpidega.

Naaberrahvaste muusikaakadeemiatest on olnud mitukümmend aastat võimalik õppida kohalikke kandletüüpi rahvuslikke keelpille, sh ka doktorantuuris. Kuni kandle eriala Eesti Muusikaakadeemia õppekavast puudus, ulatasid naabrid meile abikäe. Sugulaspilli pedagoogide juhendamisel omandas Eesti kromaatilise kandle alal kõrghariduse mitu mängijat. Praegu õpib üks eestlane kromaatilist kannelt Sibeliuse Akadeemia doktoriõppes.

Kannel on kannel ka võõrkeeltes

Kannel on rahvuslik instrument, mida teised rahvad sellisel kujul ei tunne. Seetõttu on õige kasutada pilli nime ka võõrkeeltes tõlkimata kujul. Sõnaraamatutes tihti pakutud “zither” pole päris õige. Hoolimata välisest sarnasusest on kannel ja tsitter vägagi erinevad pillid. Kandle originaalnime kasutamise väärtustame oma ainulaadset rahvuslikku kultuuri.

I TRUMMIFESTIVAL EESTIS

MAAILMA- TRUMM

FESTIVALI PATROON ERI KLAS

MAAILMAPÄEV 11.NOV

KELL 19.00 ROCK CAFÉ, TALLINN KUNSTILINE NÕUSTAJA BRIAN MELVIN
INDIA: ARSHAD KHAN TABLAD PANDIT MUKESH SHARMA
SAROD JAMILA BHARATANATYAMI TANTSIJA
SENEGAL: ISMAILA SANE TANTS PAPE SARR, YAMAR THIAM LÖÖKPILLID
EESTI: BRIAN MELVINI EAST-WEST RHYTHM BAND / JAM-SESSION
VIDEOKUJUNDUS HILLE KARM / INDIA JA AAFRIKA TOIDUD

TRUMMITULEÖÖ 12.NOV

KELL 00.15 ROCK CAFÉ, TALLINN / PEETER JÕGIOJA SHOW

KLASSIKAPÄEV 13.NOV

KELL 19.00 KUMU, TALLINN / KUNSTILINE NÕUSTAJA MADIS METSAMART
ANSAMBEL PAUKENFEST: MADIS METSAMART, ANTO ÖNNIS,
ALEKSANDRA ANSTAL, VAMBOLA KRIGUL, LAURI AHONE
TALLINNA KAMMERORKESTER DIRIGENT RISTO JOOST

Piletid 500-900 EKR tk, 39-44,28 EÜBR müügil Piletilevi ja Piletimaailmas müügil kättes, www.piletilevi.ee ja www.piletimaailm.com Tallinna Filharmonia | Tel 669950 | www.filharmonia.ee

